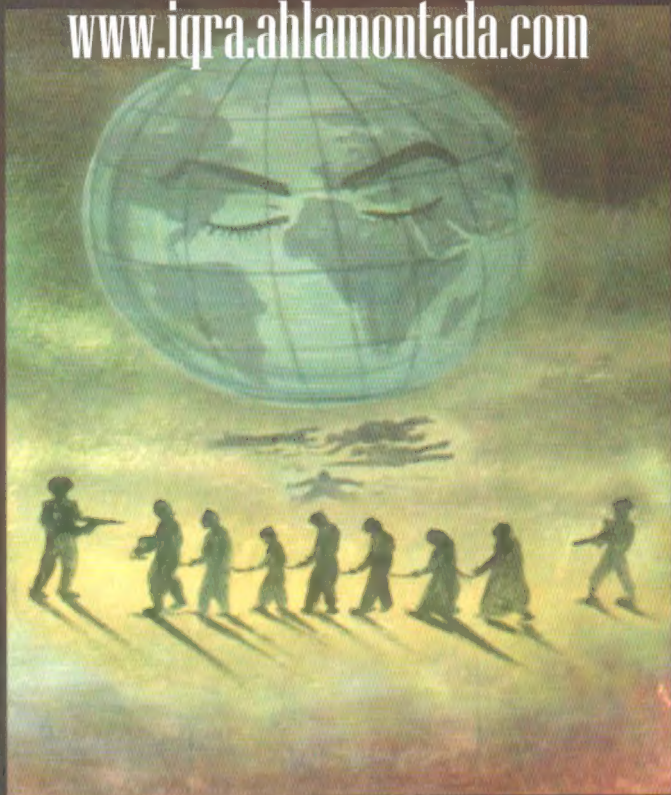


بىنەواكان  
مەشەققەتلىك ئاقىرىش ئىشقا  
لە چوار چىۋە ئاۋالى تەن ئالدا

[www.igra.ahlamontada.com](http://www.igra.ahlamontada.com)



زەمان غەبدە

مەولير  
چاپى يەكەم  
2016

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ النَّقَافِي)

يبراي دانلود كتابهاي مختلف مراجعه: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ النَّقَافِي)

بۆدایەزانانی چۆرەها کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ النَّقَافِي)

[www.iqra.ahlamontada.com](http://www.iqra.ahlamontada.com)



[www.iqra.ahlamontada.com](http://www.iqra.ahlamontada.com)

للكتيب ( كوردی , عربي , فارسي )



# **بینه واکان**

## **له چوار چیوهی تاوانی نه نفالدا**

**زهمان عه بده**

**zamanabda@yahoo.com**  
**009647504489156**

**چاپی یه کم**  
**مه ولیر ۲۰۱۶**



ناوی کتیب : (بېنډواکان) له چوارچینوې تاوانی نه نالدا

ناوی نوسر : زه مان عېده

تایپ : نوسر

نخشه سازی بهرگ : لهرید شینوه زووری

نخشه سازی ناوهوه : کومپیوتری هیوا

چاپی : یکه م

تیراژ : (۱۰۰۰) دانه

چاپخانه ی : روکسانا

له بهرینوه بهرایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان / هریمی کوردستان  
ژماره ی سپاردنی (۳۰۵) ی سالی (۲۰۱۶) ی پیدراوه.

● پيشكهشه به هه موو ئهوكهسانهى رۆژى له رۆژان  
هاوكارى و دلهوايى تاقانهكانى ئهنفال و خاومەن  
قوربانیهكانى ئهنفاليان كردوو .

● پيشكهشه به پاريزمر (ئهياى ئيسماعيل كاكهيهى) كه  
ههميشه لهخهمنى تاقانهكانى ئهنفال و خاومەن  
قوربانیهكانى ئهنفالدايه و بهخۆبهخشى كارهكانيان  
رادهپهريڤت له داگاكەن.

## پیرست

۷	پیشہ کی
۱۰	وتہیہ کی پیوست
۱۳	تاوانی نہ نفال
۱۷	نہ نفال لہ پوی زمانہ وانیمہ
۲۰	نہ نفال کوی وشہی (نفل) ہ (نفل) یش واتہ (الغنیہ)
۲۲	پیناسہی تاقانہی نہ نفال
۲۴	تاقانہ کانی نہ نفال وک بیلگی زیندو
۲۷	نمونہی چیرکی بہشیک لہ تاقانہ کانی نہ نفال
۲۷	کامران فاتیح حمید
۳۲	رؤستم عبدولکیریم علی
۳۵	ٹاکو عہزہ دین نیسماعیل
۵۷	نہدیہ کاکہرہش سایر
۵۹	فہرہاد رہشید نہمین
۶۹	شہ مال محمد سایر
۷۲	حمسہن علی فہرج
۷۹	پہمزہ غفور قادر
۸۱	جہمیل محمد نہ محمد
۸۷	مہریوان عبدولقادر صالح
۶۵	دہرواز فایق نہ محمد
۶۷	سہباح نہ جمہدین محمد علی
۱۰۴	لہیلا نازاد عبدولا
۱۰۸	نہ محمد محمد کریم
۱۱۲	سمرنجیک لہسر چاوپیکہوتنی تاقانہ کانی نہ نفال
۱۲۳	ناو و زانیاری تاقانہ کانی نہ نفال
۱۳۵	نہلبومی وینہکان





## پيشه‌كى

ئەم كىتەپ بەرھەمى ئەو بەدوۋادچوۋنانەمە، كە لە سەرھەتاي نەوھەكانەو شەنم داوھەتە بەرى، لە چوارچىۋەى تاۋانى ئەنفال، كەپىشتىرىش ھەرلە سەردەمى پىشەمەرگايەتى، لە كۆتايى ھەشتاكانەو، دۋاي ئەنجامدانى تاۋانى ئەنفال، لە لايەن رېژىمى بەعسەو كارىگەرى زۆرى لەسەرم ھەبوو، بۇيە دۋاي راپەرىنى بەھارى ۱۹۹۱ ئەم پەرسە زىاتەر چەكەرى كەرد لەبىر و ھەزەمدا، ھەنئەمەش بوو واىكەرد، كە باقى ژيانى خۆم تەرخانكەم، لە پىناۋ پەرسى ئەنفال، كە زامىكى قولى لەجەستەى مىللەتەكەم، كاتى بەرىكخراۋەى تىكەلى ئەم كارە بووم، بەتايىبەتى كاتى چاۋپىكەوتەم لەگەل قوربانىيەكان و ھەموۋئەوانەى لەگرتوۋخانەى نوگرەسەلەمان و كەمپى دووبىز و تۆبزاۋەو تەكرىت و شوينەكانى تر رىزگارىيان بووبوو، يان ئەوانەى لەگۆرەبەكۆمەلەكان رىزگارىيان بووبوو و لەسەفەرى مەرك گەرابوۋنەو دەكەرد، ئەوئەندەى تر سۈردەبووم لەكارەكەم، كە بەھەموو توانامەو تەكو ئىستاش شەنم داوھەتە بەر، بە خۆبەخشى و چاۋەرىنى ھىچ پاداشتىكىش نەبووم و ناشىم، تەنھا دىخۆشكەردنى خاۋەن قوربىيەك ئەوپەرى دلى خۆشكەردوم و گەرەتەرىن مەدالىيەى شەرف بوو بۆم. ئەم كۆكرەۋەى دووتوۋى ئەم كىتەپەش كارىكى بەلگەيىيە (دىكومىنتارى) بۆ ئەوئەى لە ھەزرى نەوھەكانى

داهاتوومان چه کهره بکات و وهکو میژویهکی زیندوو بمینیته وه وکاری  
 له سه ربکریت، له ریگای نه قل و زانسته وه، بوئه وهی جاریکی تر  
 (کۆمه لکۆژی) گهلی کورد نه نجامه دریته وه، هه رتاکیکی کوردیش گه  
 رۆژیک ده سه لاتێ هه بوو، نه فرهت له م تاوانه نه گریسه بکات و وابه سته ی  
 ناشتی و پاراستنی مافی مڕۆه بیته. خوینهری به ریز لێره دا ته نها تیشکم  
 خستۆته سه ر تا قانه کانی نه نفال که له پیناسه که دا زیاتر ناشنا ده بی به  
 تا قانه ی نه نفال که تا قانه ی نه نفال کییه و نه وان کی؟ هه رچه نده ئیمه ی  
 کورد تاوانی زۆر له دژی میله ته که مان نه نجام دراوه له رابردودا، چونکه  
 هه موو نه و که سانه ی ده سه لاتیان له چوارچیوه ی ده ولته تی ئیراق،  
 گرتۆته ده ست به فکرو ئایدۆلۆجیا یه کی شو قینێ عه ره بی مامه له یان له گه ل  
 گه لی کورد و دۆزه که ی کردووه، ره نگه له چوارچیوه ی نه و تاوانانه ش  
 که سی تر هه بی له خیزانه که ی به جیمابی به ته نها، نه وه ی که زیاتر  
 زانیاریم له سه ری هه بی تا قانه کانی تاوانی کیمیا باران کردنی شاری  
 (هه له بجه) یه که به پیی زانیاری من ژماره یان ( ٣٠ ) که سه  
 که چاوپێکه وتیم له گه ل هه ندیکیان کردووه، خوا یارییت له داهاتوودا  
 کتیبیکی تایبته به تا قانه کانی کیمیا بارانی (هه له بجه) ده نوسمه وه دوا ی  
 ته واو بوونی کاره مه یدانیه کان، بوئه م کارانه ش ته نها پشتم به توانای  
 خۆم به ستووه که هیوادارم له داهاتوودا حکومه ت و ده زگا تایبته  
 مه نده کان، بیر له م بابته گرنگانه بکه نه وه و هاوکار بن، چونکه نه م بابته تانه  
 په یوه ندی به هه موو تاکیکی کورد و هه موو مڕۆه دۆستیکه وه  
 هه یه نه خاسا حکومه تی هه ریمی کوردستان و ده سه لاته که ی که ده بوو  
 بانکیکی زانیاری له سه ر نه م تاوانانه دروست بکرا یه له چوارچیوه ی  
 ده زگایه ک و پاراستنی به لگه نامه کان.

بۇ ئەم كىتەپش تەنھا ئامارى تاقانەكانى ئەنقال وچاوپىكەتنى  
 مەندىكىيانم داگرتووه وەك نموونەيەك لەچىرۆك و ژيانى ھەموو  
 تاقانەكانى ئەنقال، گىرانەوہى چىرۆك و بەسەرھاتى ھەرىكەى  
 لەتاقانەكانى ئەنقال، تراژىدىيەكى جەرگ بېرەو جىگای خويەتى كە  
 ھونەر مەندانى سىنەمايى لەم شاكارانە كەلەك وەرېگرن و پىشېركى بېكەن  
 بۇ دروستكردنى دەيان فلمى سىنەمايى و وەرېگىردىنە سەر زمانەكانى  
 تر، كە دلىام ئەم كارەيان دەبىتە خزمەتلىكى گەرە بۇ دۆزى رەواى گەلى  
 كورد و ناساندنى مەزلۇمىيەتى گەلى كورد . بۇ ئەم كارانەشم  
 پىشتەبەستم بەخواو توانای ماددى و جەستەيى خۇم، بەدلىنەيەوہ  
 كەسانى تىرىش ھەن لەم ولاتە كاروخزمەت بەم دۆزەدەكەن دەستخوشيان  
 لىدەكەم، ھىوادارم بەم كارەم خزمەتلىكى بچوكم بەدۆزى رەواى گەلەكەم  
 كردبىت و ھىوادارم ھىچ گەلىكى سەر پووى زەوى دووچارى ئەم  
 نەھامەتيەيانە نەبىت كە گەلى كورد بەسەرى ھاتووه.

## نووسەر

## وتەيەكى پىۋىست

**وتەيەكى پىۋىستى پەيمانگاي (گەشە) كە نەركى بە چاڭگە ياندنى  
ئەم كىيەي لە خوڭرتوۋە**

پەيمانگەي گەشەي ناھكۆمى لەسالى ۲۰۱۴ دامەزراۋە ، پىشەنگى و دۇنيايى لە كوالىتى خويندن سەرەكىترىن مەبەستى دوستبۈۋنى پەيمانگەيە . ئەم پەيمانگەيە ھەرسى بەشى نەوت و كۆمپىوتەر و ھەرەھا كارگىرى و ژمىرىارى لەخۇدەگىرت ، كە پىروگرامەكانى خويندنى بەباشترىن شىۋە دارىژراۋن و ھەموو ھۆكارەكانى خويندنىشى بۇ ئامادەكراۋە لەرنگەي نويتىر تەكنۇلۇژىي سەردەم .

لە پەيمانگەي گەشە خويندن لە ھەموو بەشەكان بە زمانى ئىنگىلىزىيە ، ئەمەش لەبەر گرنگى ئەم زمانەيە لە ھەرسى بەشى ئامازەپىنكراۋ ، كە دەپتە يارمەتيدەرىكى زۆر باش بۇ فەراھەمكىردنى ھەلى كار بۇ دەرچۈۋانى پەيمانگەكە . بۇ ئەم مەبەستەش بابەتى زمانى ئىنگىلىزى بەچىرى دەخويندەرت كە برىتتىيە لە (۸) كاترژمىر لە

ههفتهیه کدا، ئەمه جگه لهوهی که هه موو بابتهکانی تریش به زمانی ئینگلیزی دهخویندری. ههروهه به پێچهوانهی شیوازه سادهکهی وتنهوهی وانهی زمانی ئینگلیزی، بهشی تایبته بهم زمانه له پهیمانگی گهشه جهختی کردووه له سهه چوار بهماکهی زمان که بریتین له ناخاوتن و گوێگرتن و نووسین و خویندنهوه.

لهگهڵ بایهخی تهواو به بواری پهروهدهیی و زانستی، پهیمانگی گهشه گرنگی دهدهت به بوارهکانی گهشهپیدانی مرویی و بهرزکردنهوهی تواناکان بو ستافی پهیمانگی و قوتابیان لهپێگی کردنهوهی خولی راهێنان و سمینار و وێرکشۆپه فرهبابهتییهکان. ههروهه گرنگیدان به چالاکییه کۆمهلایهتی و زانستییهکان بوونهته بهشیکی گرنگی چالاکییهکانی پهیمانگی لهپێگی رێکخستنی ئاههنگی یهکترناسین و فستیفال و کێڕکی سهرنجراکێشهوه.

له بهرگرنگی کتیی (بێنهواکان له چوارچیوهی تاوانی نهنفالدا) بریارماند ئهرکی چاپکردنی له نهستۆبگرین که لهنوسین و بهدواداچونی بهریز (زهمان عهده) نوسهروشارهزا لهپرسی نهنفال و جینۆسایده، چونکه له پوی به بهلگهیهیکردنی تاوانی نهنفال ناوهپۆکی کتیبهکه کارێکی دیکۆمینتاری بههیزه سهبارته بهتاوانی نهنفال و مهزلهمییهتی گهلی کورد، له ههمانکات ئهرکی ههرتاکێکی کورده له ههرواریک بۆی رهخسا خزمهت بهنهتوهکهی بکات، ئەمەش خزمهتی که ئێمه له نهستۆمانگردد که پیمانوایه دلۆپێکه له دهریا بهک، هیوادارین توانیبێتمان خزمهتیکی بچوکی نهتوهییمانکردبێت له بواری پۆشنییری و نهدهبی بهخوێنهان و لیکۆلهههوانان و شارهزایان له بواری سینهماو هه موو نهوانهی دهیانهوێت میژوی قوربانیدان و مهزلهمییهتی گهلی کورد

بزانن. ئەگەر لەمە ئىسەنە ماو فلىم سازىيەو سەرنجى ناوەرۆكى ئەم  
 كىتەبە بەدەن چەندىن چىرۆكى راستەقىنەى تىدايە كەدەكرىت دەرەينەر  
 ھونەر مەندان كارى جدى لەسەرىكەن، چونكە سىنەما و فلمەكان كاريكى  
 گىرنگ بۇ ناساندنى جىنۇسايىدى گەلى كورد لەچارچىوھى تاوانى  
 ئەنقال، ھەروەھا ھىوادارىن لەداھاتودا ئەم كىتەبە وەرەگىردىرتە سەر  
 زمانەكانى تر بەتايىبەتى زمانى (ئىنگلىزى - عەرەبى - فەرەنسى -  
 ئەلمانى)، لەھەمانكات خاوارىن ئەم كىتەبە تەژى لە داھات بىت بۇ  
 ئەوھى نوسەر بىتوانى لەم كارانەى دانەبىرت بۇ خزمەتكردى دۆزى  
 ئەنقال و جىنۇسايىدى كورد و ناساندنى ئەو تاوانانەى لەسەردەستى  
 رىژىمى بەس ئەنجامدرا لە ماوھى ۳۵ سالى ھوكمرانى، تاكو ئەودەمەى  
 پەردە لەسەر ھەمووتاوانەكان لادەدرىت. بەھىواى سەركەوتن بۇ  
 نوسەرى بەرىز و كارى باشتەر و بەردەوام.

شاخەوان تەلەت رەھمان  
 بەرپوھەرى پەيمانگەى گەشە  
 بەكالورىۇس لەئەندازىارى  
 ماستەر لە كارگىرى كار

## تاوانى ئەنفال

تاوانى ئەنفال كە لە سالانى ۱۹۸۷\_ ۱۹۸۸ لەلایەن رژىمى بەعسەوه پىادەكرا دژى گەلى كورد، زۆر گشتگىر و فراوان بوو، بەجۆرىك سەرتاسەرى كوردستانى گرتەوه، سەرەتای دەستپىكى ئەم تاوانە لەبەهارى ۱۹۸۷ وە دەستى پىكرد، بەروخاندنى گوندە نزیكدەستەكان، هەرچەندە پىشتىش پرۆسەى روخاندنى گوندەكان هەر هەبوو لێرە لەوى بەتایبەتى لە پارىزگای كەركوك، بەبیانوى پىشتىنەى ئەمنى و پاراستنى بیرە نەوت و كۆمپانیا نەوتیەكان بەتایبەتى سالانى ۱۹۶۳ و ۱۹۷۵ و ۱۹۸۶ كە سالى ۱۹۸۶ سەرچەم گوندەكانى ناوچەى سألەى لەناحیەى پردى و شوان و شىخ بزىنى خاپوركەن و دانىشتوانەكەى لە دەورووبەرى شارى هەولیر كۆكرانەوه، لە ژيانىكى پىر ناخۆشى و بىخزمەتگوزارى و پەكخستنى توانامرۆییەكان و بىكارى، جگە لەو ناوچانە، هەر لەم سألەدا زۆریەى گوندەكانى بازنەى شارى كەركوك هاو چارەنووس بوون . بەلام ئەوەى كە لە بەهارى ۱۹۸۷ پویدا بەروخانى گوندەكان و دەسگىركردنى گوندەشینان، دواتر دەرکەوت كە ئەمە سەرەتایەك بوو بۆ پىادەکردنى تاوانى ئەنفال، دواى ئەم قۇناغە پەلامارە گەورەكەى ئەنفال دەستى پىكرد كە ئەمەیان بۆ سوپای رژىم ئاسان نەبوو، بەحوكمى ئەوەى ئەوناوچانەى مابوون زۆریەى شاخاوى و گردۆلكاوى بوون و رینگای هاتووچۆى ئۆتۆمبىلى نەبوو یان بە زەحمەت ئۆتۆمبىلى بۆ دەچوو، جگە لەم ئاستەنگانە زۆریەى ئەوناوچانە هیزی پىشمەرگەى كوردستانى لىبوو، كە ئەم هیزانە لە چوارچىوەى شۆرشى كورد بەرگریان لەناسنامەى میللەتى كورد دەكر . بەلام رژىم بە تەواوى خۆى بۆ ئەم پەلامارانە



ناماده کردبوو به هیزی سهربازی و هه موو پیداو یستیه کانی جهنگ به تایبه تی  
 ناماده کاری کردبوو بو به کارهینانی چهکی قهده غه کرای کیمیاوی و  
 کردنه وهی ریگاگان، نهوه بوو له شهوی ۲۲ له سهه ۲۳ ی شویاتی ۱۹۸۸  
 له هه موو لایه که وه په لاماری نه نفالی یهک له ناوچهی قهزای دوکان و دولی  
 جافایه تی دهستی پیکرد که نهوگات باره گای سهه کردایه تی یه کیتی  
 نیشتمانی کوردستان له گوندی سهه رگه ل و بوو به چه ری که وته به رده م نه م  
 شالاهو به کارهینانی چهکی کیمیاویش له لایه ن سوپای ئیراق وه هۆکانکی  
 گه وه بوو بو کۆنترۆل کردنی ناوچه که چونکه خه لکی ناوچه که هیچ  
 زانیاریه کیان نه بوو له سهه چهکی کیمیاوی و چۆنیه تی خۆپاراستن لئی و  
 هیچ که رهسته یه کی خۆپاراستن له چهکی کیمیاوی بوونی نه بوو، به درێژایی  
 په لاماره کانی نه نفال له کوردستان به کارهینانی چهکی کیمیاوی بوونی  
 هه بوو که زیاتر له ۲۵ شوین به کارهات، جگه له شاری هه له بجه که زۆرتین  
 قوربانی لیکه وته وه، به م شیوه یه به هه شت قوناغ سهه تاسه ری کوردستان  
 که وته به رشالای نه نفال که قوناغی هه شت له ناوچه ی بادینان کۆتایی هات  
 له رۆژی ۱۹۸۸/۹/۶، له نه نجامی نه م تاوانه سهه رجه م نه و گوندانه ی مابوون  
 تهخت و خاپوورکران و ژانیان تیا سهه رایه وه، به هۆی نه وه ی سهه رجه م  
 سهه رچاوه ی ناوه کان کویرکرانه وه و ژینگه ی ناوچه که ش به هۆی به کارهینانی  
 چهکی کیمیاویه وه پیس بوو، جگه له مانه ش رژیم هه موو جو له یه کی له م  
 ناوچانه خستبووه ژیر چاودیرییه کی چه ره به جوړیک ناژه لیشی به دی بکر دایه  
 له ناوی ده برد، نه ک هه رمروژ، سهه ره نه نجام (۱۸۲۰۰۰) مروقی کورد له هه ردو  
 ره گه ز و به هه مووته مه نه کهانه وه شوینبزرکران، دواتر سالی ۲۰۰۲ دوی  
 پرۆسه ی ئازادی گه لانی ئیراق له چه نگی رژیمی به عس له سهه رده ستی  
 هاوپه یمانه کان، به سهه روکیه تی نه مریکا، هه نه دی که قوربانیه کان له گوڤه  
 به کۆمه له کان دۆزانه وه. له چوارچه یه ی تاوانی نه نفال که ناوی سهه رته یکی

قورئانی پیروژه ودری میلیهتی کوردی موسلمان نهجامدرا، کههه موو تاوانهکانی له خوگرتهبوو وهک (بۆمبارانکردنی گوندهکان به چهکی کیمیای و خهردهل وهی تر، کوشتن بهبی دادگاییکردن، روخانی گوند و کوێزکردنهوهی سهراچهکانی ئاو. سوتاندنی بهروبومی کشتوکالی و رهز و باخهکان، کوێزکردنهوهی گوندنشینهکان به هه مووته مه نهکانه وه و جیاکردنهوهی گهنج و پیر و ژن و پیاو و دایک و مندال، برسی و تینوکردن، ئابرو بردنی ئافرهتان. راپیچکردنی قوربانیهکان بۆ ئاو گۆره به کوومه لمان و گوله بارانکردن و زینده به چالکردنیان. هتد....

ئهم تاوانانهش به پیتی یاسای دادگای بالای تاوانهکان لهئیراق، که تابعی یاسای نیوده وله تیه له مادهکانی ۱۱و ۱۲و ۱۳ خۆیان ده بیننه وه که تاوانهکانی (کوومه لکوژی و جینۆساید - تاوانی جهنگ - تاوانی دره مروی) یه که دواتر له ۲۴/۶/۲۰۰۷ دادگای بالای تاوانهکان بهم ۳ مادهیه، پشتراستی تاوانهکانی کرده وهو بریاری له سهردا که به دریزایی ۶۱ دانیشتن گه یشته ئهم بریاره به پشتبستهتن به به لگه نامهکان که له بهردهست بوون.

تاوانی ئهنفال گورزیک گورچک برپوو که به عس، له کوومه لگای کوردی سهرواند به جوړیک خیزانهکانی له بهر یهک هه لوه شانده وهو ئهوانه ی دوا ی تاوانی ئهنفال مانه وه تاکو ئیستاش له باری دهرونی سهختا ژبان به سهرده بهن، به تایبهتی ئهومندالانه ی که له خیزانهکانیان داپران به ته نها مانه وه که پێیان دهوتریت تاقانه ی ئهنفال، لیردها بۆیه زیاتر قسه له سه ر تاقانه ی ئهنفال دهکین، چونکه ئهم کتیبه تایبه ته به تاقانهکانی ئهنفال که دواتر له سه ر زاری ههندیکیان سه رگوزه شته ی ژبیانیان دهخینه به ردیدی خوینه رانی به ریز. تاقانهکانی ئهنفال زۆریه ی زۆریان له ته مه نی مندالی دا له خیزانهکانیان داپراون بۆیه ژبانی هه ریهکی له تاقانانه تراژیدیایهکی جه رگ بره، به جوړیک مروو ناتوانی له ئاستی گیرانه وهیاندان نه داته قولپه ی گریان،

چونكه له كاتى تاوانى ئەنقال حكومەتى بە عس جاپىداو بەناو خەلكدا ئەگەر ھەركەسىك پزگار بوو يەكى ئەنقال، لەمالەكەى دەسگىر بگرىت، ئەوا بەخیزانەو دەستگىر دەكرىن و ئاراستەى ھەمان چارەنوس دەكرىن، بۆيە تەنانت خزم و كەسەكانى خوشيان نەيانقوانىو دالدى يەكتر بدەن، بەمەش ئەو مندالانە پوو بە پووئى چارەنووسىكى رەش ھاتوون، بەم حالە شەوہ تاقانەكانى ئەنقال، توانيان خويان بگەيننە ئەمرۆ كە ئىستا زۆربەيان ژيانى ھاوسەريان پىكەيناوہ و خيزانيان دروست كردووہ، دواى ئەوہى حكومەتى ھەپىم لەرىنى وەزارەتى كاروبارى شەھيدان و ئەنقالكراوہكانەوہ مووچە و ھەندى دەستگەوتى بۆ ھەراھەمكردون، ھەرچەندە لەئاستى پىووستدا نىہ .

ئەوانەى لە دواى تاوانى ئەنقال، بەتەنھا لەخيزانەكانيان داپران جگە لە تاقانەكانى ئەنقال كە لەخوار تەمەنى ١٨ سالى بوون، كەسانى تىرىش ھەن لە ژن و پياو كە لەخيزانەكانيان داپراون، بەلام ئەوانە براو خوشك يان باوك و داىكيان ھەبووہ بەلام تاقانەكانى ئەنقال ئەوانەى لىرەدا قەسيان لەسەردەكەين ھىچ كەسيان نەماوہ لەخيزانەكانيان وەك باوك و داىك و برا و خوشك كە دواتر لە پىناسەى تاقانەى ئەنقال دياريان دەكەين كە لەگەل تاقانەكان خويان رىككەوتىن لەسەر ئەو پىناسەيە.

تاقانەكانى ئەنقال بە پىئى ھەشت قۇناغەكەى ئەنقال دابەش بوون بەسەر ھەموو ناوچەكانى كوردستان بەلام زۆرتىنيان لە ناوچەى گەرميانن و كەمترينيان لە بادىنان تەنھا لە شارى دەوك كچىك و دووكوپ بەئايىن مەسىحى ھەيە كە بەتەنھا لە خيزانەكەيان داپراون لە تەمەنى خوار (١٨) سالان .

## ئەنفال لەرووی زمانەوانیەوه

بۆقسەکردن لەسەر پرسى (ئەنفال) پێویستە ئەم پێناسەى خوارەوه بنوسینەوه چونکە وشەى ئەنفال جگە لەقورئانى پیرۆز لە ناو ئەدەبیات بونی نیە، بۆیە دەبێ پێش ھەمووشت خوینەر لەوشەى (ئەنفال) تێبگات و زانیاری ھەبێت لەو بارەوه، بەتایبەتى ئەوانەى موسلمان نین، لەبەر ئەوەى لەکاتیگە سەدام و دەولەتەکەى خوێان بەموسلمان دەزانن، چۆن دەرکەوت بۆ قەرکردنى گەلێکى موسلمانى وەک کورد ئەو وشەى بەکاربێنن، ئەمە پرسىاریکە نەك لەلای ئەوانەى موسلمان نین بەلکۆ لەلای زۆرینەى موسلمانانىش بوونى ھەیه، چونکە لەشاشەى تەلەفزیۆنەکان، سەدام دەبێنا پێناسەى خۆى بە موسلمان دەرکرد و لەبەردەم کامیراکان نوێژى دەرکرد و سەردانى مالى خواشى دەرکرد، زۆر جاریش دەرەكەوت شمشیرێكى دەرگرتەدەستەوه، وەکۆ ئەمیری موسلمانانى سەردەمى سەرھەڵدانى سەرەتای دینی ئیسلام .

کردەوهکەنى سەدام لەبەردەم کامیراکان جگە لە خۆلکردنە چاوى موسلمانان هیچى تر نەبوو، چونکە لەپشت چاوى کامیراکان ھەزاران تاوانى ئەنجامدەدا دژی مەرفاىەتى کە ئەم تاوانانە ھەمووى بە بەلگەى سەلمێنراو پشتراستکراوتەوه لەداگای بالای تاوانەکان، بە ئامادەبوونى خودى سەدام و ھاوکارەکانى، کە لەکاتى نیشاندانى بەلگەکان تەنھا سەریان شۆردەکرد، بێئەوى شەرمەزارین، وەکۆ ئەوى بڵێن کورد تەنھا شایانى کوشتنە، تەنھەت عەلى حەسەن مەجید لە دانیشتنى ژمارە ٣٥ى دادگای ئەنفال، کاتى کاسیتە تۆمارکراوەکەنى لیدرا، نەیتوانى هیچ نەکوێ بکات و وتى: ئیستاش ئامادەم ئەوکارانەبکەمەوه .

لەکاتیگە ئەم تاوانانە، لە دژی گەلى کوردی موسلمان ئەنجام دەدا کە

هه موو گوندیکی کوردستان ئەگەر حەوت مالت بوویت هه شتەمیانی مژگەوت بوو، بۆ خواپەرستی و پربوو له قورئانی پیرۆز و کتیبە ئایینیەکانی ئیسلام، کەسەدام و رژێمەکی گشت ئەو مژگەوتانەیان روخاندو تەنانت هه موو قورئان و کتیبە ئایینیەکان سوتان و یان کەوتنە ژێرخاک و پەردوی مژگەوتەکانەوه، کە زۆریک لەوشایەتخاڵەتی له تاوانی ئەنفال رژگاریان بوو، دەلێن بەچاوی خۆمان بینیمان قورئان لەنیو بلیسە ئاگریدا دەسوتا بەبەرچاوی ئەفسەر و سەربازەکانەوه. لەکاتیکی زۆر ترین زانی ئایینی ئیسلامیش هەر لەناو کورد بوون بەئیستاشەوه کە زانا عەرەبەکان خۆیان گەواهی ئەو راستیە دەدن.

بەرای من سەدام گەورەترین سوکایەتی بە ئیسلام کرد، کاتی بۆ قێکردنی کورد و شە (ئەنفال) ی بەکار هێنا، کە دەبوو هه موو موسلمانانی دۆنیا، لەم بێڕێزیی سەدام و رژێمەکی بێدەنگ نەبن کە بەناوی ئایەتیکی قورئانی پیرۆزەوه گەلیکی موسلمان قێکێت، بەگەر وەرەبچوکهوه و بەی هیچ تاوانیک و بیئەوهی تیپەرین بەهیچ قۇناغیک لەلیکۆلینەوهکانی دادگاگان. سەدام پیتی وابوو بە بەکارهێنانی و شە (ئەنفال) پشتیوانی بۆ خۆی پەیدادەکات، لەلایەن دەولەتانی عەرەبی و ئیسلامی کە هەرواش دەرچوو چونکە هه موو ئەو ولاتە عەرەبی و ئیسلامیانە بەرژەوێندیان لەگەڵ سەدام و رژێمەکی هه بوو، بەرژەوێندیەکانیش، هەندیکیان قەومی بوو هەندیکیان ماددی بوون، تاکو ئیستاش هەندی له عەرەبە شۆڤینیەکان، سەدام بە شەهید و بە قارەمان ناو دەبن، لەکاتیکی ئەو قارەمانە دەستی له خۆینی سەدان هەزار مرۆفی کوردو عەرەب و نەتەوهکانی تری ئێراقەهه بوو، تەنانت بۆمانەوهی دەسلەلاتی خۆی، دەستی له کەسە زۆر نزیکەکانی خۆشی نەپاراستوو. نموونەیهکی زیندوو لەو ولاتانە لەماوهی جەنگی ئێراق ئێران، هاوکاری ئێراقی دەکرد ئەویش ولاتی کویت بوو، هەرله سەردەمی تاوانی ئەنفال لەو ولاتە کۆنگرە و ولاتانی

ئىسلامى بەسترا، كەچى يەك وشەيان باسنەكرد لەھەمبەر ئەوتوانانەى بەناوى ئەنفالەو لە دژى گەلى كوردى موسلمان ئەنجامدەرا لەكوردستان، بەلام كاتىك نۆرەگەيشتە سەر ولاتى كويت و سوپاكەى سەدام سالى ١٩٩٠ پەلامارى كويتيدا و تەپرو وشكى ئەو ولاتەيان بەيەكەو سوتاندو داگىريانكرد ئىنجا دېندەى سەدام و رژىمەكەيان ناسى، كە ولاتى كويتيان تالانكردو تەنانەت دەستدرىژى سىكسيان كرده سەركچان و ژنانى ئەو ولاتە و (٦٠٠) كەسەش لەكويتەكان گوازراوە بۆ ئىراق دواتر شوئىنېزىكران كە من خۆم شايتەى ئەو دەدەم، كە لەسالى ١٩٩١ لەكەركوك دەسگىركام و داوى ١٧ پۇژ زىندانى لە گرتووخانەى كەمپى تۆيزاوەو تەكرىت خۆم لە سەربازگەى رومادى بىنەو كە جىنى زىندانى دىلەكانى ئىران بوو، بە پىيى ئەو نوسىن و تابلويانەى لەسەر دىوارەكان هەبوون، داوى ئەوانىش كوئىتەكانيان بردبوو ئەوى، كاتى ئىمەشيان بىردە ئەو شوئىنە نوسىنىكى زۆرم بىنى بەزمانى عەرەبى نوسرايوو لەسەردىوارەكان وەكو ناوى سىيانى كوئىتەكان و ناوئىشانىان لەكويت و ناوى مندال و كەسوكارىيان و زۆر شتى تىرىش، سەرەتا لەسەركارتۆنى پاكەتى جگەرە ئەوناوانەم تۆماردەكرد، زۆرم كۆكردبوو بەلام رۆژىكيان وتيان پىشكىنى هۆلى زىندانىەكان دەكەن، بۆيە ترسام پىمبگىر بۆيە لەكاتى چوئمان بۆ تەوالىت خستمنە ناو بىرى تەوالتەكەو، چونكە ئەگەر ئەوئيان پىمبگرتايە دەيانزانى من كەسىكى سىاسىم و بەدلىنايەو ئازارىيان دەدام هەرچەندە هەموومان چانسى ئەوئمان نەبوو جارىكى ترىزگارمان بىت بەلام دواتر لە دانوساندىكان لەئىوان پۆرم و سەركردايەتى كورد داواى ئازادكرمان كرابوو.

## ئەنفال كۆى وشەى (نفل) ە (نفل) ىش واتە (الغنيمه) بە كوردى واتاى دەستكەوتە.

(ئەنفال ومكو زاراۋىيەكى قورنانى پېرۇز)

ئەنفال لە ئايەتى ژمارە (۱) ى سۈرەتى (الانفال) دا ھاتوۋە كە دەفەرمىت :

بسم الله الرحمن الرحيم

(يسالونك عن الانفال قل الانفال لله والرسول)

ئەم زاراۋىيەش بەم شىۋەيەى خواروۋە پىناسە كراۋە :

(هى الاموال الماخوذة من الكفار قهرا لقتال) .

لەم پوانگەيەۋە سى ئەنجامان دەستدەكەۋىت :

ئەنفال (اموال) ە واتە شتومەك ھەروەكو لە ھەمان سۈرەتى (الانفال) دا

خوای گەۋرە پىناسەى بەئايەتى (واعلموا انما غنمتم شئ) كىرەۋە چونكە  
(شئ) بەشتومەك يان شت دەۋىرى.

(من الكفار) : واتە لە بىباۋەرانى جەنگاۋەر.

(قهرًا بقتال) : شتومەكەكان يان دەستكەۋتەكان شتى بەجىماۋى

گۆرەپانى جەنگە نەك مال و نىۋ مالى لادى و شارەكان، ئەو شتومەكانەى  
گۆرەپانى جەنگىش پىى دەگوتىرى (غنيمه) . كەۋابى دەستكەۋت لە ئاينى  
ئىسلام و ئاينەكانى پىشوش رىگە بەكەس نەدراۋە ھەلىانگىرتەۋە.

ھۆكارى نازلىۋى سۈرەتى ئەنفاللىش، لە ئەنجامى بە دەستھىنانى ئەو  
دەستكەۋتە زۆرەۋە بوو كە لە شەپرى (بەدەر) دا لەپۇزى (۱۲) ى مارسى سالى  
۶۲۴/ ى زابىنى بەرامبەر بە (۱۷) ى (رەمەزان) مۇسلمانەكان ۋە دەستىيان  
ھىنا، پاشان ناكۆكى كەۋتە نىۋانىانەۋە، مۇسلمانەكان بون بە سى بەشەۋە،

بەشىكىيان دەيان ووت ئىمە دوژمنمان پاونان دەبى دەستكەوتەكان بۇ ئىمە  
 بىت بەشى دووهميان دەيان ووت ئىمە شتومەكەكانمان كۆ كىرۇتەو دەبىت  
 بۇ ئىمە بىت، بەشى سىيەمیان دەيان ووت لەكاتى جەنگەكەدا ئىمە  
 پارىزگاريمان لە پىقەمبەر (د.خ) كىرۇو بۇيە دەبى بۇ ئىمە بىت.  
 دواتر دەستكەوتەكان بەيەكسانى دابەشكرا بەسەر جەنگاويرانى  
 موسلمانان .



## پیناسەیی تاقانەیی ئەنفال

تاقانەیی ئەنفال، ئەو کەسە یە کە لە کاتی پیاوێزکردنی تاوانی ئەنفال لە دژی گەلی کورد، لە باشووری کوردستان لە سالانی ١٩٨٧ - ١٩٨٨ بە تاییبەتی، لە هەر هەشت قوناقە کەیی ئەنفال کە لە مانگی شوباتی ١٩٨٨ وە دەستی پێکردووە لە مانگی ئەیلوولی ١٩٨٨ کۆتایی هات، کە سەرچەم خێزانە کەیی لە پرۆسەیی تاوانی ئەنفال شوێننێزکراوە وەک (دایک - باوک - خوشک - برا) و بەتەنها لە تەمەنێکی مەندالی خوار (١٨) یان (٢٠) سالی مایەوێ بۆ ئەوەی مەل و شوێنێکی هەبێت بۆ ژیا.

\* \* \* \* \*

ئەمەیی سەرەوێ جۆری یە کەمیی تاقانەیی کە ئێمە ئەم نوسینەمان تاییبەت کردووە بەوان کە ئازار بە خێشتێن جۆری تاقانەیی ئەنفال، چونکە ئەمەنی مەندالیدا بون و پێویستیان بە بەخێوکردن و چاودێری بوو لە لایەن دایک و باوک و خێزانەکانیان، لەو ساوە ئەم مەندالانە لە ترس و دڵەراوکییەکی هەمیشەیییدا ژیاون، سەرەرای ئەبوونی شوێنێک بۆ ژیا، هەمیشەش ترسی دەسگیرکردنیان هەبوو لە لایەن پیاوانی رژیمی بەعسەو، بۆیە تەنانەت ئەو کەسە دڵسۆزانەش کە تاقانەکانیان گرتۆتە خۆیان بەردەوام پاراستوون لە چاوی خەڵک و بە تاییبەتی پیاوانی رژیم، یان جینگۆرکییان پێکردون، تا دواي راپەرینی بەهاری سالی ١٩٩١ی خەڵکی کوردستان لە دژی سەدام و رژیمە کەیی .

تاقانەیی تریش هەن لە چوارچێوەیی تاوانی ئەنفال، بەلام ئەوانە خێزاندار بوون لە ژن و لە پیاو، یان پیاوێ کە و مەندالەکان بێسەر و شوێنکراون کراون،

ژنه که به تهنیا ماوه ته وه . به لām نه مه یان که متره چونکه زیاتر مندال له گهل دایکیایه نه ک باوک بویه زورینه ی نه م جورته تاقانانه باوکن، چونکه به رده وام وایرکراوه ته وه که هیزه سه ربازیه کان ژن و مندال ده سگیر ناکهن، بویه پیاره کان خویان ده شارده وه، به لām پیروانی سه دام ده ستیان له ژن و مندال و پیروپه ککه موته ش نه پارسه ته نه ته نه وانه ی نه خوشی ده رویشیان هه بوو، له تاوانی نه نفالدا شوینبزرکران، نه م تاقانانه به حوکمی نه وه ی ته مه نیان گه وره بووه له و سه رده مه دا هه ندیکان به نازاری چاره روانی هاوسه ر و منداله کانیان کۆچی دواپیانکرد یانیش تا کوئیستا چاره روانی خیزانه کانیانن یانیش جاریکی تر هاوسه رگریان کردووه وخیزانیان دروستکردو ته وه که نمونه یان زۆرن وه کوو (عاسی مسته فا و میدیر کۆپته په یی) که خیزانیان دروستکردو ته وه، به لām کاک (مه حموود جه له مۆردی) تا کوئیستاش له چاره پوانی هاوسه ر و منداله کاننی کات به ریده کات، چه دانی تر هاوشیوه یان هه ن. به گشتی تاقانه کاننی نه نفال پیویسته خزمه تی شایسته بکرین به هه موو جورته کاننی تاقانه وه.

## تاقانەكانى ئەنفال ۋەك بەلگى زىندوو

ئەو بەلگەنامەنى لەسەر تاۋانى ئەنفال ھەن زۆن، ۋەكو نوسراۋەكان لەدام ۋەدەزگاكانى دەۋلەتى ئىراق ھەرلەسەرۋىكايەتى كۆمار ۋە دام ۋە دەزگا مەدەنى ۋە ھەبى ۋە ئەمنى ۋە سەربازى ۋە ھەلگىرەكان سەبارەت بەجىيەجىيەردىنى تاۋانى ئەنفال كە لەدادگاى بالايى تاۋانەكان پىشپاشتەكرانەۋە، جگە لە ۋىنەكانى قىدىۋى ۋە فۇتۇگراف ۋە بىيسترەۋ ۋە داننانى تاۋانبارەكان بەتاۋانى ئەنفال لەبەردەم دادگاى بالايى تاۋانەكان . ئىراق ۋە كۆپەبەكۆمەلەكان ۋە بېرىرى دادگاى بالايى تاۋانەكان . ئىراق سەبارەت بەتاۋانى ئەنفال ۋە ئىدائەكردن ۋە ناساندنى تاۋانەكە بەتاۋانى (جىنۇساید) ى كوردو تاۋانى (جەنگ) ۋە تاۋانى (دژەمرۋى) ، تاقانەكانى ئەنفال ۋە لايەنىكى گىرەنگ ۋە ھەستىارن لەو بەلگەنامەكە دەكرىت بابەتتە مامەلەيان لەگەل بىكرىت، چونكە ئەم تاقانە لەخىزانەكانيان بەتەنھا ماۋن كە لەپىرى بونيان لە چوارچىۋە خىزانىك بە پىنى بەلگەنامەكان، ۋەك گىرىبەستى ھاۋسەرگىرى باۋك ۋە دايكىيان ۋە ناسنامەى بارى شارستانى (نفوس) كە دەيسەلمىنى خانەۋادەۋ باۋك ۋە دايك ۋە خوشك ۋە برايان ھەبۋە ۋە بەپىنى ۋە فاتنامەكانيان كەبەلگەيەكى ياساى ۋە ھەمىلە پرۇسەى تاۋانى ئەنفال بىزىكرەۋن، جگەلە گەۋامىي خۇيان ۋە كەس ۋە كارو خەلكى گوند ۋە دەۋرۋەريان، لەھەمانكات تاقانەكان زۆرەيان لەسەروى تەمەنى ۱۰ سالىمە بوون ھەندىكىيان ۋىنەى خىزانەكانيان تاكو ئىستە پاراستوۋە لەگەل پىنئاسەى بارىشارستانى ۋە رەگەزنامەى ئىراقى ۋە بەلگەكانى تر .

لايەنى دوۋەمى بەلگەكان، دەتوانرىت ۋەكو شايبەتخالىك گىرەنگى بە ۋوتەكانيان بىدرىت كە بىرىتە لە سەرگوزشتەى تاۋانى ئەنفال، لەناۋچەكانيان

و چۆنیەتی دەستگیرکردنی خانەوادەو کەس و کارو دانیشتوانی گوندەکانیان و چۆنیەتی جیاپوونەویان لە خێزانەکانیان و پەراگەندەبوونیان بەبێ لانەکە هەموو ئەم تاوانانەى سوپای ئێراقیان بە چاوی خۆیان بینیوە کە دواتر لە چاوپێکەوتنەکانیان کەلەتوێی ئەم کتێبە ئەنجامدراوە زیاتر پێی ناشنادەبین، ئەگەر سەرئەنجامی جێنۆسایدی جولەگەکان بەدەین لە چوارچێوەی (هۆلۆکۆست) ، لەهەموو ئەو سەنتەر و ناوەندەکانی کە لە ولاتانی دونیا دامەزراون شایەتخاڵەکان کە تاوانەکیان بەچاوی خۆیان بینیوە یادەوهری و ووتەکانیان بەردەوام لەسەر شاشەى گەورە گەورە لێدەدرێت و چەندبارە دەکرێتەوهر وەرگیردراون بۆ سەر زمانەکانی تر، دیارە ئەمەش بۆ زیندوپاگرتنی ئەو زوولمەیه کەلێنانکراوە، بۆ ئەو پێناسەى مەزڵومیەتی خۆیان لە هەموو کاتێکدا بکەن و سەرئەنجامی مرۆفەکان و دەسەلاتداریەتی ولاتان بۆلای خۆیان کێشەبکەن، بۆیە دەکرێت بە هەمانشیوە دەسەلاتی کوردی گرنگی بە تاقانەکانی ئەنفال بدات و دیکۆمینیان بکات، هەرچەندە بە توانای هەندێ کەس لێرەو لەوێ پەرچەر کاریان لەسەر کراوە، بەلام ئەمە تەواو نیە چونکە ئەمە کاری حکومەتەو دەبێ لە چوارچێوەی دەزگایەکی تایبەت و بەپلان ئەم کارانە ئەنجام بدرێن و رێکبخەین بۆ ئەوێ لە فەوتان پزگار بکەین، تاقانەکانی ئەنفال پێویستە لە ناوندە نیۆدەولەتییەکان و کۆنفەرانسە نیۆدەولەتییەکان بناسرێن، لە چوارچێوەی گێرانەوێ بەسەر هاتەکانیان، بۆ ئەوێ سەرئەنجامی خەڵکانی هەموو دونیا کێشەبکەن، سەبارەت بە مەزڵومیەتی گەلی کوردو ئەو تاوانانەى لەدژی ئەم خەڵکەمەدەنى و بێبەرگە کراوە، لە چوارچێوەی تاوانی ئەنفال لەسەر دەستی دەسەلاتی عەرەبى شوقینی ئێراقى، کە دەکرێت لە پێی ئەم بەلگەنامانەو کوردپالێشتی گەورە نیۆدەولەتی بە دەست بێنێ و دەولەتی خوێ دامەزرێنێت و دواتریش ئەم پالێشتیانە بەردەوامین بۆ پاراستنی دەولەتەکەى لە هەموو پوێیەکەو، چونکە

تایبه تمهندی دامه زانندی دهوله تی کوردی تاکه زامنه بۆ دووباره نه بوونهوهی جینۆسایدی گهلی کورد، که به درێژایی میژوو ئهم تاوانانه له دژی کورد دووباره ده بیتهوه که کۆتایی جار له سالێ ۲۰۱۴ له دژی کوردانی ئێزیدی درێژه پێدرایهوه، له کاتی که دامه زانندی دهوله تی کوردی خواستی هه رتا کێکی کورده، به لام دهوله تانی هه ریمی و عه ره به شو ئینی هه کان تا کو ئیستا ئهم هه قه به کورد رهوا نابینن و چاویان به م کاره هه لئایه ت نه مه ش با شترین به لگه یه له سه ره نه وهی دهوله تانی هه ریمی خواستی له ناو بردن و (جینۆساید) کردنی کوردیان هه رماوه و ناتوانن خۆیانی لێ ده ریا زی که ن، چونکه ئه وان ده زانن گه لی کورد تاکه نه ته وه یه له ناو چه که، هه ولی به دیمو کراتیزه کردنی ولاته که ی ده دات، به مه ش په رده له سه ره پووی دی کتا تۆریه تی ئه وان له ده دات.

خزمه تکردنی تا قانه کانی ئه نفال له لایه ن حکومه تی هه ریمه وه ئه رکیکی ئه خلاق و نه ته وه ییه که ده بی گرنگی ته وایان پێبدریت و مه دالیا و ناسنامه ی تایبه تیان بۆ دروست بکړیت، بۆ ئه وه ی له دام و ده زگا کانی حکومه ت وشو ئینه فه رمی و نافه رمیه کان و له ناو کۆمه لگا دا دیار بن و بنا سه رینه وه و پێزی تایبه تیان لێ بکړیت، ئه مه ش با ئێ شتیکی مه عنه ویه که له پووی ده رو نیه وه کاری گه ری زۆری ده بی ت له سهریان بۆ به هێز کردنی که سایه تیان و هه سته کردنیان به وه ی سه ره پای له ده سته دانی خێزان و که س و کاریان، به لام هه سته ده که ن که حکومه ت و هاو نی شته مانیا نیان پال پشته و په نایان و هه ست به بیکه سی نه که ن، چونکه ئه گه ر به سه ره نه وه گێ را نه وه ی چیرۆ که کانیان بخو ئینی ته وه به ته وای هه ست به لایه نه ده رو نیه کانیان ده که یه ت که تا چه ند کاری گه ری به سه ریا نه وه هه یه، ته نه نه ت ئهم لایه نه کاری گه ری دروست کردوه له سه ر مندا له کانی شیان.

## نمونه‌ی چیرۆکی به‌شیک له تاقانه‌کانی ئەنفال

ئەمە‌ی خوارەوه چاوپێکەوتنی به‌شیک له تاقانه‌کانی ئەنفاله که وه‌کۆنمونه هه‌لمبژاردون، چیرۆکی هه‌ریه‌کی له‌م تاقانانه گوزارشت له به‌سه‌رهاتی هه‌موویان ده‌کات.

### کامهران فاتیح حمید / تاقانه‌ی ئەنفال:



کامهران یه‌کیکه له تاقانه‌کانی ئەنفال دانیشتیوی گوندی (به‌له‌که‌ی گه‌وره) سه‌ر به‌ناحیه‌ی سه‌رقه‌لا قه‌زای کفری، به‌ته‌نها له‌خیزانه‌که‌ی رزگاری بووه، که ژماره‌ی ئەندامانی خیزانه‌که‌ی (٨) که‌س بووه، پێکهاتبوون له دایک و باوک و خوشک و برا، کامهران دوا‌ی ئەوه‌ی له‌ خیزانه‌که‌ی داده‌برێ و ه‌کو مە‌دالێکی بێنه‌وا پووبه‌پووی ژیا‌نیکی قورس ده‌بێته‌وه لێره‌دا یا له‌ زمانی خۆیه‌وه چۆنیه‌تی تاوانه‌که‌و ژیا‌نی

ببیس‌ین، له‌ناو گونده‌که‌ی خۆیان له‌به‌یانیه‌کی به‌هاریدا، ده‌ستمک‌رد به‌پرس‌یارکردن هه‌تا ئه‌و شوێنه‌ی له‌خیزانه‌که‌ی دا‌بر، هه‌موو ئه‌و ده‌شت و دۆل و شوێنانه‌مان به‌سه‌رکرده‌وه که‌ خه‌لکی ئه‌م گونده‌و کامهران پێیا گوزه‌ریان کرد‌بوو تا دوا وێستگه، سه‌ره‌نجام گه‌یشتمه ئه‌م چیرۆکه راسته‌قینه‌یه‌ی که کامهران له‌ زمانی خۆیه‌وه بۆی گه‌رامه‌وه.

كامهران وتى : كاتى خۇي ئىمە لەم دىيە بووين، لە ناوچەى قەرەداغ و سەرکردايەتى شەر گەرمبوو لەم دەورو بەرەش جموجوئى سوپايى حكومەتى بە عس ھەبوو، رۆژانە تۆپباران بوو، شوانى دەكوشت ھەموو كەسىنكى دەكوشت، بۆيە نەماندەتوانى لە ناودىكەى خۇمان درىژر بەژيانبدەين، لەخوار گوندەكە دۆلىك ھەبوو وەكو پەناگەيەك خەلك خۇي لى ھەشاردا بوو، ھەرچەندە خۇمان شاردا بوو ھە بەلام كۆپتەر بەسەرمانە ھەبوو، رۆژانە خەلكى دەكوشت، ژيانە ما بوو لەم سنورە، ئىتر شەوان خەلك لە ھەردەكەو دەھاتەو ناو گوندەكە پارو نانىكى دروست دەكردو دەبوو پىش خۆرەلات بگەرنەو بۆ ھەردە دۆلەكە، لە ۱۹۸۸/۴/۸ ھە گوندەكە مان بەجىھىشت بە چۆلى مايەو، مەگەر خەلك شەوان بۆ بردنى زەخىرە بەھاتايەو و دەگەراناو بۆ دۆل و پەناگاكان، بەپۆزىش خەلك لە كۆنە ئەشكەوت و ھەشارگەكان دەمانەو، مەگەر كە شەوھات دەربچوونا يەتەدەرەو، مەپو مالاتىش بەرۆز بەرەلای ئەو ھەرد و دەشتە دەكرا بەبى خاوەن، كە شەو دادەھات دەچوون دەگەرانا بە شوئىيان ئەيانىنەنەو . ھەموو پىداوئىستىيەكانى ژيانەمان دەبوو تەنھا بەشەر داين بگردايە وەكو ناو و نان و پىداوئىستىيەكانى تر، جگە لەگوندەكەى ئىمە گوندەكانى دەورو بەرىشمان لەو ھەردە گىرسابوونەو، وەكو گوندەكانى (زىنانەو دوراجى و ئۆمەربىل و بەلەگەى خوارو و گۆيان عارەب و جوامىرناغا) ، ھەركەسەو ئەگەر ئەشكەوتى دەست نەكەوتايە ئەو شوئىينكى بۆخۇي چاككردبوو. چونكە فشارىكى زۆر لەسەر ناوچەكە ھەبوو ژيانى تيانە ما بوو، ئەو خەلكەى لەم ھەردەيە كۆبوو بوونەو ھەمووى خەلكى مەدەنى و جوتيار و كاسب بوون. لە رۆژى ۱۲ / ۴ / ۱۹۸۸ (۵) فرۆكەى كۆپتەر ھاتن ھەموو ھەردەكەيان بۆمبا بارانكرد، رانە ھەركەى ئىمەى پىكا (۴۵) سەر مەر پىو ھەبوو، ناودۆلەكەش پرىو لە ژن و منداڵ ھەلىكۆپتەرەكەش كۆرئانە بۆردومانى دەكرد جياوازی لە نىوان منداڵ و گەرەو ژن و پياو نەدەكرد زۆر بىرە ھمانە مامەلەى دەكرد. ئىتر بە تەواى ژيان نەما، ھەموو ناوچەكە گىرابوو لە گوندەكان شەربوو، بەتايبەتى لە ئۆمەربىل و زىنانەو چەند شوئىينكى تر، بۆيە

بەناچارى بە دۆلەكەدا شۆربووينمە بەرەو گوندى (قورى چاى) بەرەو جادەى  
 كفى سلىمان بەگ ژىر دەستى حكومت، خەلك ھەبوو لەو ھەردە شوورەى  
 بۆ بەرخى كۆرپە كوردبوو لەتاو رزگارکردنى رۆحى خۆى بەرخەكانى  
 بەوشىوئە جىھىشت ئەو بەستزمانانە ئاوا بىخاوەن مانمە. گەشتىنە  
 نەربەندەكە مەن لەگەل براگەرەكەم پانە مەرەكەمان پىبوو باوكم لەوى ھاتە  
 لامان وتى: رەنگە يەك بىيىنەنمە رەنگە يەك نەيىنەنمە، ناسنامەكەى خۆمى  
 دامى لەگەل (۱۰) دىنارى ئەوكات، (۱۰) دىنار و ناسنامەكەى براگەمىشى  
 پىيدا بۆ ئەوئە چەند رۆژى پىنى بژىن كە گىشتىنە ناو (گوندى قورى چاى)  
 ھەك رۆژى ھەشەر وابوو مەر و مالات و خەلك تىكەل بەيەك بووبوون. كە  
 گەشتىنە سەرجادەى كفى مەندالبووم رامدەكرد بۆلاى دايكم و براو  
 خوشكەكانم دىسان رامدەكردەو بۆلاى پانە مەرەكە نەمدەزانى چىبەكەم؟  
 تراكتۆر ھەربانەو زىلى سەربازى ھەستابوون جاشەكان و سەربازەكان  
 مەندالە بچوكەكانىيان توپتەھەلدەدا بۆناو بۆدەكان. ھەموو خەلكەكەيان بىرد  
 بەرەو (مەركەز شەباب دۆز) ھاتە ناوھەندى لاوانى خورماتووى بەعس. ئىتر مەن  
 رامكرد بۆلاى براگەم لاى پانە مەرەكە لەوئەو دابراپىن لە خىزانەكەمان، ئىمە  
 (۱۲) شوان بووین خەلكى گوندەكەمان، ھەركەس پانە مەرەكەمان ئازەلى خۆى  
 پىبوو، بەلام گەرەكان وتیان ھەولبەدەن بچەن ئەوئەرى جادەكە چونكە ئەوئە  
 مائە ھەربى لىبوو پىيان وابوو لەوى وازمان لىدىن چونكە لاى خۇمان  
 قەدەغەكراوبوو، لاى ھەربەكان ئازادبوو، ووتیان ئەگەر پانە مەرەكەمانىش لەوى  
 بىن وادەزانن ھى ھەربەكانە، بەلام ئۆتۆمبىلىكى سەربازى ھات ئىمەى گرت،  
 مام قادىركەمان لەگەلئەو يادى بەخىر ئەنقالەرا، زمانى ھەربى دەزانى بەلام  
 ھەندى زمانى تەواو نەبوو كە قەسەيكرە ھەندىكىشىيان لىيدا. ئىمەيان بەرەو  
 كفى بىرد بۆ خورماتوو نە رۆشتىن، لەسەر جادەكە ھەندى خەلكەمان بىنى  
 دەست و چاويان بەستقارابوو، ھەندى چەكىش لەبەردەميان كۆكرابوو ھەو  
 دياربوو ئەوانە باوئەريان بەو پروپاگەندە كوردبوو كە بەعسىەكان بۆلويان  
 كوردبوو كە گوايە ئەوئە چەكى پىبى پارچەيەك زەوى پىدەدەن، بۆيە چەكىيان





نەبىنىيەۋە، باپىرىم رىزگارى بوبوۋو واتە باۋكى باۋكىم ئىتر لەگەل باپىرىم ماينەۋە  
 ھەر رۆژى دەچوۋىنە مائەخزىمىك، چونكى ھەموو رۆژى ھەۋال بىلەن دەبوۋو ھە  
 ئەۋەى لە ئەنقال رىزگارى بوبوۋى دەيگىرن بەو شىۋەيە ماينەۋە تا نەنكىم لە  
 گىرتوۋخانى ئوگرەسەلمان گەرايەۋە ئىتر لەگەل باپىر و نەنكىم مائىكىمان  
 پىنكەۋە نا مەنىش كەمىك گەۋرەتر بووم بەلام پاش ماۋەيەك باپىرىم لە خەفەتا  
 ئەمرى خاۋىكىرد، دواتر نەنكىشىم ئەمرى خاۋىكىرد ئىتر ژىانم بە كۈلەمەرىگى  
 بەسەربىر بەتەنھايى و بىكەسى، تا راپەرىنى سالى ۱۹۹۱ لەوساۋە بووم بە  
 پىشمەرىگە مقەبرە كۈنە سەربازگەكان بوبوۋون بەمالم بۇ ھىچ كۈي ناپۇيشتىم  
 ھەرگىز مۆلەتتىشىم ۋەرنىگرت چونكى ھىچ شۈيىنىكم نەبوو . دواتر لە سالى  
 ۱۹۹۸ ھاسەرگىرىم كرد ئىستىخاۋەن (۴) مىندالم .

ئەمەى خاۋەرەۋەش ناۋى قوربانىيانى ئەندامانى خىزانى (كامەران فاتىح  
 ھەمىد)ن كە لە تاۋانى ئەنقال شۈيىنېزىكران:

- ۱- فاتىح ھەمىد ئەھمەد / باۋكى
- ۲- ھەربىيە ئەمىن سەمىن / داۋكى
- ۳- بەيان فاتىح ھەمىد / خوشكى
- ۴- تارىق فاتىح ھەمىد / بىرە
- ۵- جىھان فاتىح ھەمىد / خوشكى
- ۶- سوھام فاتىح ھەمىد / خوشكى
- ۷- گۆران فاتىح ھەمىد / بىرە
- ۸- شۋان فاتىح ھەمىد / بىرە

## رۇستەم عەبدولكەرىم عەلى / تاقاننى ئەنقال



لەشەونكى پىر لەنارامى لەمەلى  
كاكە رۇستەم لە قەزاي كفىرى كە  
(ئەيادكاكەيى) پارىزمىش ھاوسەفەرم  
بوو، پووى زوومى كامىرەكەم  
ئاراستەى كاكە رۇستەم كىردو كەوتە  
پرسىيار و لىكۆلنەو لىنى، لە چۆنىەتى  
پىادەكردنى تاوانى ئەنقال، لە  
ناوچەكەى ئەوان و بەتايىبەتى  
لەگونەكەيان و ئەو ژيانە ناخۆشەى  
دواى دابرانى لە دايك و باوك و براو  
خوشكەكانى بەسەرى بىرد، ھەرچەندە

ھەموو تاقانەكانى ئەنقال تەنھا يەك تىرامان بەسە بۇ ئەوئى لە ئەھامەتتەكانى  
ژيانىان تىبگەى، لەو ئەمى پرسىيارەكانەدا.

رۇستەم ووتى:

من ناوم (رۇستەم عەبدولكەرىم) ۋ لەدايكبووى سانى ۱۹۷۵ خەلكى  
گوندى (بابەكى) ناحىەى قادركەرەم قەزاي چەمچەمال.

سەرەتاي مانگى ۴ بوو كە ئەنقال دەستى پىكرد لەناوچەى ئىمە، من  
تەمەنم لەنىوان ۱۱بۇ ۱۲ سال دەبوو، ئىمە ئەوكات ئەماندەزانى بەوشىنەوئە  
ئەنقال بەسەرماندىت، بەشەبەحالى خۆم ھەستى ئەووم ئەبوو كە ئەم ھالەتە  
ئەم كارەساتە بەسەر مەللەتەكانماندىت . ئەوكاتە لە دىيەكەمان من لە مەلى  
خۆمان دابرام لەگەل مامىك بوم، ھەلاتىن بەرەو ناحىەى قادركەرەم من ھىچ

شۈيۈننىڭ نەدەزانى، جگە لەنىۋان ناحىيەگە دىيەكەي خۇمان ھىچى تر شارەزانەبووم. دووسى رۆژ لەقادرگەرەم ماينەو ھىچ سۇراغىكى باوكم و ئىوان نەبوو ھەرچەندە من بەلامەو شتىكى ئاسايى بوو خەلك پىميان دەوت بۇ ناگەرنى بەدۋاي باوكت و ئىوان؟ دواتر وتيان لەملەسورە ئەنفالكراون. من ھىروام دەزانى چەند رۆژىكە دەگەرىينەو بۇ دىكەي خۇمان، نەمدەزانى كە ئەم ھەمووگوندى كوردستان خاپوركراوو ئىو ھەموو خەلكە گىراو، دواتر چوین بەرو كفرى دۋاي (۶) مانگ ئىنجا ھەستىمىرد كەس وكارەكەم لەتاۋانى ئەنفال دەسگىركاون و من بەتەنھا ماوم وەك تاقانەي ئەنفال. ئىتر من لەگەل مامەكانم مامەو، بەلام زۆرجارنەچووم بۇبەغدا بە دوومانگ ناھاتەو چۈنگە ھەستىم دەكرىد كەسم نىيە، نەك بلىنى نازيان پىنەداوم ھەستىم دەكرىد بۇشايىيەك ھەيە لەژيانم و وەك خەلكى ئاسايى نىم، بۇخۇم لەبەغداو خواروى ئىراق بووم، لە چىشتخانەيەك كارمىدەكرىد ھەرلەوئىش نانمىدەخوارد و لەوئىش دەخەوتىم، چۈنگە ھىچ شۈيۈننىڭ نەبوو، دۋاي ئىو دەستىم كىرد بە مامەلەي كىرىن و فروشتىن و ھاورىدن و بىردىن بە حوكمى ئىوئى زمانى غەرەبىم دەزانى و شارەزايىم پەيدا كىرد، دۋاي راپەرىنى بەھارى ۱۹۹۱ زىياتر پىش چاومان پونتر بوو، خەلك نازاد بوو دەستىمىردەو بەكاركرىدن، بەلام نەبوونى كەس و كارم ئىوئەندە ناخۇش بوو، تەننەت لە جەژن و بۇنەكان قەت ھەزىمەدەكرىد بىمەو ناۋچەكەي خۇمان، لە سەرەتاي نەوئەكانىش من ھەر لەتەمەنىكى ھەرزەيى بووم و پىۋىستىم بە باوكم ودايكم ھەبوو، بەردەوام لە بۇنەو جەژنەكان ھەزىم بەتەنھايى دەكرىد ھەزىم دەكرىد دورىم لەخەلك، لەوكاتانە كە لەمالى مامىكم يان پورنىكم يان ھەرخىمىكى تىرم بوایەم ئىو بۇشايىيە ھەرلە گەلم بوو لىم جيانابوۋەو، ئىستاش كە تەمەنم بەرو (۴۰) سال دەروات ئەم ئازارە لىم جيانابىتەو، ئىستاش كە دەچم بۇ نەخۇشخانەيەك يان شۈيۈننىڭ كەسم لەگەل نىيە ھەست بە ئازارىكى زۆر دەكەم و تامردىن لەبىرى ناكەم، بەتايىبەتى كاتى كە دراوسىيەك يان كەسىك دەبىنم دەروات بۇ شۈيۈننىڭ كۆمۈمەللى كەس و كارى

به دوریه ویه منیش هه ربه ته نهام که سم له گه لّ نیه، برینه کهم ده کولیته وه  
 ئه ونازاره مه گهر هه رخوا له بیرى ئیمه ی تا قانه کانی به ریته وه، نهک من هه موو  
 تا قانه کانی ئه نه فال ئه و نازاره یان هه یه. من هه ندی جار منداله کانه و  
 هاوسه ره کهم دلم ده دهنه وه، پیم ده لین تو تا قانه ی ئیمه که سی توین، زور جار  
 منداله کانه پرسیماری ئه وه یان لیده کردم ئیمه بوچی مامان نیه پورمان نیه؟  
 پنیان ئه لیم خوا ئیراده ی له سه ربوو ئه و تاوانه مان به سه رهات که باوک و دایک و  
 براو خوشکم نه ماون، شوکر بوخوا هه ندی جار به کوره کهم ده لیم له جینی  
 براکه م به که کهم ده لیم له جینی خوشکه کهم، به لام نه متوانیوه ناوی براو  
 خوشکم له منداله کانه بنیم چونکه رهنگه خوشبیت کوریکت له جینی بریه کت  
 بیت، به لام زور جار به و ناوه بانگیان بکه ی رهنگه زیاتر نازارت بدات، چونکه  
 ئیستاش یادگاریه کانی ئه وان له گه لم ده ژین، یادگاریه کهم هه یه له گه ل برا  
 بجوکه کهم له هه موو چاوپیکه و تنه کان باسی ده کهم بریه کهم هه بوو قسه ی  
 نازانی ده یوت برسیمه پیمان ده وت برسی چیته؟ ده یوت برسی (چای) مه  
 ئه وه نده مندال بوو نه یده زانی بلی برسیمه نان ده خو، ئیستا من هه رکاتی  
 (چای) داده نریت برینم ده کولیته وه نه خاسمه ناوی مسته فا ی برام له  
 مندالیکم بنیم، من له خیزانه کهم شهش کهس له تاوانی ئه نه فال شوینبزرکران  
 خویم به ته نها مامه وه. ئه مه ی خواره وهش ناوی ئه ندامانی خیزانه که ی  
 (پۆسته م) ه که له تاوانی ئه نه فال شوینبزرکران:

- ۱ - عه بدولکه ریم عه لی رۆسته م / باوکم
- ۲ - گورجی محمه د رۆسته م / باوه ژنم
- ۳ - سه لیم عه بدولکه ریم رۆسته م / برام
- ۴ - مسته فا عه بدولکه ریم رۆسته م / برام
- ۵ - وه حده عه بدولکه ریم رۆسته م / خوشکم
- ۶ - زینه ت عه بدولکه ریم رۆسته م / خوشک

## ئاكۆ غەزەدین ئىسماعیل / ئاقانەي ئەنقال



ئاكۆ لە پروسەي ئاوانی ئەنقال زۆر  
مەندال دەبیئت بە جۆرنك هیچ شتیکی  
لەبیرنیە لە كۆی جیبەجیكردنی  
تاوانەكە، بەپێی گیرانەوهی كەس و  
كارەكەي تەمەنی هەر چوارپینچ سالیک  
بووه، گیرانەوهی چیرۆکی ژيانی ئاكۆ  
ئەوێندە جەرگپرە مرۆفە لە ناستیدا  
هەست بە ئازاریکی دەرونی زۆر دەكات،  
لەگوندى (وارانی) ناوچەي داویە سەرە  
قەزای (خورماتوو) كە شوینی  
لەدايكبوونی (ئاكۆ) یە و هەرلە ویش

خۆی و خێزانەكەي بەر شالاری ئەنقال كەوتوون هەرچەندە بنەمالەي ئاكۆ لە  
بنەپەتدا خەلكی گوندى (گەرمك) ی هەمان ناوچەن، بەلام باپیری ئاكۆ  
هەرلەكۆنەوه لەگوندى (وارانی) گیرساوتەوهو ژيانی بەسەربردوه تا پۆژ  
ئەنقالکردنی بنەمالەكەيان بەگشتی لە ئەنقالی سی لە مانگی ئیسانی ی سالی  
١٩٨٨، بەلام خزمەكانی بنەمالەي (ئاكۆ) هەموویان لە گوندى (گەرمك)ن  
هەرچەندە ئەوهی من بینیم خەلكی وارانی خوشەویستیەکی زۆریان هەیه بۆ  
ئاكۆ و بنەمالەكەي (ئاكۆ)ش چونكە ئەم چاوپێكەوتنەم لەگوندى وارانی  
ئەنجامدا، بەهەمانشیۆه بەشیکی تری چاوپێكەوتنەكم لەمالی (ئاكۆ)  
ئەنجامدا لەگەڵ خۆی و (مەجید كوردی) بەخیوكەری (ئاكۆ) و (پاریزەر سەید  
ئەحمەد) و (گەرمە ئیسماعیل) ناسراو بە (فانۆس) كەدەكاتە پوری (ئاكۆ) لە  
قەزای خورماتوو، پرسسپارەكانم ئاراستەكرد و گویم بۆ شلكر، بەلام

نايشارمەۋە جاروبارىش لە دلەۋە بۆى دەگريام، با لىزەدا جاريكى تر لەگەل  
 ئىۋەى خوينەرىشدا گوتى بۆيگريىن وبائىۋەش بزانن بەسەرھاتى ئەم مندا لە  
 تاقانەيەى ئەنفال چيە؟ لەۋەلامى پرسىيارەكاندا.

ئاكو وتى : من ئەۋەى كە بۆميان باسكردو لە خىزانىك بووم لەدايك و  
 باوك و چوار خوشك و براىەك، مالى مامىكم خۆى و ھاوسەرى ئەنفالكراو  
 منداالى نەبەۋە مامىكى ترم خۆى و ھاوسەر و پىنچ يان شەش منداالى  
 ئەنفالكراون، ئەوكاتەى ئەنفال لەناوچەكەى ئىمە دەستى پىكردو من تەمەن  
 نرىك چوارسال بوە، ئىمە پامانكردۆتە ئەم شاخ و ھەردانەى پشتمانەۋە، بەلام  
 سوپا ھاتو تە ئەۋى ھەموو خىزانەكانيان سوارى ھەلىكۆپتەركردو تەنھا  
 پىاۋەكان ماونەتەۋە، ۋەكو ئەۋەى كە بۆميانگىپراۋەتەۋە پىاۋەكان ھاتۆتەۋە  
 وتويانە منداال و ژنەكان ھەلىكۆپتەر بردونى و براونەتە بارەگاي ناۋەندى  
 لاۋانى خورماتوو (مركزشباب دوز) ، ئەمەى كەمن گىرامەۋە تەنھا لەزارى خزم  
 و كەسوكارم بۆم گىپردراۋەتەۋە دواى گەرانەۋەم بۆلايان، ئەۋەى كە لەبىرى  
 منە لىزەۋە بۆت باسى دەكەم من ئەۋەى لەبىرم بىت و بزانم ۋەستم بەبوونى  
 خۆم كەربىت كاتىك چاۋم كەردەۋە لە گرتووخانەى (ئەبوو غرىب) بووم لەبەغدا  
 تايبەت بوو بەمنداالان، ئەۋەم زۆر باش لەبىرە شىۋەى ئەو ئۆتۆمبىلە قەفەسەى  
 كەمئان پىبەرد دوۋپاسەۋانى ھەبوو كەلەكۆتايى دەركاكە بەجيا شوينى  
 تايبەتيان بۆ دروستكراۋو دەركاي يەكەم دەچويتە ژورەۋە جىنى پاسەوانەكان  
 بوو دەركاي دوۋەم دەچويتە ژورەۋە جىنى بەندىەكانبوو، ئۆتۆمبىلەكە زۆر  
 گەورەنەبوو ناۋەندبوو، نازانم شوينەكە چۆنبوو بەلام شىۋازى گرتووخانەكە  
 ئەو دەركايەى لىنى چومە ژورەۋە بۆ ناوگرتووخانەكە ھەمووم لەبەرچاۋە، ئىمە  
 كە لەگوندى وارانى دەسگىركراۋىن ھىچىم لەبىرنىيە بەمەزەندەى خۆم رەنگە  
 سائىك دواى ئەنفال لەبىر بىت، كاتى كە ئىمەيان لە ئۆتۆمبىلە قەفەسەكە  
 داگرد دوۋمنداالى ترىشم لەگەل بووكە كوردبوون بەخاۋاناويانم لەبىر نەماۋە  
 ناۋەكەيان ئاسۆ و شتىكى وابوو شىۋازى قسەكردنيان ۋەك ناوچەى داۋيە

نه‌بوو، شپږوازی قسه‌کردنیان وهك ناوچه‌ی جافایه‌تی و دهر به‌ندیخان و  
 نه‌وناوه‌بوو، كه‌دامانیانگرد ناومانی خوینده‌وه و جلو به‌رگیان له‌به‌رمان دانا  
 تنه‌ها شورت‌كه‌مان له‌به‌رما و هندی پشكنینی ته‌ندورستیان بۆكردین، له‌به‌ر  
 نه‌خوشتی ناومانیان دیسان خوینده‌وه و وتی ئاكو‌عه‌زه‌دین من وه‌لامم داوه  
 ئیتر ره‌نگه‌ پێشتر پرسیاریان لیم کردبێ منیش وتبیتم ناوم (ئاكو) یه‌ نه‌وه‌یان  
 نازانم چونه؟ به‌لام دواتر زانیم ناوی سیانیم له‌سه‌ر فایله‌كه‌م نوسرابوو  
 له‌خواره‌وش نوسرابوو مندالی نه‌نغال. سه‌ید نه‌حه‌مدیش كه‌خرمی نزیکي  
 منه به‌دواداچوونی کردبوو به‌دای مندا نه‌ویش فایله‌كه‌ی منی بینی بوو،  
 سه‌ید نه‌حه‌مد ئیستا هر پێی نه‌لیم بابه‌ چونكه‌ وه‌كو باوك‌ك هه‌لسوكه‌وتم  
 له‌گه‌ل ده‌كات و ژنی بۆم هیناوه‌ له‌ ته‌نیشت خو‌ی خانووی بۆم كریوه‌و  
 چاودیریم ده‌كات. له‌ گرتوو‌خانه‌كه‌ نه‌وان به‌زمانی عه‌ره‌بی قسه‌یانده‌کرد  
 له‌گه‌لمان من هیچ تیناگه‌یشتم، تۆمه‌تیکیان دابوه‌ پالم نه‌شعه‌زانی تاوانه‌كه‌م  
 چیه‌؟ ماوه‌ی سالیك زیاتر له‌و گرتوو‌خانه‌یه‌ مامه‌وه‌ سه‌ره‌تا زۆر ده‌گریام، به‌لام  
 دواتر راهاتم و هاویریم په‌یدا‌کرد و یاریم له‌گه‌لده‌کردن، دایك و باوك و نه‌وانه‌م  
 له‌بیر چوو‌بوو، تنه‌ها خه‌می خواردن و یاری‌کردن هه‌بوو، هر به‌هیناش قسه‌م  
 له‌گه‌ل پاسه‌وانه‌كان ده‌کرد ده‌ستم بۆ ده‌م و سكم ده‌برد واته‌ برسیمه‌ یان  
 تینومه‌، دوو‌هاویری كورد‌كه‌م ده‌یانوت چۆن داوی خواردن بکه‌ین من  
 پیمده‌وتن ئیوه‌ قسه‌مه‌که‌ن من بۆتان داوا‌ده‌كه‌م كه‌ برسیمان بوايه‌ به‌كوردی  
 هاوارم ده‌کرد برسیمه‌ كه‌ ده‌هاتن به‌ هیما تینانم ده‌گه‌یانده‌ستم بۆ ده‌م و  
 سكم ده‌برد كه‌ برسیمان هینام بۆ په‌رداخ ده‌کرد كه‌ تینومانه‌، ئیتر خه‌ریك بوو  
 فیری نه‌وه‌ ده‌بووم داوی نان وئاو بکه‌م، ئیمه‌ واته‌ من و دوو كوپه‌كورد‌كه‌ له‌  
 ژووریک بسوین قه‌رویل‌ه‌ی دووقات هه‌بوو من له‌سه‌ره‌وه‌بووم هاویریکه‌م  
 له‌خواره‌وه‌ نه‌ویتی‌شیان له‌به‌ره‌وه‌ بوو، له‌وماوه‌یه‌ براده‌ری عه‌ره‌بم په‌یدا‌کرد  
 له‌وانه‌وه‌ خۆم فیری زمانی عه‌ره‌بی ده‌کرد ده‌ستم بۆ ده‌م ده‌برد وه‌كو  
 هیمايه‌ك بۆ خواردن لیمده‌پرسین مانای چیه‌ ؟ ده‌یانوت (اكل) واته‌ خواردن،



زۆرىك له مندا له كان كه ماوهى زىندانىان ته واو ده بوو كه س و كارىان ده هاتن  
 ده يان برى نه وه، منيش نه ده مزانى كهى ته واو ده بم و كى ديت و مرده گريته وه  
 وتاوانه كه شم چيه دواتر زانيم من به تۆمه تى دزى به ندىكراوم تاكونيستا ش  
 نازانم چيمكردوه؟ كاك (مه جىد) ئه و پياوهى منى گرتة خۆى ئه و وتى تۆ له سەر  
 دزى به ندىكرا بووى، دواى ئه وه مندا ئيك ته مه نى چوارپينچ سال بيت كوا ده زانى  
 دزى چيه؟ خۆ ئه گەر مندا لى ئاوا بچوك ئه گەر شتيكيش به رى لييده بوورن، به لام  
 ئه م عه ره بوو به عسه ئه وه ند زال م بوون حسابيان بۆ مروفا ناكرد، هه ندىجار  
 پاسه وانه كان به عه ره بى پرسىياريان ليده كردم به كوردى وه لامم ده دا يه وه  
 ئه وانيش تينا گه يشتن ده ستىكى به رزده كرده وه ده رويشتن، له گرتوو خانه كه  
 زۆر ناخۆش بوو كه قوفله كه يان له ده رگا كه ده دا ئيتير شه ش حه وت كاتر مير  
 نايان كرده وه، له گه ل هه ردوو هاوړيكه م له سەر قه ره وي له كان داده نيشتن،  
 زۆربه ي ئه وانه ي له وي بوون ماوه ي حوكمه كه يان ته واو بوو كه س و كارىان  
 هاتن و هه ركه س مندا لى خۆى برده وه، پۆرىك بانگى من و دوو  
 كورپه كورده كه يان كريدو وتيان ئه فسهره كه بانگتان ئه كات، كه چوين ديسانه وه  
 روتمانيان كرده وه و پشكنينى ته ندورستيان بۆمان كرد، له و ماوه يه ي له وي بووم  
 كه سىكى باشى ليبوو له وانه ي له سەر يه خه كه يان سى ئه ستيره ي هه بوو پييان  
 ده وت (مفه وه ز) خۆشى ده ويستم هه موو جار جلوبه رگى مندا له كانى خۆى بۆ  
 دينا م له به ريده كردم، سه رنجم ده دا زۆر گرنگى به من ده دا ئه وكاته ي كه چوينه  
 لاي ئه فسهره كه ش كه به ريوه به رى ئه و شوينه بوو له گه ئه مان هات  
 له پشتمانه وه بوو ئيستا ش ناوى نازانم ئه وه ند ده زانم (مفه وه زيك) بوو  
 خزمه تى ده كردم په نگه ئيزنى له به ريوه به رى گرتوو خانه كه وه رگرتبى بۆ  
 ئه وه ي جلوبه رگى جوانم بۆيىنى، گرتوو خانه كه زۆر ناخۆش بوو، قزمانيان  
 ته راش نه ده كرد رشك و سپى ليئمانى دابوو خۆمانيش نه ده شورى مندا لى بووين  
 كه سيش نه بوو به مان شورى خۆ به ريوه به ركه ش به پاسه وانه كان نالى برۆن  
 بيان شورن، به خوا جاروا هه بوو به مانگيش خۆمان ناشورى، ئيتير له وي

جلۇبەرگى تىرىان بۇمان ھىنا لەچاۋ جەلەكانى خۇمان جوانتر و پاكتر بو ئىمە  
 نەماندەزانى چىمان لىدەكەن واماندەزانى دەمانبەن بۇ شوئىنىكى تر و  
 بەندماندەكەن، لەو ماۋەيە لای بەرىۋەبەرەكە بووین (مفەۋزەكە) ھەرلەگەلەمان  
 بوو دواتر بەرىۋەبەرەكە وتى بىياخەنە ناۋتۇمبىلى قەفەسەكەۋە، ئىمەيان  
 برد بەرە و ئۇتۇمبىلەكە (مفەۋزەكە) لەگەلەمان ھات پىش ئەۋەى سەرکەۋە  
 ناۋ ئۇتۇمبىلەكە لەپىشتەۋە باۋەشى پىماکرد و سىجار سەرىماچكردم و وتى  
 رەخمەتت لىبى چەند مندالىكى پاك و جوانى ۋەكو ئەۋەى مندالىكى ھەتتوم  
 و دەستى بەسەرمادەھىناۋ خۇشەۋىستى خۇى بۇم دەردەبىرى و دەگىرا ئەۋ  
 نەيدەتۋانى ھىچم بۇ بىكات يان بمباتەمالى خۇى، چونكە من مندالىكى  
 بىكەس بووم، ئىتر ئىمەيان برد بۇ شوئىنىكى تر، بەلام كە بردمانيان بۇ  
 ھاورىكانم دەگىرام چونكە لىيان جىادەبوۋمەۋە، سەرەتا وامزانى ئەۋىش ھەر  
 گرتوۋخانەيە فايەلەكەشمىيان لەگەلەمدا ناردبوو كە لەسەرى نوسرابوۋ مندالى  
 ئەنفال، سەيد ئەخمەدى خزم ۋەكو وتە دىبوۋى، وتى بەچاۋى خۇم فايەلەكەم  
 بىنى لىى نوسرابوۋ ئەنفال، خۇشى رەنگە قسەت بۇبىكات، كە چوینە  
 ئەۋشۋىنە ئەۋ بىنايە جىاۋازى ھەبوۋ لەگەل گرتوۋخانەكەى لىبىبوۋىن،  
 دىۋارى ھەۋشەكەى نزم بوو خۇشتەر بوو لەۋىتر، كە چوینە ژورەۋە  
 سەيرمكرد مندالى لىيە ئافرەتى لىيە لەۋى ناۋمىيان نوسى و بردمىيان بۇ  
 ژورەۋە كە بىنىم شوئىنىكى تازەيە مندالى ترى لىيە ھەستەم بەغەرىبى دەكرد  
 چونكە بۇم گۇرانىك بوو و لە ھاورىكانم دابرابوۋم، بەلام ئافرەتىكى لىبوۋ  
 كارمەندبوۋ لەۋى ژور گىرنگى پىندەدام خزمەتى دەكردم جلۇبەرگى جوانى  
 لەبەردەكردم و كەرەستەى يارى مندالانى بۇدىنام ھەستەمەكرد كەسىك ھەيە  
 گىرنگىم پىندەدات، بۇيە ھەستەم بەغەرىبى نەدەكرد ھەر لای خۇشەۋە  
 دەيخەۋاندم كچىش بوو ھىشتا شوى نەكردبوۋماليان لەپارىزگاي (دىۋانىيە)  
 بوو سۆزى دايكايەتى بەتەۋاۋى پىمداۋو، دوو ھەفتە جارىك مۇلەتى بوو  
 دەچۈۋە بۇ مائەۋە لە (دىۋانىيە) ، مۇلەتى بۇمنىش ۋەردەگىرد لەگەل خۇى

دەمىرىدەۋە بە شەمەنەفەر دەرۋىشتىن، وام لىھات لە (دىۋانىيە) بەرگەم نەدەگىرد  
 لەبەرئەۋەى (مىشۋولە) يان زۆر گورەيسە كسە ئەيدابەيەكىكەۋە  
 قورەيدەكردبەسەريا ئاۋىشتيان زۆر ناخۇش بوو سۈزىۋو ئاۋى بەغدا زۆر  
 خۇشتىر بوو، بەھۋى پىۋەدانى (مىشۋولە) ۋە كە دنيا زۆر گەرم بوو ھەموو  
 دەست و دەم و چاۋم بوۋىۋو بەرېن، بەرېۋەبەرەكە تەماشاي كىردم وتى ئەم  
 مندالە بۇ واھ؟ ئەمە نەخۇشە ئەمە بەرېرسىيارىيە، بە ئافرەتەكەى وت تولىكى  
 تەنكى پىيابدە با (مىشۋولە) پىۋەى نەدات، لەو شۈينە زۆر حسابيان بۇ  
 مىندالى ھەتتەۋدەكرد ھەرگەيز لە مىندالەكانيان نادا، ماۋەى سى سال  
 لەۋىماۋە خواردنجان لەسەرمىزەكان بۇماندەنا زۆر جار شەرماندەكرد  
 لەگەل يەك لەسەر خواردن، پۇژىكيان كورى بەرېۋەبەرەكە ھاتەلامان ئەۋىش  
 ۋەك ئىمە مىندالېۋو جاروبار لەگەل باۋكى دەھاتە ئەۋى، ئەۋ كەمىك لەمەن  
 گەۋرەتېۋو پالېكى بەمەۋەنا لەسەرمىزەكە خىستىمىيەخوارەۋە مىنىش بەھىزى  
 خۇم يەك مىشتەم لىيداۋ رامكرد، ئەۋەى لە كورې بەرېۋەبەرىدات دەبى  
 چىلىبەكەن؟ ئەمە بۇچۈۋنى خۇم بوو ھەركۈتەك و لىدانە، چۈنكە لە  
 گرتوۋخانەكە زۆر جار شەرماندەكرد لىمانيان دەدا ئەگەر ئاۋىزىشت بىكردايە،  
 بۇيە رامكرد لەدەرگاگەۋە، دەرگاگەكراۋەۋە چۈنكە مىندال لەۋشۈينە رايناكرد  
 لەبەرئەۋەى شۈينىكى خۇش بوو، پاسەۋانىكىش لەبەردەرگاگە ھەبوو  
 بەرېكەۋت ئەۋكاتە لەۋى نەبوو كەلە دەرگاگەش دەرەچۈى جادەيەكى  
 دوۋسايدېۋو دەچۈۋ بۇگەرەج شىمال، ماۋەيەك پۇزىشم بالەخانەيەكى گەۋرەى  
 لىبوۋ پردىك بەتەنىشتيا دەرۋىشت وىستەم لەپردەكە بېرەمەۋە، دواتر  
 شۈينىكى راۋەستانى پاسەكان ھەبوو لەۋى، ھەرلەۋى ۋەستام دەرگاي  
 ھەتتەۋخانەكەشم لىدىاربوو، نەشمەزانى ئەم شۈينە كۈتيە، پاسە دوۋقاتەكان  
 دەھاتنە ئەۋشۈينە، مەن ھىچ پارەشم پىننە بەجلوبەرگى ھەتتەۋخانەۋەشم  
 ۋامدەزانى خەلك ھەموۋى دەزانى ئەم جەلەى بەرم تايىبەتە بە ھەتتەۋخانە،  
 ئەگەردەسگىرېكرى دەتەنەۋە ئەۋى، دوۋكەس ۋەستابوۋن چاۋەپىنى

پاسبوون، پاسهكه هات شهوان سهركهوتنه ناوپاسهكه منيش لهگهل شهوان سهركهوتم، شوفيرو شهوى پليت دهبري وايانزاني من لهگهل شهودووكهسهه بويه داواي پارهيان لينهكردم، خهك نايانزاني شهوجلويهركهه له بهرمه هه ههتيوخانهيه تهنه پولييس دهيزاني، لهناوپاسهكه چومه قاتى سهرهوه پريك بانسهرى شوفيرهكه، پاسهكه دهپويشت و نهفهرسهردهكهوت و دادهبهزي، منيش نازانم بو كويدهپوم يهك نهفهر لهسهرهوه مابوو دياربوو كوتايى هيلهكهبوو شهويش دابهزي، منيش بهداوي شهودا دابهزيمه خوارهوه نيتر شهوپياوه پويشت من تهنيا مامهوه لهوناوه دهسورامهوه، شهونده سورامهوه ماندوو بووم، دوكانيكى لهفه فروشم بينى خومپيياكرد زورم برسى بوو دوكانهكه لهفهى فهلافلى دهفروشت تومز شه شويته گهركى (سهره) بوو كهترى پينچ كهداوي پوخانى پريتمى سهدام ناوهكه يانگوري به (سهر) ، من نهمدهزاني كويته شهوپاسانهى دههاتنه شهوي ليني نوسرابوو ژماره (۸۱) ، بهخاوهن دوكانهكه م وت لهفهيهكم بهدهري برسيمه هيج پارهشم پينهبوو ههرنهشمدهزاني پارهش چيه؟ كابراي خاوهن دوكان ههرتهماشى دهكردم دياربوو مندالي شهوگهركه پيس و ملهوس بوون منيش منداليكى پاك و جوان و سور و سپى بووم جياوازيه ههبوو لهگهل مندالهكاني شهوگهركه، نيتر لهفهكهى دايهدهستم ومنيش پويشتم كابرا بانگى كردم و وتى پارهى لهفهكهبه، منيش وتم پاره...؟ پارهه پينه پارهى چى پارهچيه؟ كابرا وتى وهره توكورى كيى؟ وتم نازانم ترساشم بليم مندالي ههتيوخانهه ، شهترسام بمبهنهوه بو ههتيوخانهكه و بهريوهبهركه ليמידات، چونكه من لهكوپهكهيم دابوو ههرچهنده سهرهتا شهولهمنيدا، بهلام باوهريسهودهكات باوهريسهمن ناكات، كابراي خاوهن دوكانهكه ههرچيهكى پرسى وتم نازانم نيتر وتى باشه برؤ، لهوناوه دهسورامهوه شهونهمزاني شوتومبيلي پولييس لهبهردهم وهستا پولييسى فرياكهوتنى سهرههبوو تهماشايهكميانكردو وتيان سهركهوه نزيكهى كيلومهترك پويشت گهيشتينه مهركهزيكى پولييس، برديمانه لاي شهفسهريك

يەك ئەستىزە لەسەر شانی بوو، کات نزیك بانگی مەغریبە منیش زۆر  
 ماندوو بووم هیچ پرسیاریان لێنەکردم زانیان منبەدالی هەتیو خانەم  
 قەرەوێلە یەك لە ژووری ئەفسەرەكە بوو منی لەوێ دانایان کەوتم  
 پارچە قوماشیکی رەنگ خاکیاندا بەسەرما خەوم لێکەوت لەبەر ئەوەی  
 لەبەیانێوە جگە لەو لەقیە هێچ ترم نەخواردبوو رەنگە ئاوم خواردیبتەو  
 ئاگام لێنەبووبی، ئاگام لەخۆم نەما دواتر خەبەرمان بوووە بەتانیەکی  
 سەربازی بەسەر مەوەبوو، ئەم ئەفسەرەکی کە منیان بردەلای باوکی بەرێوەبەری  
 یاریگای نیو دەوڵەتی تۆپیپی بوو لەبەغدا ئەفسەرەكە نیستاش ماوە  
 لەبەغدا مائیان لەپشت مەركەزەكەو بوو پیاویکی شیعەبوو پێیان دەوت  
 ئەبوعەلی، دوو سال لەمەوبەر چومە بەغدا سەرم لەمائی مەجید کوردیدا مائی  
 ئەفسەرەكە هەر لەجێی خۆیان ماو بوو مائیانم دەزانی چونکە جارێک  
 ئەفسەرەكە منی بردەمائی خۆیان، ئەفسەرەكە تەلەفونی بۆ (مەجید کوردی)  
 کردبوو کە زۆر برادەری بوو، ئەم مەجیدە کوردیکی فەیلی بوو دوکانی  
 سەرتاشینی هەبوو بەرامبەر مەركەزەكە، (مەجید) هات وتی وەلا ئەگەر مندالی  
 هەتیو خانەنە من بڕایەك مەیه ماوەیەكە ژنی هێناوە بەلام مندالی نابێت، ئەم  
 كۆرە دەبەم بۆمائی خۆمان، (مەجید) منی بردەو مائی خۆیان کەچوینە  
 مالهۆە دایکی ژنیکی بەتەمەنبوو لەسەر کورسیەك دانیشیبوو، مەجید کەقسە  
 دەکرد بەكوردی وەك خۆمان نەبوو جیاوازی هەبوو تێی ناگەیشتم وەكو  
 ناوچە مەندەلی و خانەقین قەسە دەکرد، دواتر زانیم ئەمانە كوردی فەیلین،  
 بەلام دایکی مەجید تەقربەن وەكو ناوچە مەندەلی (داوێ) قەسە دەکرد  
 لەوباش تێدەگەیشتم بەكوردی و بەعەرەبی لێی تێدەگەیشتم، ئەم مالهۆە كوردی  
 فەیلی بوون خەلکی ناوچە مەندەلی و خانەقین بوون، بەلام باپیریان  
 هەرلەزووەو هاتبوو بەغدا، ئیتر دیاریبوو لەوكاتانە كوردیان دەردەکرد و  
 ناوچە مەندەلی فەیلیان بەعەرەب دەکرد، ئەوانیش هاتبوونە بەغدا، ئەمە  
 پۆرتێك خۆی بۆی باسكردم، كەمێك قەسیان لەگەڵ كردم، بەلام من زۆر خەوم

ددهات میشتا تیږخونه بووبووم، بویه وتیان بابخه ویت خه و تم تا دوو پوږ  
 هه لنه ستام نه ئاو ونه نان هیچ نه خوارد، نه وان وایان زانی بوومن مردوم، دایکی  
 مهجید ته له فوږنی بۆ دوکانه که ی مهجید کردبوو، وتبووی ئه م مندا له  
 هه لنه ساوه له خه ئه ترسم مردییت، مهجیدیش هاتبوه ماله وه، کاتی دهستی  
 خستبوه سه ردلم له شپړزه یی خو ی ههستی به وه نه کردبوو که من دلم لیده دات،  
 وتبووی قوربه سهرم ئه م مندا له مردوه، خو دهسه لاتی به عس گالته نیه ئه ی من  
 چی وه لامی ئه بوو علی بده سه وه ئه و پر وای به من هه بوو ئه م مندا له ی  
 له گه لمانارد، مهجید به بۆچوونی خو ی وتبووی ئه گه مردبی دهچم له شوینی  
 فره ی ددهم، به لام دایکی دواتر هاتبوو دهستی له شاده ماری ملم دابوو  
 به مهجیدی وتبوو کوپم ئه م مندا له نه مردوه زۆر ماندوه و شوینی ئاوانه رمی  
 نه بینوه، له ژانیا له شوینی وانهرم نه خه وتوه بویه خه بهری نابیته وه، ئه م  
 مندا له زۆر دهر به دهر بوو، کهس نه بوو سۆزی بداتی، دوا ی ئه و دوو پوږه  
 مهجید و دایکی و براو براژنه که ی دهستی منیان گرت و بردمیان بۆ  
 هه تیو خانه که، و تم من مه به نه وه بۆ هه تیو خانه که له کوپی به ریوه به ره که مداو  
 به خوا لیمده دن هه مووم بۆ گیرانه وه، مهجید دواتر بۆمی ده گیرایه وه دهیوت  
 ئه وه ننده ده ترسای که تو م برده وه بۆ هه تیو خانه که خه ریک بوو  
 له ترسامیز که یه ته خوتا،



مهجید دانیشتوی  
گه‌په‌کی (سه‌وره) یه  
له‌شاری به‌غدا که‌دوای  
پرو‌سه‌ی ئازادی  
گهلانی ئی‌راق له‌چنگی  
پژنمی به‌عس شیعه‌کان  
ناویان گۆپی بو  
(سهر) ، مهجید نه‌و  
مرفه‌ میهره‌بان‌ه‌ی که  
ناکو‌ی تاقانه‌ی نه‌فالی  
گرته‌ خو‌ی و  
بـه‌خێوکه‌کرد و

هه‌میشه‌ش به‌دوای دۆزینه‌وه‌ی که‌سوکاری عه‌ودالبوه و کو‌لی نه‌داوه  
تا که‌سوکاری (ناکو) ی دۆزیه‌وه، مهجید زۆر به‌شانازی‌وه به‌اس له‌کوردبوونی  
خو‌ی ده‌کات، وه‌کو کوردیکی شیعه، به‌لام تاوانه‌کانی پژمی به‌عس  
له‌چوارچینه‌ی تاوانی به‌عه‌ره‌به‌کردنی ناوچه‌ی کوردی فه‌یلی خێزانه‌که‌ی  
مهجیدی ئاراسته‌ی شوینیک کردوه که‌کس به‌کوردی قسه‌نه‌کات واته‌کوردی  
لێنیه‌ بۆیه مهجید که‌چاری هه‌له‌یناوه ئاشنای زمانیک بوه که‌زمانی دایکی  
نه‌ونه‌بوه .

من نه‌م چاوپێکه‌وتنه‌م به‌زمانی عه‌ره‌بی نه‌نجامدا له‌گه‌ل (مهجید عه‌لی  
حوسین فه‌یلی) ، دواتر وه‌رمگه‌یتر بۆ زمانی شیرینی کوردی، بالیزه‌وه گو‌ی له  
(مهجید کوردی) بگرین که‌چۆن (ناکو) ی دۆزیه‌وه‌وه چۆن سو‌راغی که‌س و  
کاره‌که‌ی کردوه‌وه چۆن نه‌وانی دۆزیه‌وه‌وه، قسه‌کانی کاک (مهجید) زۆر

كارىگەرى ھەببو لەسەرم، چونكە لەگەڵ گىزانەوھى ھەربابەتيك لەم چىرۆكە راستەقىنەيە خەرمانيك فرمىسكى ھەلدەرشت بەجۆرىك جارى واھەبوو قسەى بۆنەدەكرائى منىش پىرسارەكانم رادەگرت و فرمىسك لەچاوم قەتيس دەما، بەلام بەھوكمى ئەوھى ئەوندە عەودالى ئەو وشانەبووم كە لەزارى (مەجىد) ھوھ دەردەچوو سەبارەت بەم چىرۆكە ئۆقردم ناگرت و ديسانەوھ پىرسارم لىنى دەكرىو دەمھاوردەوھگۆ، ئەم پياوھەمەزەنە ئەوندە بەسەلىقەوھ قسەى دەكرىو واتدەزانى چىرۆكەكە فلىمىكەو لەبەرچاوتا لەشاشەيەكەوھ لىنى دەپوانى، بۆيە پىم وايە گىزانەوھى بەسەرھاتى دۆزىنەوھى (ئاكۆ) لەلايەن (مەجىد) ھوھ تەواو ترە لەبەرئەوھى جياوازيەك ھەيە لەقسەكانى مەجىد و ئاكۆ چونكە ئاكۆ دەلىلى لەمەركەزەكەوھ منى بىرد بۆمال مەجىدش دەلىلى لە دوكانى لەفەفرۆشەكەبىنىم بەھوكمى ئەوھى مەجىد گەورەبوو و ئاكۆ مىندالەبوو ھەمووشتيكى وەك خۆى لەبىر نەبى. بەلام بەلنىايىھەوھ (مەجىد) بە ئاگادارى ئەفسەرى بىنكەى پۆلىسەكە (ئاكۆ) ى ھىناوھتەوھ مالى خۆيان.

لەوھلامى ئەو پىرسيارانەى ئاراستەى (مەجىد كوردى) مەكرىد لەوھلامدا، مەجىد كوردى وتى : من مالىم لە گەرەكى (سەدرە) لەبەغدا ھەم لەمىندالەيەوھ لەوى گەورەبووم، دوكانى سەرتاشىنم ھەيە كەسىكى ناسراوم لە ناوچەكە، بەرامبەر دوكانەكەم خواردنگەيەك ھەيە بەردەوام دەچمە ئەوى نان دەخۆم، لە تەنىشت خواردنگەكەش بىنكەى پۆلىسى (نەسر) ھەيە پۆزىكيان چومە خواردنگەكە بەنيازى نانخواردن، كەسنىك ھەيە بەناوى (كازم) ئەويش لەويبوو وتى مەجىد ئەم مىندالە كوردەو بىزبەوھ دياربوو (كازم) گالتەى پىندەكرىد (ئاكۆش) لەفەيەكى بەدەستەوھ بوو زۆر توپە بوو لەفەكەى دابە زەويدا منىش سەرزەنشتي كازم كرىو پىم وت ئەومىندالە گوناخە بۆ وايلىدەكەى؟ ئاكۆ جەلەكانى زۆر پىس بوو لەبەر پىسى نەتدەزانى چ رەنگىكە، پىموت بابە تۆ زۆر پىسى بۆ نايەى پاكىتەكەمەوھ، بەلام رازى نەبوو لەگەلم بىت، منىش وتە كەيفى خۆتە، كازم بە ئاكۆى وت بۆ لەگەل مەجىد ئەوكوردە



بۇتۇ باشە كەچى ھەرنەھات، دواى كاترۇمىرنىك سەيرمىكرد ئاكو لەبەردەم  
 دوكانەكەم دەسورپىتەو ھەرچۇنىك بىت رازىمىكرد بىتەلام، من لە دوكانەكەم  
 ئۇتۇمبىلىكى يارى مندا لانداناو كە مندا لى بچوك بەھاتايە بۇسەرتاشىن و  
 بگىرايە بەو ئۇتۇمبىلە ژىرمەدەكرەو، وىم وەرە دەيدەم بەتۇ، بەو ئۇتۇمبىلە  
 مندا لىيە سەرنىجىم پاكىشاو ھاتە لام، وىم بۇخۇت، لەناو دوكانەكە دەسشتۇر  
 ھەبوو ئاوەكەم بۇى كىردەو دەستىمىكرد بەشۇردى، كەچى وىتى لاچۇ سەيرم  
 مەكە منىش وىم بابە من ئەمەوئىت خوا خىرم بۇبنوسى كۆرەكەم سەيرىكردى  
 چى؟ منىش وىم بەكەفى خۇت، لىم پىرسى لەكوئى دەخەوئىت؟ وىتى لە بىنكەى  
 پۇلىسەكە، وىم بۇ لەوئى دەخەوئى؟ وىتى لەبەر ئەوئى ئەوشەوئى منىان بىرەبو  
 ئەوئى و ھىچ شۇئىنىكىشم نىيە لىنى بىخەم، وىستىم بىبەم بۇ مەلەو بەلام رازى  
 نەبوو لەگەلم بىت كەگەرامەو مەلەو باسەمىكرد وىم دايە مندا لىك ھەيە  
 لەوجادانە دەگەرئىت زۇر جوانە ھەرلە (جەلىل) ى بىرام دەچىت، (جەلىل)  
 براگەرەمانە چەندسالىك بوو ھاوسەرگىرى كىردىبوو مندا لى نەدەبوو دايەك و  
 باوكىم زۇر نازىندانابوئى ھەموومان خۇشماندەوئىست، دايەك وىتى كۆرەم ئەگەر  
 منىخۇشەوئىت دەبوئى ئەو كۆرەبىنىيەو بۇ مەلەو، پۇزى دواى كە گەرامەو بۇ  
 دوكان زۇر بۇ (ئاكو) گەرام لەھەرچ كەسىم دەپىرسى (ئاكو)ت نەدىو؟  
 دەيانوت ئىستە لىرەو تىپەرى، ئىتر لەناكاوئىنىم (ئاكو) دەستى بەدەستى  
 مندا لىكى ترەوئە دياربوو پىنى وىبوو (مەجىد) بۇتەدەگەرى، ئىتر پىموت (ئاكو)  
 بۇ نايەئىت بۇ مالى ئىمە؟ ئىمە مندا لىنىيە بۇ خۇت خۇتەشۇ نانبخۇ بىخەو  
 خىزمەتتەكەين، پارىبوو كەلەگەلم بىت، پىموت خەللى كىوئى؟ وىتى عەرەبى  
 نازانم ئەگەر ئەم پىرسىارەت لىنى بىكردايە ئەيوت عەرەبى نازانم، منىش وازم  
 لەم پىرسىارە ھىنا بەلام ھەستىمىكرد شتىك ھەيە، كەلەدەگەى ھەشەمدا دايەك  
 دەرگاگەى كىردەو باوئەشى بە ئاكويا كىردە دەستى بەگىرانكىرد وىتى دايەك  
 كىوئىرىنى ھەردووكىان دەرگىيان دىمەنىكى زۇر ھەزىن بوو، مندا لىك نازانى  
 بەسەرھاتى چىە ئەسل و فەسلنى چىە؟ بەراسىتى كارەسات بوو، ئەوشەو

(ئاڭقۇ) خەوت ئەۋەندە قىسمان لەگەلى نەكرد چۈنكى مەندوبو ئەۋەندە لەۋجەدەنە دەسۋاپۋە شۇيىنى نەبوو پىشۋىيەكى لىبىدات، بەيەنى ھەستەين لەخۇخەرىكى ناخۋاردى بەيەنى بوۋىن يەككى لە خوشكەكانم لەۋكاتە لەخۇھەلساۋ بەپىرتاۋ ھاتەلەي دايكىم و وتى دايە بەخۇا ئەم شەۋ لەخەۋما دايكى (ئاڭقۇ) م يىنى دەيوت ئىستە ئىسراھە تەمكرد، ئاڭقۇ لەخەۋ ھەلنەستە مەن خۇم ئامادەكرد و ھەكو پۇزانى تەرجووم بۇ دوكان، دەرەنگانىك مەلەۋە پەيۋەندىان پىمكرد و تىان (ئاڭقۇ) ھىشتا لەخەۋ ھەلنەستەۋ مەنىش و تە باشە باشەۋ بىمەۋ كە ھاتەۋە ھەر ھەلنەستەۋ، زۇر تەرسام و تە پەنگە مەربىت لەدلى خۇمدا و تە ئەگەر مەربىت دەيەم لەشۋىنىك فەرى دەدەم چۈنكى ئەمە بەرپەسىيە تە، ھەندى بانگمكرد جۇلەۋە و خۇي لىككىشايەۋە و تە بابە ھەلسە تۇ لەدۋىنىۋە نۇستۋى، دايكىم وتى كۆپم ئەمە لەشۋىنى نەرم نەخوتەۋە خۇدەزانى لەكەيەۋە لەسەر دۇشەك نەخوتەۋە زۇر مەندەۋ، بۇ پۇزى دۋايى بىردەم لەگەل خۇم كىردەم بەشاگىردى خۇم، لەگەل خۇم دەمەنىۋە دەمەردەۋە بۇ مال فەرى ئەۋەشمەكرد كاتى كەسىك دەھات سەرى دەتاشى كە تەۋاۋ دەۋەۋ پىنى بلى پىرۋە بۇ ئەۋەۋ بەخشىش ۋەرىگىرت، ئىتەر (ئاڭقۇ) لەۋماۋەيە ھەستە بەدلىنىيەكرد، كە ئاڭقۇش ھاورەدە مالى خۇمان بە ئەفسەرى بىنكەۋ پۇلىسەكەم و تە خۇم كىشەم بۇ دىۋست نەبى سەبارەت بە بىردىنى ئەم مەندالە، ئەفسەردەكە وتى نەخىر ھىچ كىشەنە چۈنكى مەن بەفەرمى پادەستم نەكراۋە خەمەت نەبى، ئىتەر (ئاڭقۇ) بوۋەكۆپى مال بۇ ھەمەۋ شۋىنىك لەگەل خۇم دەمەردە بەتەيىسەتى شايى و ئاھەنگەكان، تەنەنەت كەسۋكار و خەمەكانىشمان خۇشيانەدەۋىست زۇر جار دەيانەردە بۇ مالى خۇيان، بەلام مەن ھەر لەھەۋلى ئەۋەدەۋوم كەسۋكارى بىدۋزەۋە بىرەدەرىكى كۆردەم ھەبۋناۋى (قاسم) بوۋ لەسەرىيازى بەيەكەۋە بوۋىن، كەلەسەرىيازى تەۋاۋ بوۋىن ئەۋ ھاتوۋچۇ بەغداي دەكرد، ھەر پەيۋەندىمان مابوۋ كەدەھات بۇ بەغدا يەكمان دەيىنى، ئەمجارەيان كەھات بۇ بەغدا پىموت ناۋى مەندالىكت پىدەدەم بەناۋى

(ئاكۆ ئەزىدىن ئىسماعىل) بەلكو كەسوكارى بدۆزىيەو، دواى سى پۇژ (قاسم) ھاتەو وتى ئو بابەتە داخە، وتم بۇ؟ وتى وايا نپىم وتو، بەلام من كۆلم نەدا لە بەدوادا چوون، كەسىكى كوردم دۆزىيەو پىيانىدەوت (شىخ) دوكانىكى گەرەى ھەبو لە ناوچەى بابشىخ (باب الشىخ) ناوى ئاكۆم نوسىبوو لەسەر پارچە كاغەزىك خستەم بەردەمى و وتم شىخ ئەم كەسە ناناسى ياخود پرسىارىكم بۇ بكەى؟ سەيرىكى كاغەزەكە يكرىو بەتوندى فرەيداو وتى كى تۆى ناردوہ بۆلاى من كى بەتۆى وتو كە من زانىارىم ھەيە؟ پىموت وادىارە تۆ شىخى نەودەكانى، مەبەستم لەشىخى نەودەكان نەودەبو ئەوبەناو شىخانە ھىچ نەبوون (سەدام) كوردبوونى بەشىخ، من پىموت خۆمن داواى ھىچم لىت نەكردوہ يان داواى نانم لىت نەكردوہ تەنھا پرسارىكم لىت كرد، ئەو پىاوىكى كوردبوو ئەو ھەلوئىستى بو، پۆىشتەم و بەجىم ھىشت. دايكم پىى خوشبوو (ئاكۆ) بخوئىنىت، (ئاكۆ) م برد بۇقوتابخانە برادەرىكم لەس قوتابخانە ھەبو، بەلام وتى ناتوانم بەفەرمى وەرىبگرم تەنھا دەتوانم وەكو گونگر وەرىبگرم چونكە (ئاكۆ) ھىچ بەلگەنامە يەكى فەرمى نەبوو، ھەرچەندە پىشتەر لە ھەتىوخانەكەش بەفەرمى ئاكۆم ھوردبوو، بەلام ناچار بووم لەبەر خوئىندەكەى (ئاكۆ) بەرمەو بۇ ھەتىوخانەكەو پۇژانى پشوش بىھىنمەو مالى خۆمان چونكە لەوى بەفەرمى مندالە ھەتىوہكان دەيانخوئىند و دەزگايەكى حكومەتبوو، (ئاكۆ) دوو پۇژ لەوئىبوو سەيرمكرد ھاتەو بۇ مال، وتم بۇ ھاتىەو؟ وتى ناخۆشە لىمەدەن برسەم دەبى، چەندجارىك (ئاكۆ) م بردەو ھەردە ھاتەو، سەردانى بەرئوہ بەرەكەم كرد وتم توخوا ئاگاتان لە (ئاكۆ) بىت وتى باشە كەچى (ئاكۆ) لەوى گىرنابوو و ھەردە ھاتەو، كۆتايى جار چومە ھەتىوخانەكە لە ھاورپىكانى ئاكۆم پرسى لىرە چوون بۆتان؟ وتيان وەلا زۆر خراپن لىماندەن ئەگەر كاترئەمىر ھەوتى ئىوارە نەخەمىن لىماندەن، باشە چ مندالىك ھەيە ھەوتى ئىوارە بخەوت؟ كەزانىم زروفيان بەو شىوہ يە لە ھەتىوخانەكە ئىتر ئاكۆم بەيكجارى ھىناوہ لای خۆم و

لەسەرتاشخانەكە دامنا ئەو پارانەى لەویش بەدەستى دەهینا لەگەل ئەو پۇژانەى كە خۆشم بۆيم دیاریکردبوو بۆم دەخستە داخیلەیهكەو و بۆم هەلەدەگرد، كۆرنك هەبوو هاوڕێم بوو دوكانى هەبوو ناوى سیانى ئاكۆم بەویشدادبوو بۆ هەواڵپرسینى كەسوكارى (ئاكۆ) ، پۇژك تەلەفۆنى بۆكردم وتى ژن و پیاویكى ناسیاوم بینىو ناولەكەى ئاكۆم نیشانداون ژنەكە وتویهتى ئەم ناولەكە غەریب نیه، (موسەنا) هات بۆلام وتى منداڵەكە لەكوپیه وتم ئەوەتانی وتى بەگۆڕەى ناولەكەى مامى ئەم كۆپە برادەرمبوو، بەحوكمى ئەوەى (موسەنا) ماوەیهك راكردوى سەربازى بوو لە ناوچەى داویه، ئیتەر دیاربوو ئەو برادەرانە بەدواداچونى تەواویان كردبوو ئەو پۆیشت دواى حەفتەیهك سەیرمكرد دوو پیاوو ژنكە هاتن بۆ لام بۆ دوكانەكەم، لەوبەرى جادەكەو وەستابوون سەیارەكانیان پاگرتبووئەوێ لام سەیر بوو (ئاكۆ) یەكسەر پاكرد بۆ لایان لەگەل ژنەكە باوەشیان بەیهكدا كردوو هەردوکیان دەگریان، منیش پێشوازم لێیانكردو هەندى قەسەمانكرد وتم بابڕۆین بۆ مالهۆ، لەمالهۆ دانیشتی ئهوان وتیان ئیمە هاتوین وادەزانین ئەم كۆپە مە ئیمەیه، منیش وتم ئەوێ مەن بزەم ئەم كۆپە خەلكى گوندی وارانیه ئایا گوندی وارانى هیه؟ وتیان بەلى پارەیهكى ژۆرشیان هیئابوو بۆم، بەلام مەن قبولم نەكرد وەریبگرم، هەرچەندە ئەوكات گرانى بوو ئابلقەى ئابوری لەسەر ئیراق بوو خەلك كەسانى خۆى فەردەدا مەن بەچاوى خۆم جارێكىیان ئۆتۆمبیلێكى سوپەرم بینى پیرێژنێكى فەرداكە دایکیان بوو، بەلام مەن ئەم منداڵەم گرتەخۆم و نەمەنشت توشى هەلەبیت و بەخیمكرد، دایكم پرسیارى لێكردن ئیو كە دەلێن ئەمە كۆپى ئیمەیه هیچ نیشانەیهكەتەن هیه ئەو ژنەى كە لەگەلێان بوو خوشكى باوكى ئاكۆبوو وتى بەلى مەن نیشاندەزانم لەجەستەى ئاكۆ، لەگەل دایكم و (ئاكۆ) چوون ژۆرێكەو سەیریانكرد نیشانەكان وادەرچوو، دواى ئەوێ لەنیشانەكانى جەستەى (ئاكۆ) دانیابوون ئیمە رازیبووین (ئاكۆ) بەرنەو، دایكم بە سەید ئەحمەدى وت (ئاكۆ) بەرنەو

بەلەم ھەركاتىڭ لىنى بېرسىن نابى بلى حالىم باشنىيە، (ئاكۇ) ئامادە نەبوو بېروا لەگەلئان بەلەم ئىمە خۇمان پازىمانكرد بېروا لەگەلئان، پىموت بېروا لەگەلئان بۇ ئەوھى ناسنامەى بارىكەسىت (نفوس) بۇ دەريىنن و ماقت زامن بکەيت، من زۆر بېرم لەم بابەتە دەکردەوہ چونکە ئىمە کوردى فەيلين کىشەى ناسنامەو پەگەزنامەمان ھەبوو دەردى زۆرمان خوارد بەدەست پزىمى بەسەوہ، بەلەم لەسەر ئەوہ پىککەوتىن ھەركاتىڭ (ئاکۇ) لای ئەوانى پىخۇش نەبىت بگەپتەوہ مالى خۇمان.

لىرەوہ (مەجىد کوردى) نەيتوانى بەردەوامبىت لە قسەکانى لەبەر گريان چونکە باسەکە ھاتە سەر خۇنامەدەکردنى (ئاکۇ) بۇ ئەوھى مالى (مەجىد) جىبىلى و لە گەل خزمەکانى بگەپتەوہ بۇ (خورماتوو) تاويىكى باش مەجىد گريا ئىمەش ھەموو دلمان پېروو لەگريان، دواى ماوہىەک (مەجىد) چاوەکانى سېرەموو دەستى کردەوہ بە قسەکان بەلەم فرمىسک ھەر بەسەر پوخساريا رىچکەى دەکردو وتى:

من سەربازىمکردەوہ وەکو ئەوہ ھاتە بەرچاوم کاتى سەربازىكى ھاورىمان دەگوازايەوہ بۇ يەكەيەكى ترى سەربازى پىخەف و کەل و پەلەکانى کۆدەکردەوہ دەريشت و لە ھاورىکانى جىادەبووہ کە زۆرناخۇش بوو چونکە ھاورى سەربازى زۆر خۇشەويستەو وەك يەك خىزانىت لىدىت لەگەل ھاورىگانىت، ناخۇشترىنکات ئەوکاتەبوو (ئاکۇ) کەل و پەل و جەل و بەرگ و تۆپ و يارىەکانى کۆکردەوہ کردیە گونىيەيەکەوہ لەگەل خزمانى پۇيشت بەلەم ھەر ئاوپرى دەدايەوہ ئاى چەند ناخۇش بوو، کە خواحافىزىمانکرد نىو کاتژمىر ھەر (ئاکۇ) م لەباوہش گرتەبوو، ئىنجا پۇيشتن، دواى دوو مانگ دايكى پەحمەتيم وتى کوپم دەبى بچى سەردانىكى (ئاکۇ) بکەيت نەوہک ھالى باش نەبىت، وەم باشە بېرىارمدا بېرۆم پۆژىک دواکەوتم دايکم وتى کوپم بۇ نە پۇيشتى ؟ منىش وەم دايە (ئاکۇ) زۆر يارىزانى نىوہولەتى (رۆبەرئۆ باجو) ى خۇشەوئىت لەبازار درىسىكى تايبەتيم بۇ بەکردنداوہ بە ژمارە (۱۰)

ھېشتا دەرئەچۈە بۇيە سەقەرەكەم دواخست، پۇژى دوايى درىسەكە تەواو بوو  
 منىش پۇيشتىم بۇ قەزاي (خورماتوو) لەسەر ئەو ئەدرىسەي سەيد ئەحمەد  
 پىيىدابووم، مائەكەم دۇزىەو، پىش نىوەرۇ بوو گەيشتە ئەوى پياوھكان  
 لەمال ئەبوون ھەر ژنەكان لەماليوون، پرسىيارى ئاكۇمكرد وتيان والەو  
 گۆرەپانە يارى تۇيىندەكات منىش چوم بۇ ئەوى (ئاكۇ) تۇيىندەكرد كاتىك  
 منى بيىنى بەراگردن ھات بۇلام، پىش ھەمووشت لىمپرسى كەسوكارەكەت  
 چۇنن بۇت؟ وتى زۇر باشن ئانم دەدەنى، وتە بابە ئاننا مامەلەيان چۇنە  
 لەگەلت؟ وتى زۇر باشە.

(مەجىد كوردى) لەكۇتايى قسەكانى وتى: من كە ئەم كارەمكردو  
 چاوپروانى ھىچ پاداشتىك نىم لەكەس بەلام ھەزمەكرد سەركردەكانى كورد  
 بانگىشتەمبەكەن تەنھا وئەنەيەكيان لەگەل بگرم لە دوكانى سەرتاشخانەكەم  
 ھەلىواسم و شانازيان پىوہەكەم و بلىم من كوردم و ئەمانەش سەركردەكانى  
 مەن.....؟

تېكىستى جىنى داخە مەجىد كوردى لەناوە استى مانگى ۴ى ۲۰۱۶ لەكاتى  
 بەچايگىياندى ئەم خىيە نەمىرەى خواى كورد

### پارنەزەر سەيد ئەحمەد گەرمكى / كەسى ئىزىكى (ئاكۇ)

گەرمكى پىياويكى زىرەك و شارمزا لەبوارى ياسا و خاوەن پاشخاننىكى  
 رۇشتىبرى و ئەزموونىكى باش لە ژيانى رابردويدا، پەنگدانەو و كارىگەرى  
 تاوانى ئەنقال لە ژيانى سەيد ئەحمەد بەتەواوى بەرجەستە بوو بەھوكمى  
 ئەوئە پىياويكى رۇشتىبىرەو گوندەكەى و ئاۋچەكەشى كەتوتەبەر شالۆمكاني  
 تاوانى ئەنقال،

بۇيە شارمزاىيەكى تەواوى لە سەرتاوانەكە ھەيە لەئاۋچەكەى خۇيان و  
 ھەمىشەش ھەولیداوە بەدواداچوون لەسەر ئەو سەرداوانەبكات كە

دەردەكەوتن لەسەر تاوانى ئەنفال، سەيد ئەحمەد كۆمەلى زانىارى لەلايە لەسەر دۆزىنەووى (ئاكۆ) ى تاقانەو بەدواداچون و ھىنانەووى (ئاكۆ) دواى ئەووى ئاكۆشيان دۆزىووتەو و ھوردووتەلەى خۆى و ھاوسەرگىرىشى بۆى كردەو ئىستا لەتەنىشتى مائەكەى خۆى خانووئەكى بۆى كرىو و ھەرلەووى ژيان بەسەردەبات، ئەووى منىش گويىستى بووم (ئاكۆ) ھەربە باوكە بانگى سەيد ئەحمەدى دەكرد. لىردا با گوى لەسەيد ئەحمەد بگىرىن بزانىن چ زانىارىەكى ھەيە لەسەر دۆزىنەووى (ئاكۆ) ، من دەستمكرد بە پرسىاركردن لە سەيد ئەحمەد گەرمكى و لە وەلامدا وتى:

لە پۆژانى سەختى پڕۆسەى تاوانى ئەنفال و تاھاتنەووى (ئاكۆ) ش من ھەرلەم شارەبووم (خورماتوو) خەرىكى كارى پارىزەرى بووم ھەندىجارىش كارەكانم دەكەوتنە بەغدا بەتايبەت لە دادگای سەربازى، ھاتووچۆى دام و دەزگاكانى بەغدامدەكرد ناوبەناو لەم و ئەو دەمبىست كەمندا لانى ئەنفال لەزىندانەكانى پڕۆمى پىشوو ھەن، خۆ كەسىش نەيدەویرا بەناشكراباسى بكات و بەدواداچون لەسەر ئەودەنگۆيانە بكات، كە لەناوخەلكدا دەبىسراو بگەيەت راستىەكان، پۆژىكيان لەمال دانىشتبووم لىرە لە (خورماتوو) زاوايەكمان ھەيە عەرەبە مالى لەبەغدايە كچى خزمىك ھاوسەريە، تەلەفۆنى بۆكردم و وتى كارىكى زۆر پىويستم ھەيە دەبىت بەيانى بىيەتە لام بۆ بەغدا، ئەوكات مۆبايل نەبوو بە تەلەفۆنى نۆرمال قەسەى لەگەلكردم، بۆ بەيانى نەمتوانى بچم بەلام پۆژى دواتر چووم بۆلاى لە كۆمپانىيائى تەئەين وەتەنى لەبەغدا ئەوناوى (موسەنا) يە، موسەنا لە سالانى ھەشتاوچار و ھەشتاوپىنچ سەربازى ھەلاتوو بوو لەم ناوچانەى ئىمەبوو ناوچەى داودە سەربە قەزائى (خورماتوو) كە دەسەلاتى پڕۆمى بەسەرەو نەبوو، لەبەر ئەو خەلكىكى زۆرى ناوچەكەى ئەناسى بەھوكمى خزمایەتى ژناخوازى وەكو ئەو و ابوو كەيەككە بىت لە خەلكى ئەم شارەو ئەم ناوچەيە، راستە ئەو كورد نەبوو زمانى ئىمە نەبوو بەلام زۆر پەرقوشى خەلكەكەبوو و زۆرەى تاوانەكانى ئەنفالى بەچاوى

خۇي بىنى بوو بۇيە كارىگەرى ھەبوو لەسەرى وەكو مۇفئىك، كە چومەلاي (موسەنا) وتى كەسىك لىرە لەگەلمان فەرمانبەرە بەناوى (مەمەد مەشەدانى) مالى خوشكىكى لەگەرەكى (سەرە) يە كە دەكاتە (سەدرى ئىستا، وتى ئەلى مندالىك لەگەرەكە ھەيە خەلكى گەرمكە ئەنفالكرەو ئەومالە بردۇتيانە لاي خۇيان، منىش راستى سەرم سوپنەما لەو قەسەيە وتم بابەدوادا چوونى بۇيەكەم، يەكەم جار چوین ئاكۆم لەدوورەو بىنى لەگەل ئەم كاك (مەجىد) ە كە خۇي كوردىكى فەيلییە، (ئاكۆ) ش خۇي و دايك و بابوك و باپىرى و نەنكى و خوشك و براو دادە و مامەكانى بەمندالەو ھەمووى ئەنفالە، تەنھا دوو خوشكى بابوكى ماو ەنەيش لەبەر ئەو ەي ئەوكات لەخورماتوو بوون، وەلا يەكەكان دەسگىرىش كرا بەلام دواتر لە لاين خەلكىكى جوامىرەو رزگار كرا، ھەندى كەسى خەلكى ئەم شارە رزگار كران ئەویش يەكى لەوانە پورى (ئاكۆ) بوو، لەوى پرسیارم كرد ئەم كورە ناوى چيە؟ وتیان ئەم كورە فایلىكى ھەيە لە شوینىك بەناوى (دار الدولة للصغار) واتە خانەي دەولەت بۇ مندالان لەگەرەكى وەزىرى، ئەم مالە گەیشتونەتە ئەم فایلە كەلەسەرى نوسراو (من مفعولين عمليات الانفال في اطراف طوز) واتە بزرەو كانى شالوى ئەنفال لەدوورەو بىرى خورماتوو، ناوەكەش لەسەر فایلەكە نوسراو (ئاكۆ نەسرەدين ئىسماعیل) ، منىش گەپامەو بۇ خورماتوو لاي خزمان پرسیارم كرد لەسەر زانیارى سەبارەت بە (ئاكۆ) ، كچىكى نامۇزام ھەيە وتى ئاكۆ كورپى (عەزەدين) ە بەلام لەبەر ئەو ەي (نەسرەدين) ى مامى مندالى نەبوو بەناوى (نەسرەدين) ەو تۆماركرا بوو لاي ئەوان بوو، ئەم ئاكۆيە ئاكۆي خۆمانە، ناردمان بە دواي ھەردوو پوورى وتەمان ئیو ھىچ نیشانەيەك شتى شك دەبەن بۇ ناسینەو ەي (ئاكۆ) ؟ يەكیان وتى بەلى پىش تاوانى ئەنفال (ئاكۆ) زۆر لاي مەن دەمايەو دوو نیشانە (خال) شكەبەم لە جەستەي وتم چۆن؟ وتى يەكەم سەرلوتى كەلىكى تيايە دووم خالىك بەجەستەو ەي ھەيە، لەسەر ئەم بىنەمايە ديسان چوومەو بەغدا ئەم كاك (مەجىد) ە منى ناناسى



بئىنەمەۋى بزانىت تەماشاي (ئاكۇ) م كىرد پىك وابوۋ نىشانەكەى سەرلوتى،  
 ھاتمەۋ جارىكى تر لەگەل سەيد ھاشم و سەيد مستەفاى ئامۇزام كە دواتر  
 بەر پەحمەتى خواگەوت پورى (ئاكۇ) شەمان بىرد لەگەلخۇمان چوینە بەغدا،  
 يەكەمجار چوۋىنە دوكانەكەى (مەجىد) كە گەيشتەنە ئەۋى پورى كەچاۋى بە  
 (ئاكۇ) كەوت باۋەشىلىدا بە گىريان و باۋكەپۇ و عەشیرەت پۇ، ئىتر (مەجىد)  
 ئىمەى بىردە مالى خۇيان، بەلام (ئاكۇ) ھەموو شىۋە ئاكارى دەگەرايەۋە سەر  
 باۋك و مام و بنە مالى خۇيان، ئەۋ پۇژەى ئاكۇمان ھاوردەۋە ۱۹۹۴/۴/۲۶ بوۋ  
 چونكە ئەۋ پۇژە ھەموو پاسەكان (جىن) كرابوۋ بۇ بىرەۋەرى يادى  
 لەدايكبۇنى سەدامى گۇپەگۇپ، ھىچ ئۇتۇمبىلىك لەگەراج نەبوۋ، من و تە ئاكۇ  
 لەگەل خۇم دەبەمەۋە ھەرچۇنك بىت ئەۋكات من ئەفسەرىۋوم پلەم مولازمى  
 حقوقى بوۋ ناسنامەكەم بە ئىنزیاتەكان نىشاندا ئۇتۇمبىلىيان بۇمان پاگرد  
 رىمىكى گەۋرەكان بوۋ پىنى ھاتىنەۋە بەلام دوانەكەى تر لەۋى مانەۋە،  
 گەيشتەنەۋە مال، خەلكى كەم لەم مەسەلەيە ئاگادار كىردىۋەۋە بەلام  
 ھەركەسى ئەھات ئەگىريان و يادەۋەرىەكانىيان بەبىردەھاتەۋە و چاۋى بە  
 ئاكۇدەكەوت دەۋە شايەتخالىك كە ئەم كوپە پارچەيەكە لە باۋك و مام و  
 باپىرى و كەسوكارى كە ھىچ گومانى تىانىيە، دواى ئەۋە جارىكى تر گەرامەۋە  
 بۇ ئەۋ ھەتىۋخانەيەى كە (ئاكۇ) لى لىبىۋ چومە سەر فايلىكەى كە بەۋ  
 شىۋەيەى باسىانكرد وابوۋ، بەلام كىشەكەم ئەۋە بوۋ نە دەۋىرا بلىم  
 كەسوكارى مەنە نە ھىچ ئامىزىكى كۆپىشى لىبىۋ فايلىكەى كۆپى بكەم نە  
 دەشتۋانى فايلىكەبىنم، دواى نەمانى رىزمى بەعسىش دىسان چومەۋە ئەۋ  
 ھەتىۋخانەيە نەگەيشتە ھىچ ئەنجامىك چونكە فايلىكەيان پىنەدام، بەلام لە  
 ھەۋلەكانى خۇم نەۋەستام تاكو ئىستاش لەداھاتوشدا ھەربەردەۋامدەبم، من  
 بەردەۋام پارىزگارم لە (ئاكۇ) دەكرد لەبەر ئەۋەى دەترسام رىزم دەسگىرى  
 بكات چونكە ئىمە لە (خورماتوۋ) لەژىر دەستى حكومەتى بەعس بوۋىن، لە  
 سانى ۱۹۹۴ ۋە من نەمدەھىشت (ئاكۇ) بۇ ھىچ شۇيىن بىروات بەتايىبەت بۇ

ئەودىيۇ واتەسنورى دەسلەزى ھەرىم چۈنكى ئاشكرادەبۇو و خەتەر بۇو لەسەر ئىمە، سالى ۲۰۰۰ (ئاكۇ) چۈوبۇو بۇ سنورى گەرميان سلىمانى بىناگادارى من نىتر نازانم كى لەپشت ئەمەردنەو بۇو، خزمانى من ساداتى گەرمك لە خورماتوو و لە كفىرى و كەلار ھەن سەيد (عدنان) ى ئامۇزام ئەوكات بەرپرسى دەزگای شەھیدان و ئەنفالى (كەلار) بۇو تەلەفۇنيان بۇمكرد وتیان (ئاكۇ) لە يەككى لە كەنەلەكان دەركەوتوو و باسى ئەنفالى كردوو ئىمە زۇر ترساین دواتر باش بۇو ھىچ نەبۇو (ئاكۇ) نەھاتەو تا دواى نازادى ئىراق لە سالى ۲۰۰۲، بەلام حكومتى ھەرىم شتى باشیان بۇيكرد خانوويان داپىنى پاره يانداپىنى لە دواى پروسەى نازادى ئىراق خانووكەى كەلارم بۇى فروشت و ئەم خانووى كە تىدا دانىشتووین خاوەنەكەى وتى دەيفروشم ئەگەر پىويستە دەيدەم بەتۇ منىش وتم وەلا ئەوئەندە پىويستە ھەتا خاوەنەلىت بەس، نىتر ئەم خانوومان بۇى كپى دواى ئەو رنىشمان بۇى ھىنا ئىستا دوو كورى ھەيە بەناوى (مەمەد و ئەيوب) .

### گەرە ئىسماعىل جەلال ناسراوہ بە (فانۇس) / پورى (ئاكۇ)

لە بنەمالەكەى (ئاكۇ) تەنھا دوو پورى ماوہ كە خوشكى باوكىن، ئەوانىتر ھەموويان لە پروسەى تاوانى ئەنفال بزرکراون، فانۇس شارەزای نىشانەكانى جەستەى (ئاكۇ) بوہ بەحوكمى ئەوہى دايكى (ئاكۇ) ئەوكاتانەى كە ھاتوہ بۇ شار بۇ كپىنى كەل و پەل و پىداويستى ھەمووجار ماوہى شەو و پۇژنك دەمايەوہ لە خورماتوو لەمالى (فانۇس) ى پورى (ئاكۇ) لەمەمانكات مالى باوكى دايكى ئاكۇشبوو چۈنكى پورى و دايكى ژن بەژنيان پىكراوہ، لەم كاتانەشدا (ئاكۇ) لای پورى (فانۇس) دەمايەوہ و ھەموو جار پورى (ئاكۇ) ى شۇردوہ بۇيە شارەزای نىشانەكانى جەستەى ئاكۇ بوہ. با ھەموو ئەم قسانە لەزارى فانۇس خان ببىسىن، ھەر لەمالى (ئاكۇ) لە خورماتوو پرسىيارەكانم ئاراستەى (فانۇس) خان كردوو بەمشىوہىە وەلامى داموہ و وتى:

لەبنە مائەى ئىيمە (سى براىم بەژن و مائەوه ئەنقالە داىكم و باوكم) یش  
 تەنھا من و خوۆشكىكم ماوین لەگەل ئەم كوڤرەى هیناومانەتەوه، ئاكۆ داىك و  
 باوك براىەك و چوار خوشكى ئەنقالە، باوكى ئاكۆ براىە و من ژنم بۆى كردو،  
 یاخوئا كاك (مەجید) خوا بۆمانى بهیلىت كەرەمى خواو ئەو بوو (ئاكۆ) مان  
 دۆزىەوه، مال كاك (مەجید) لەگەرەكى (سەرە) بوو چووین بۆ مالىان بە ترس  
 و لەرزى ئەچووین بۆمالىان لەترسى حكومەتى بەعس، خزمىكمان هەیه لە  
 بەغدا ناوى (موسەنا) یە زاوامانە وتى كورێك هەیه لەمالێك ناوى (ئاكۆ) یە،  
 پىشتىریش كە دواى شەش مانگ هەندى خەلكى ئەختیار لە نوگرە سەلمان  
 گەرانهوه وتیان لە تكریت یەكی لە برازاكانت بزرېوو بوو براژنەكانت هەر بۆى  
 دەگەرآن، ئیمە لەگەل كاك (سەید ئەحمە) و ئەوان چوین بۆ بەغدا لەوى چوینە  
 دوكانەكەى كاك (مەجید) بینیمان ئاكۆ لەویبە كاتى ئاكۆ چاوى بەمن كەوت  
 خیرا رایكرد بۆم منیش چووم بۆى باوەشمان بەیەكداكرد ئەو بگریه من بگریه  
 یەكسەر دلمان بۆیەك چوو (ئاكۆ) دەستى گرتە و وتى جییم نەهیلئى ئەو  
 بەعەرەبى و من بەكوردی (ئاكۆ) كوردی لەبەر چووبووه یەك وشەى  
 نازانى، ئیتر چوینە مالى كاك (مەجید) ماوهیەك دانیشتىن چایمانخواردووه و  
 نیشانەكانم پىیان وت راستدەرچوو، چونكە من كاتى خوۆى داىكى ئاكۆ  
 دەهات بۆ مالىان جگە لەوهى من پورى (ئاكۆ) بووم مالى ئیمە مالى باوكى  
 داىكى (ئاكۆ) ش بوو چونكە من ژنم بە ژنم پىكرابوو بۆ باوكى (ئاكۆ) ، ئەوسا  
 كە لەگەل داىكى لەدەشتەوه دەهاتن بۆ شت كڕین داىكى دەچوو شت بکریت  
 (ئاكۆ) لاى من دەمایەوه دەمخافلاند و دەمشۆرى بۆیه شارەزایى تەواوم هەبوو  
 لەسەر جەستەى ئاكۆ، ئیتر ئاكۆمان هاوردووه بۆ (خورماتوو) .

## ئەدىبە كاكەرىش ساير / تاقانەي ئەنقال



ئەدىبە خان خەلگى گوندى  
(جەلەمۇرد) ە سەربەناحيەي  
(ئاغجەلەر) قەزاي چەمچەمال لەسالى  
۱۹۸۸ لەسەردەمى ئەنقال تەمەنى  
تەنھا (۸) سال پوۋە، ھۆكارى دابىرانى  
لەدايك وپاوكى و رىزگارپوۋنى لەتاۋانى  
ئەنقال ئەۋەپوۋە كەبرازايەكى نەخۇش  
پوۋە، ئەدىبەش لەگەل باوك و  
براۋنىكى دەيبەنە ناحيەي تەقتەق بۇ  
چارەسەرکردن، بالىزەدا گوى لە  
ئەدىبەخان بگىرىن لە زمانى خۇيەۋە،  
لەۋەلامى پرسىيارەكانەدا

ئەدىبە خان وتى : مەن ئەۋكاتەي ئەنقال دەستى پىكرەمنداالبوم پىنىش  
ئەۋەي پىۋەھەكانى سەدام پەلامارى گونەكەمان بەدەن بەچەند رۆژىك، برازايمەك  
نەخۇش بوو لەگەل باوكم و براۋنەكەم بىردەن بۇ تەقتەق، بەھۋى ئەۋەي لەۋى  
چارەسەرى تەۋاۋى بۇ نەكرا، باوكم برازاكەمى بىرد بۇ ھەۋلىر، دواتر باوكم  
ھاتەۋە تەقتەق و ھەندى شتلى كېرى بۇ زەرعات و گەرايەۋە بۇ گونەكەمان  
(جەلەمۇر) ، بەلام مەن ھەرلە تەقتەق مامەۋە، مەن ھەرچاۋەروانى باوكم بىۋەم  
بگەرىتەۋە بۇ ئەۋەي لەگەلنى بېۋەۋە بۇ مالى خۇمان لە گونەكەي خۇمان و  
ناۋ خىزانەكەم، بەلام ھەر ئەۋ رۆيشتەنى باوكم كۆتايى بەدىدارى مەن ھىنا  
لەگەل ئازىزانم تاكو ئىستاش ھەرنەگەرايەۋە، دواتر وتيان ھەموۋيان  
دەسگىركاۋن و شۆنېزىركاۋن، واتە ئەنقالكاۋن ئىتر لەۋرۇۋە كەمەن لە

تەمەنىكى مىندالىدابووم كەتەنھا تەمەنم (۸) سالىبو، بەچاۋەروانى و چاۋبە  
 فرمىسك مامەۋە، بۇ خۇجەشاردانىش لە چىنگى پىاۋانى بەعس، ھەر رۇژەي  
 لەمالى خىزىنك خالىك پورزايەك، لەگەل براژنەكەم دەماينەۋە، سەرە پاى  
 ئەۋەي كەس و كارەكەمان دەستگىر كرابوو، ترسى ئەۋەشمان ھەبوو  
 خۇمانىش دەسگىرەكەن، بەتايىبەتى مىن مىندالىبووم زۇر دەترسام لە  
 سەربازەكان و جاشەكان، ئەگەر لە ھەرشوئىنك ئەۋجاش وسەرباز و پىاۋانى  
 رۇئىم بىيىنبايە يەكسەر پامدەكرد، ھەتا سالى ۱۹۹۲ لەگەل براژنەكەم  
 بەيەكەۋە ماينەۋە دواتر خالم مىن بىردەلاي خۇي، ھەتا سالى ۲۰۰۳ لاي خالم  
 مامەۋە ئىترگەرە بووم و ھاۋسەرگىرىمكرد، بەلام ھەتاكو ئىستاش ھەر  
 چاۋەروانى كەس و كارەكەم بىنەۋە . ئەدىبە جگە لە خىزانەكەي خۇي  
 چەندىن خىزمى ترى لە و گوندە ئەنقالكراون وەكو خۇي دەلى لە ژمارەنايەن،  
 ئەمەي خوارەۋەش ناۋى خانەۋادەكەي ئەدىبەخانە كە لە پرۇسەي تاۋانى  
 ئەنقال بىسەرۋ شوئىنكران:

- ۱- كاكەرەش ساپىر نادر لەدايكبووى سالى ۱۹۱۰ باۋكى
- ۲- بەفراۋە محەمەد فەقى لەدايكبووى سالى ۱۹۲۵ دايكى
- ۳- نادر كاكەرەش ساپىر لەدايكبووى سالى ۱۹۶۲ براى
- ۴- سەفەر كاكەرەش ساپىر لەدايكبووى سالى ۱۹۶۸ براى
- ۵- جومە كاكەرەش ساپىر لەدايكبووى سالى ۱۹۷۲ براى
- ۶- ساپىر كاكەرەش ساپىر لەدايكبووى سالى ۱۹۷۱ براى
- ۷- شوكر كاكەرەش ساپىر لەدايكبووى سالى ۱۹۷۵ براى
- ۸- ئومىد كاكەرەش ساپىر لەدايكبووى سالى ۱۹۷۷ براى
- ۹- نەجىبە كاكەرەش ساپىر لەدايكبووى سالى ۱۹۸۵ خوشكى

## فەرھاد رەشىد ئەمىن / تاقانەي ئەنفال



فەرھاد لەدايکبوی سالی ١٩٧٧ خەلکی گوندی (زێفانە) ی ژووو سەر بە ناحیە ی (نەوجول) قەزای خورماتوو، چیرۆکی دابراڤی فەرھاد لە خێزانەکی زۆر جیاوازمەوانی تر، چونکە فەرھاد لە پەنجەرە ی ئوپیاسەرە خۆی فرێدەداتە خوارەو و راپیکردو و خۆی دەریاز کردو، چیرۆکی دەریازبوونی فەرھاد زۆر کاریگەری هەبوو لەسەر من. ئەوڕۆی ئەم چاوپێکەوتنەم لەگەڵ فەرھاد

ئەنجامدا لەناوگوندەکی خۆیانەو تاکو گەیشتیە (مرکز شەبەب) هەکی ناوشارۆچکە ی خورماتوو کە شونینی کۆکردنەو ی هاو نیشتەمانیانی کورد بوو، زۆرە ی رێگا کە بە پی بریمان لەپۆژێکی هاوینی زۆر گەرم تاقەت پڕوکی کە قوربانیەکانی ئەنفالیش هەر لەو رێگایەو هاتبوون، هەموو ئەو شونانەمان بەسەرکردەو کە پێیاتێپەرپووبوون، تا ئەو شونە ی کە فەرھاد خۆی دەریاز دەکات کە (مرکز شەبەب) ی خورماتوو بووناوەندی کۆکردنەو ی قوربانیەکان، خۆنەری بەرێز فەرموو با لە زمانی فەرھاد خۆیەو چیرۆکی دابراڤ و رێگاریبوونی ببیسین کە لەماوە ی رۆژێکی تەواو لەگەڵ فەرھاد پرسیارەکانم ئاراستە دەکردو ئەویش وەلامی دەدامەو،

فەرھاد وتی: گوندەکی نیعە لە مانگی ٤/١٩٨٨ هێزەکانی سوپای ئێراق گەمارویدا، من ئەوکات تەمەنم ١٠ ساڵ بوو، نەک هەردیکە ی نیعە خەلکی ناوچە کە هەمووی شەهزادبوو، وتیان سەرکردایەتی گیراوە و حکومەتی ئێراق

هیزیکى زه به لاجى له سنوره كان كۆكردۆتەوه، ئيتىر ناوچەى قەرەداغ گىرابوو،  
كەپەلامارەكان لەوناوچانەوه دەستى پىكردبوو، خەلكەكە ورەى دابەزىبوو  
چۆكى شكابوو، بەتايبەتى كەناوچەى قەرەداغ گىرا. ئيتىر قەسەيەكى كوردى ھەيە  
دەلى: (سەردەر كەو مال پرسيارى نيە)، خەلكەكە سەرى لىشيوابوو ھەندىك  
دەيانوت دەپۆين بۆ ئيران ھەريەكەو قەسەيەكى دەكرد، ھىچ كەس پىشيبىنى  
ئەوئى نەدەكرد كە ئەم ھەموو خەلكە زۆرە لەناوبەرىت و زىندەبەچالى بگات،  
بىنەوئى گوى بە مەسەلەى مافى مروؤ و ئاين و ياسا بدات، ئەوكاتيش  
خەلكەكە نەياندەزانى ئەم تاوانە بەناوى (ئەنفال) ھەيە، كەس شارەزايى لەم  
بوارەدا نەبوو، باوكم و خزمەكان كۆبوونەوه و برىارىاندا بپۆن بەرەو ژىر  
دەسەلاتى حكومت، كەسيش بەخەياليدا نەدەھات ھەموومان بكوژن، دەنگوى  
ئەوئى ھەبوو كە حكومت كۆمەلگای زۆرەملى دەكاتەوه، چونكە پىشتىريش  
ھەندى كۆمەلگای زۆرەملى دروستكراوو بۆ ئەوگوندانەى نزيك ريگا  
گشتيەكان و ژىر دەسەلاتى حكومت لەو كۆمەلگايانە جىنشين كرابوون،  
خەلكەكە پىشيبىنى ئەوئى دەكرد گەربچنەو ژىردەسەلاتى حكومت  
ئەوكەسانەى كاتى سەربازيانە دەيانبەن بۆ سەربازى و ژن و مندالەكانيش لە  
قەزای (خورماتوو) دەمىننەو يان كۆمەلگايان بۆ دروستدەكەن، يان دەلىن بۆ  
خۆتان خانوو بگرن، ئيتىر ھەرگىز بىرمان نەدەكردەو ئەوئى كە كۆمەلگۆزىمان  
بگەن. لەرۆژى ۱۹۸۸/۴/۸ باوكم و سام و پىساوانى ئاوايى كۆبوونەو  
تەگىربەكەن و برىارىدەن چىبەكەن! دواى راويژ و مشاوەرە ھەموو رىكەوتن  
بەرەو ژىر دەسەلاتى رژىم بپۆن، ئيتىر كاترئىمىر ھەوتى ئىوارەى ھەمان رۆژ  
ئامادەكارى كراوكەوتىنە رى بەرەوقەزای خورماتوو مەپوئارەلەكانىشمان  
لەگەل خۆمان ھىنا، لەكاترئىمىر (۱) ى نيوەشەو گەيشتىنە گوندى (سەرشۆراو)  
بەھەموومان (۱۰۰) كەس دەبووين، چەند ئاميرىكى تراكتۆرمان پىبوو ھەندى  
مال و پىخەفمان لىباركردبوون لەگەل ژن و مندالەكان، چونكە بەشى ناكرد  
ھەمووسوارىين ئەوانەى ئەيانتوانى بەپى بپۆن لەگەل مەپو ئارەلەكان

دەرۋېشتىن، بەبۇچوونى خۇمان خۇمان لەمردن رزگار دەكەين، چونكە ئەمە  
 شەمە ھىزىكى زۆر ئامادەكرابو بۇ پەلاماردانى ناوچەكە، نەمانزانى بە پىنى  
 خۇمان بەرمەمرگ دەچىن، ۋەكو وىم كاترۇمىر (۱) ى شەبوو گەيشتىنە گوندى  
 سەرشۇراو لەخوار گوندەكە جاش و سەربازەكان پىيان پىنگرتىن و نەيانىشت  
 بېرۋىن، پىرسيان بۇ كوى دەرۋىن؟ وىمان دەچىنە خورماتو خۇمان رادەستى  
 حكومت دەكەين، ووتيان نابى بەم شەمە بېرۋىن، سەبەي بەيانى دەتوانن  
 بېرۋىن، باوكم و پىاۋە پىش سىپىمەكان زۆر ھەولياندا ووتيان خىزانمان لەگەلدایە و  
 ئازەلمان پىنە قبوليان نەكرد بېرۋىن، ئىمەش ناچار بووین بىننىنەمە، ئىن و  
 مندالەكان دابەزىن لە تراكتۇرەكان. فەرھاد دەستى بۇ ئەمە شوینە درىژ كىرد  
 كەدو بەردى گەمەرى لىبوو ووتى: لەگەل دايكم و براوخوشكەكانم لەژىر ئەم  
 بەردەگەمەرى خەوتىن بەدلىنایىمە ۋە ئىرەبوو دايكم داپوشىن چونكە پىنخەفمان  
 پىبوو بەمار بوو كەمىك ساردبوو، (۲۵) سال بەرلە ئىستا لىرەبووین ئەگەر  
 دوو (۲۵) سالى تىش بىمەمە ئىرە، ھەر ئەمە شوینە دەناسمەمە، چونكە مەزۇ  
 دىنارىك لە شوینى بىزىكات كەمگاتەمە ۋە شوینە دىتەمە بىرى و چاۋى بۇ  
 دەگىرى، مەن لەم شوینە بەرەم چارەنوسىك دەپۇم (۸) سەرخىزانم لىدادەبېرى  
 چۇن لەبىرى دەكەم، جاش و سەربازەكانىش بەدورمانەمە بوون، كە پۇژ بوو  
 دىسان كەوتىنە رى بەرەم خورماتو، ھەر ئەمە بەيانى كاترۇمىر (۷،۲۰) خولەك  
 گەيشتىنە سەر روبارى ئاۋەسپى كەلەكەنارى شارۋچەكەمە  
 تىدەپەرىت، سەرەتا وامانزانى بەس ئىمە ھاتوینە بۇ خورماتو، بەلام  
 بىننىمان خەلكىكى زۆرى تىرى گوندەكان لەوین، دىاربوو پىش ئىمەش خەلكى  
 تىريان گواستبوو بۇ (مەركىزىيەت) كە. كاتى گەيشتىنە سەرنائەكە باوكم  
 تىگەيشت كەدەستگىرەكەرىن، چونكە لەوبەرى ئاۋەكە سەرباز و جاشەكان  
 ۋەستابوون، ئۇتۇمبىلى سەربازىشى زۆرى لىبوو، باوكم بانگى مەنى كىرد  
 وتى: فەرھاد تۇگەمەرتى لەمەندالەكانى تر، ئەمە ناسنامانەى خۇتان بالاتبى  
 ھەندى پارەم رادىۋكەشى دابەمەن و وتى: پەنگە جارىكى تىرەك نەبىننىنەمە،



ناگات لەدايكت و مندالەكان بێت . منیش لێم وەرگرت و چوینە ئەوبەری  
 ناوەکە سواری ئۆتۆمبیلە سەربازەکانیان کردین، ئەو هیڤە ئێمەیان برد  
 سەرباز و جاشی تەواری بوون ئێمەیان بردە (مرکزشباب) هەکی خورماتوو کە  
 شوینی کۆکردنەوهی گوندنشینەکان بوو، باوکم و براگەرە کەشم مانەوه لای  
 مەروناژەلەکان، کە ئێمەیان گەيانده (مرکزشباب) ه کە، دواي ئێمەش تانیواره  
 خەلکیان دینا، بەلام هەمووی ژن و مندالبوو، چونکە پیاووەکانیان دەبرد بۆ  
 قوتابخانەي رهشید لای پردهکە، ئەو نێرینەیهی تەمەنی لەسەروی (۱۵) سال  
 بووایە بۆ ئەویان دەبرد. کاتی لێگەل فەرهاد چوینە ناو (مرکزشباب) هەکە کە  
 ئێستا هەر بەکەلاوێی ماوێتەوه، رێک چوینە ئەو ژورەي کە فەرهاد لێگەل  
 خێزانەکەي لی زیندانیکرابوون دەستی درێژکرد بۆ ئەوشوینەي کە خۆي و  
 دایک و خوشک و براکانی لیبوون و وتی: خەلکی ناوچەي داوید ئەوهي خۆي  
 رادهستی حکومەت کردبوو هەموولێرە کۆکرا بوو واته تەنها ژن و مندالەکان  
 کە منیش یەکیبووم لەمنداڵانە، وەکو وتم پیاووەکان و گەنجەکان برابوون بۆ  
 (قوتابخانەي ناوهندی رهشید). ئەم ژورەش مائی ئێمەو مائی مام عەلی و  
 مام حاجی عەزیز و ئافەرەتەکانیان و میمکە ئایشە خوا لیخوشبێت برדיانە  
 گرتوو خانەي نوگرەسەلمانیش هاتەوه، دواي ئەمری خاویکرد، هەر هەموومان  
 لێرەبووین، ئیتر رۆژانە خەلکیان دەهینا بۆ ئێرە، یەکەم پۆژ و دووهم پۆژ باش  
 بوو، بەلام دواتر پێنج شەش پۆژی پێچوو (مرکزشباب) هەکە پرېوو، ئەم  
 بالەخانەگەرەیه. مەن ئەوکات زۆر نەخۆش بووم، ئەو پیرێژنە زۆر کەسیکی  
 بەدین و خواناس بوو دوعای بەسەرماندا دەخویند و دەیسوت (الله خیر  
 الحافظین وهو ارحم الراحمین)، سەیری کوردی موسلمان بکە لەو پۆژەدا کە  
 دوژمن عەرەب تۆ بەکافر دادەنێت و ئەنفالت دەکات، کەچی خەلکەکە عەقیدەي  
 نەگۆراو و شوکری خاوەنەکات و هاواری بۆدەبات. ئەم شوینە زۆر پێس بوو  
 بۆژیان نەدەگونجا، مەن کەسم نەبینی بمریت، بەلام هەموو رۆژ خەلک باری  
 تەندورستیان تیکدەچوو، چونکە ئەم شوینە زیاتر لە دوو هەزار کەسی لیبوو،

جینه مابوو، سەرەتا باش بوو، بەلام دواتر جیی خەوتن نەما ھەرجیتدەبوو ھە  
 بۆراوەستان یان دانیشتن، ماوەی ھەوت رۆژ لەوێ مایینەو، ھیچ خواردنیان  
 نەدەدا پێمان تەنھا کەس و کار و خەزم خواردنیان بۆ دینان، نەشیان  
 دەھێشت کەس سەردانمان بکات، ئەو ھەرساھە کە پێکھاتبوون لەجاش و  
 سەرباز و ئەمەن و سەرپێکی ئینزیباتی سەربازیشی لێبوو ئەوان زۆرباش بوون،  
 لە پەنجەرەکەو ھەرجارەو کۆمەڵی مۆتەیان دەکردە ژوورەو بۆ منداڵەکان  
 دەیانووت بیخۆن دلێان پێماندەسووتا، ئیتەر دوا (۷) رۆژە کە واتە  
 لە ۱۹۸۸/۴/۱۵ کاتژمێر (۷) ی ئیوارە ئۆتۆمبیلیکی زۆریان ھێنا، دوان سیانی  
 لە ھەرسەکان ھاگەنە ژوورەو وتیان: پیاو ھەکانیان بەر ئیستە ئیوێش دەبەن،  
 کەسیش نازانی بۆکۆیتان دەبەن، ئیتەر ھەرجارەو ناوی گوندیکیان دەخویندەو  
 و بانگیان دەکرد، بەرێکەوت یەک گوند بانگی (زینانە) یانکرد، یەکەم مانیشت  
 بانگی مالی ئیمەیان کرد، قەسەکی باوکم ھاھەو بیر کەلەسەراو ھە  
 ماچمانیکردو وتی کوێم رەنگە ئیمە یەک نەبێننەو رەنگە دیدارمان بگاتەو  
 قیامەت خۆزگا نەدا ھا تینەو. ھەک پۆژی ھەشروابوو، ئیتەر ھیچ دەرفەتیکمان  
 نەما، کاتی سەرمانیان خەستە ناویاسەکان من لەدووم کورسی دوا  
 شوڤیرەکەو بووم، خەلکی شارەکەش زۆریوون کە بەدەوری پاسەکەو بوون،  
 ئەوکاتەش لەبیرمە دایکە باران، شافەرەتیک خەلکی گوندەکەمان لەدەرگا کەو  
 دابەزی و خۆی دەرێان کرد، بەلام جاشین گرتی و گەڕاندی ھە  
 ناویاسەکە، بەداخەو من ئەوجاشە نااسمەو ئەگەر بماناسیایەو ناویم  
 دەھینا، لەوکاتە خەلکی ناویاسەکە بەتایبەتی خوشکیکی باوکم ھەموویان  
 خوالییان خوشبیت، وتیان: (فەرھاد) تۆ دابەزە خۆت دەرێان بکە، منیش ویستم  
 لەدەرگا کەو دابەزم، بەلام کەبێنیم جاشەکە نەبێشت ئەو ژنە بېروات، وێ  
 تەواو ناتوانم لەدەرگا کەو بڕۆم وێم لە پەنجەرەو پاسەکەو خۆم فرێدەدەمە  
 خوارەو، دایکم پێی وێم: کوێم دانیشە مەڕۆ ژانمان ژیان و مردنمان مردن،  
 بایکەو بێن، وێم دایە ھەر ئەوێم، یەکی لە (ئینزیباتە سەربازەکە) زۆر لێم

نزيكبوو هەريەك دوومەتر دووربوو لىم، من لەپەنجەرەى پاسەكەو خۆم  
 فرىدايە خوارەو، بەتەنىشت (ئىنزيباتە سەربازيە) كەو پۆيشتم هېچ دەنگى  
 نەكرد، ديارە رەحمى خوا چووبوو دلى، كە چومەناوئەو خەلكەى وەستابوون  
 بە دەورمانەو كۆرپكى تەرىش ناوى (سالم) بوو ئەوئەيش راىكرد، جاشەكان كە  
 لەسەربانى بالەخانەكەو وەستابوون كە ئىمەيان بىنى رامانكرد دەستيانكرد  
 بەتەقەكردن، تەقەيەكى زۆريانكرد، بەراستى منىش پامكرد بۆناوخەلكەكە،  
 لەوكاتە دووكەس برىندار بوو، خەلكەكەش خەرىكبوون شوشەى پاسەكان  
 بشكىنن. لەم كاتەى فەرهاد روداوەكەى بۆم دەگىراو هەردوكمەن لەوشوئە  
 وەستابوون كە فەرهاد لىوئەى راىكردبوو رزگارىبوو دەستى بۆئەو كۆلانە  
 درىژكرد و هەمان جۆلەى ئەوكاتە يكردو كەمىك راىكردو وتى : هەلىرەو  
 پامكرد لەم كۆلانەو، من قاپوتىكم لەبەربوو لەگەل قاتىكى كوردى، ئىمە (۲)  
 برابوون باوكم زۆر خۆشى دەويستىن (۳) دەست جلى كوردى بۆكردبوون  
 لەگەل پشتىن وەك يەك، هەر لەناو كۆلانەكە قاپوتەكم پشتىن وەباناقتەكم  
 فرىدا وئەم با نەمناسنەو ئەگەرەتەن بەدوامدا، بەسەروسىماشەو  
 دياربووكە خەلكى گوندم و عەشايەرىن وديارىش بوو لە زىندان بووم و خەلكى  
 شارنىم، واتە مندا لىكى نامۆبووم بەوشوئە، من هەستەمكرد تەقەكان بەمنەو  
 دەنرەت، بەردەوامبووم لەپاكردن، خۆم خەستەم لىكەو، بەراستى  
 لەناوكۆلانەكە چەندمالىك ويستيان من بشارنەو، ئەومالەى كە منيانشاردەو،  
 مالى (حاجى مستەفا) بوو، ئافرەتەكانيان لەكۆلانەكە جل و بەرگەكەيان  
 كۆكردەو و بۆميان هينايەو، دواتر چوومەمالى (حاجى عەلى) خەلكى  
 شىخان بوون، ئىتر منيان شارەو، كۆرپكى گەنجيان هەبوو، زۆر گريا بەسەر  
 مندا، سەرەپاى ئەوئەش زۆر دەترسان، پرسىاريان لىمكرد خەلكى كوئى و  
 لەكوئەواتوئى، منىش هەمووشتەم بۆگىرانەو، وتيان راستە سوپاو  
 جاشىكى زۆر پەلامارى ناوچەى داويەيانداو و شەرە، ئىتر وئەم مالى باپىر و  
 نەنكم لە گەرەكى جەمىلەن نزيك مالى قادر خەيات، منيان بە تەكسىيەك برد بۆ

ئەۋى، بۇ ماۋەيەك مامەۋە لەۋى، دواتر چووم بۇمالى مىمىم خوشكى باۋىم  
 ھەرلە خورماتوو، مالى مام خورشىد كورەكانى كە مىمىگرام بوون (عادىل و  
 كەرىم و محمد)، زۇر بۇم باش بوون، ئەۋ مىمىكەم كەناۋى (تەمارون) بوو  
 بۇم دايك و باۋىك و ھەموۋىكەسم بوو تامردن لەيىرى ناكەم، خوالىيخۇشېلى لە  
 ۲۰۰۱ كۆچى دوايىكىرد، راستە خزمەكان زۇرىنەيان بۇم باش بوون، بەلام  
 ھىچ كەس بە قەدەر ئەۋ مىمىكەم بۇم باش نەبوو، ئىتر ژيانى من لەگەل داپران  
 لەخىزانەكەم، رۇژە رەشەكانم دەستى پىكىرد، لەبىنازى دايك و باۋىك و خوشك  
 و برا، ھەندىجار لەناۋىكۆمەلگاي ئىمە كىچ بەيىكەسى توۋشى گىروگرفت دەبى  
 ھەندى جارېش كور، من ھەتا تەمەنى ۱۰ و ۱۱ سالى باش بوو چونكە  
 مامەلەى مندالىكەم لەگەل دەكرا، بەلام كە تەمەن چوۋە سەۋى ۱۴ سال و  
 گەرە بووم ناكرا لەھەموۋىكەم مالىك بىمىنەۋە چونكە زۇرىنەى مالىكان خاۋەن  
 ئافرەت بوون، گەرەبوونم بوۋە گرفت لەبەردەم بۇمانەۋەم لەمالەكان،  
 لەسەردەمەش ناكرا ئىمەى پاكردو لە تاۋانى ئەنفال بچىنە دەرەۋە و دىارېين  
 يان بچىنە بازار يان ھەرشوئىكى تر، چونكە دەسگىريان دەكردين ئەگەر  
 بناسرايەين، چونكە پۇت دواتر ھەۋلىدەدا لەپىتى پىاۋەكانىيەۋە لە ئەمەن و  
 ھەۋلىگىرەكان زانىارى كۇبكاتەۋە لەگەرەكە كورد نشىنەكان، لەسەرنەۋانەى  
 لەپۇسەى ئەنفال رىزگارىان بوۋە، رۇتېم بېرىرىكىشى دەركر دىگەر ھەرمالىك  
 پىزگار بوۋىەكى ئەنفال لەمالىا دەستگىر بىرىت، يەكسەر ئەۋمالەشى پىۋە  
 ئەنفال دەكەن، واتە شوئىنېزىيان دەكەن، تا (۳) مانگ ھەربەردەۋامىيۋون لە  
 گەران بەدۋاى پىزگار بوۋان، لە (۱۴) ى تەموۋز دەستىيان كىرد بەگەران و  
 پىشكىنېن بەسەپەرەشتى (ەلى ھەسەسەن مەجىد) بەراستى ھەملەيەكى زۇر  
 گەرەبوو، لە تەكرىتەۋە ھىزىكى زۇر زۇر ھاتبوون، كە گەشتەنە (خورماتوو)  
 كەۋتەنە پىشكىنېن بەدۋاى پىزگار بوۋانى ئەنفال، كەچى خەلىكىكى زۇرىان  
 دەسگىر كىرد لەپىاۋەكانى خۇيان كە جاش و بەكرىگىراۋى خۇيان بوون، كە  
 ژمارەيان زىاتر بوو لە ھەزاركەس، بىردىيانىان لەتكرىت زىندانىان كىردن، دۋاى

ئەو كەوتنە گەپان بەدوای خەلكى رزگار بوو لەپرۆسەى ئەنفال، ئەو رۆژە تووشى گىرو گىرفتى زۆربووم چونكە دەچوومە ھەرمالێك دەرىدەكردم، يەكێ لەوانە مالى خزمێكم بوو چوومەمالیان خزمەكەمان ووتى : كاكە بۆخاترى خوا دەرچۆ بڕۆ، ئىستاقا پیاوانى رژیمن بىنە مالمەن، تۆ نە ناسنامەت ھەيە و دیاریشە ممالى ئیمە نیت، نە پوخسارت لە ممالەكانى من دەچى بەخوا بىتگرن ئیمەش مالمەن وێران دەبیت، كەردى بە قۆلماو منى كەردە دەرەو، كەچوومە ناو كۆلانەكە نەمزانى بۆكووى بڕۆم، دەستم بەگریان و باوكە بڕۆ كرد، بەراستى پۆژىكى تال بوو لەباسكردن نایەت، یارەبى پوو لەكووى بكەم ؟ بىرمكردەو قەبرىسانێك نزیكبوو لەوێو، بچمە ناو قەبرىسانەكە، كەچوومە نزیك قەبرىسانەكە، سەیرمكرد جادەكان و تەننەت ناو قەبرىسانەكەش ھىزىكى زۆر زۆرى لیبەو ھەمووى گیراوە، جارجارىش بە بلنگۆ بانگەوازی دەكرد كەس لەمالەكان نابى بێتە دەرەو، منیش تەنھا خۆم دەبینى لەجادەو كۆلانەكان دەسوپامەو، دوام دەكرد خوايە گیان پزگارمبەكەى جگە لەخوا ھىچ پەنایەكم نەبوو، لەوكاتە دايە ئایشە كە ئامۆژنم بوو ھاتە ناو كۆلانەكە بانگی كردم، وەكو فریشتەيەك فریام كەوت، بانگی كردم منیش خێرا پارمكردە لای، دەستى گرتم ووتى: وەرە پۆلە، ھەرچەندە ئەویش نەیدەتوانى پزگارم بكات، بەلام بىرمە ممالێك، بەناوى مام (نەسرەدین خەلیفە) ووتى: ئەم مندالەم بۆ بشارنەو بانەيگرن. ھەتامردن خۆم بەقەرزاری ئەو پیاو بەغیرتە دەزانم، لەوەلامدا وتى: بېھێنە وەلا خۆم و مال و مندالەم بكوژن ناھێل ئەم مندالەم بگرن، یان دەبى ئیمەش لەگەل ئەوبەرن یاندەبى ئەویش دەستگیر نەكریت، ئەمە تەنھا ھەلوێستى مام (نەسرەدین) نەبوو بەلكو ھەلوێستى ھاوسەر و مندالەكانیشى ھەروابوو، لەگەل مندالەكانى ئەوان مامەو، ئەوەندەمانزانی كۆمەلێ لە پیاوانى رژیمن خۆیانكرد بە مالى مام (نەسرەدین)، بەلام مالى مام (نەسرەدین) ھەموویان زمانى عەرەبیان باش دەزانی و بەخیراتنى گەرمیان لێیانكردو قاوھو ماستاویان پێشكەشكردن و ھەرئەوئەو رویشتن، زۆر دلم



- ۱- رهشید ئەمین خەسرەو لەدایکبووی ۱۹۴۷ باوک
- ۲- مریەم عەلی خەسرەو لەدایکبووی ۱۹۴۲ دایک
- ۳- بەهەت رهشید ئەمین لەدایکبووی ۱۹۷۴ برا
- ۴- جەواد رهشید ئەمین لەدایکبووی ۱۹۷۸ برا
- ۵- پەروین رهشید ئەمین لەدایکبووی ۱۹۸۰ خوشک
- ۶- نەسرین رهشید ئەمین لەدایکبووی ۱۹۸۲ خوشک
- ۷- شەرمین رهشید ئەمین لەدایکبووی ۱۹۸۴ خوشک
- ۸- عەدالەت رهشید ئەمین لەدایکبووی ۱۹۸۷ برا

## شەمال محمد ساپىر / تاقانەي ئەنقال



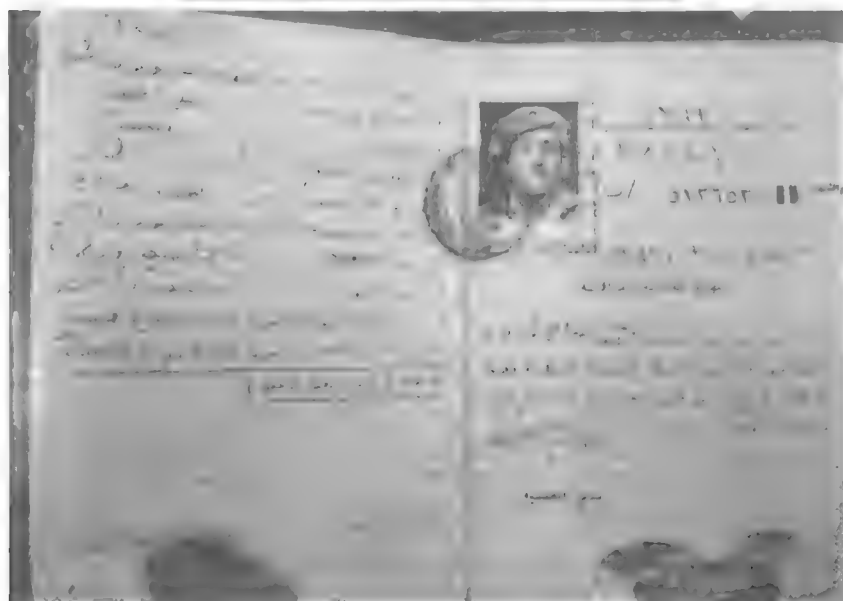
شەمال لەدايىكبووى سانى ۱۹۸۴ خەلکى گوندى (سەرمۇرد) ناحیەى (سورداش) قەزای (دوکان) پارىزگای (سلیمانى) ، کاتى تاوانى ئەنقالى یەك لەبۆزى ۲۲ لەسەر ۱۹۸۸/۲/۲۳ لە ناوچەى دۆلى جافایەتى وقەزای دوکان دەورووبەرى دەست پێدەکات شەمال تەمەنى تەنها (۴) سال دەبیت، بۆیە هیچى لەبیر نیە ئەوى دیتەوه بیریشى تەنها وەك خەمونیك وایە، تەنانت شینووى دایك و باوكیشى لەهزرو بیردانى نەماوه، دواى داپرانى لە خیزانەكەى ئەنك و باپیری بەختی دەكەن،

واتە ئەوان جینی دایك و باوكیان یۆی پرکردۆتەوه، لەم سۆنگەیمەوه هەر پرسىارىكم ئاراستەكرد بەنازانم وەلامى دامەوه، بۆیە زیاتر نەمەتوانى پرسىارى لىبكەم چونكە لەگەل پرسىارەكان هەستەدەكرد دلى پردەبوو و رەنگى تىكدەچوو بەهۆى ئەو خەمە زۆرەى بە ناشكرا بە روخسارىەوه ديار بوو، ناحەقى نەبوو، چوونكە خەمەكانى زۆر گەورەبوون هەمووكەس بەرگەى ناگرى، ئەو تەنانت تامەنزۆى ئەوه بوو كە شینووى باوك و دایكى لە هزرى بەمایم جارجارە يادىانى بکردایمەوه، ئەم چاپىكەوتنەى من لەگەل (شەمال) لەناوكەلاوەكانى گوندى سەرمۇردبوو ئەو گوندى كە (شەمال) ی تیا لەدايىكبوو، بەلام شەمال هیچ يادگارەكى لەزىدى خۆى نەبوو، چونكە ئەنقال رىگربوو لەبەردەم يادگارە خوشەكانى لەگەل خیزان و كەس و كارى، هەرچەندە (شەمال) هیچى لەبیر نەبوو بەلام كەمىك قەسى بۆكردىن.



شەمال وتى: من وەك و خەونىك ھەندى شتم لەبىرە ئەوھى بىرم بىت سالى  
 ۱۹۸۸ ئىمە نەچوین بۇ ئىران، بەس مام و كەس و كارەكەم چوون بۇ ئىران  
 ديارە بۇ خۇپزگار كردن لەخوابەزىادى ئەوان نەكەوتنە بەرشالاولى ئەنفال،  
 ئەوھ لەبىرە دواى تاوانى ئەنفال كەھاتنەوھ منيان شەبىنى دەگريان و  
 ماچياندەكردم منىش نەمدەزانى مەسەلە چىيە ؟ ئىتر منىش لىيانم پرسى  
 مەسەلە چىيە؟ وتيان تۆدايك و باوك و ھەرسى براكت لە شالاولى ئەنفال  
 شوئىنبزكران، ھۆكارى پزگار بوونى من ئەوھوو من نەخۆش بووم كەم  
 لەمالى خۇمان بووم بەردەوام دەچوومە مالى نەنكەم و باپىم چونكە من  
 نەخۆش بووم پىويستم بە چارەسەر ھەبوو لە قەزاي دوكان و سلىمانى لەبەر  
 ئەوھ باوكم منى بردۆتە مالى باپىم ھەر لەبەر ئەوھش بوو من لەوان داپراوم و  
 بەر شالاولى ئەنفال نەكەوتم، من شىوھى روخسارى دايك و باوكم يان براكانم  
 لەخەيال نىيە بەھوكمى ئەوھى زۆر مندالبووم، دواى ئەنفال كردنى خىزانەكەم  
 ئىتر ھەرلای نەنكە و باپىر و پورنىك گەورە بووم، منىش لە ۶/۱۰/۲۰۰۴ باپىم  
 مابوو خوازىنى بۆكردم و ھاوسەرگىرىم كردووه و خىزانم دروستكرد و مال  
 و مندالى خۆم ھەيە لە ئۆردوگاي (پىرەمەگروون) ژيان بەسەردەبەم و (۲)  
 مندالم ھەيە. باپىم و نەنكەم دواتر كۆچى دوايان كرد خوالىيانخۆشبىت.  
 ئەوھى يادگارى دايك و باوكم لەمالەكمان بۆم جىمابى تەنھا رەگەزنامەيەكى  
 باوكم و وینەيەكى دايك و باوكمە كە ھەمىشە دەيان پارىزم وەكو چاوم .  
 ئەمەى خوارەوھش ناوى ئەندامانى خىزانەكەى (شەمال) ە كە لەشالاولى  
 ئەنفال بزركران:

- ۱- محەمەد ساپىر قادر / باوكى
- ۲- مریەم محەمەد ئەمین / دايكى
- ۳- رەجەبەب محەمەد ساپىر / براى
- ۴- ھىمەن محەمەد ساپىر / براى
- ۵- شەھاب محەمەد ساپىر / براى



## حەسەن عەلى فەرەج / تاقانەى ئەنفال



حەسەن خەلکی گەندی (نۆمەرل) ناحیەى (سەرقلە) قەزای (کفری) یە، لە کاتى تاوانى ئەنفال تەمەنى ١٤ سال دەبینت بەلام هەمووشتەکانى لەبیرە و زۆر بە سەلیقەو زیرەکانە پوداوەکان دەگیرێتەوە، تەنەنانت میژوووەکانیشی وەک خۆی لەبیرە، تاوانى ئەنفال و داڕان لەخیزانەکەى ئەوەندە کاریگەرى لەسەرە لەکاتى گیرانەوى ئەم تاوانە، جارجار فرمیسکەکانى بەسەر رومەتەکانیەوه دەهاتە خوارەوه، منیش

کەبەوشیوەیە ئەم دەبینى لۆمەى خۆم دەکرد کەبۆچی برینەکانیم کولاندەوه، بەلام ناشکری ئەم تاوانانەى بەسەر میلیلەتى کورد هاتوو کە زۆلمیكى بیهاتوایە، لە دژی کورد کراوە (دیکۆمیننت) نەکرنت، لە ناوگوندی (نۆمەرل) و ناو مالکەى خۆیان کە حەسەن هەرلە شیوازی پیشووتر دروستى کردۆتەوه، لەگەرمایەکی هاوینی گەرمەسێر دەستمکرد بە پرسیارکردن لەکاگە حەسەنى تاقانەو بەم شیویە وەلامى پرسیارەکانى دامەوه،

حەسەن وتى: لەسالى ١٩٨٧ لەژێر فشارى رژىمى بەعس ئێمە گوندەکەمان چۆلکرد و پومان لە گوندەکانى دەوروپەرمان کرد، لە پۆژى ١٩٨٨/٤/٧ سوپای ئیراق دەستیکرد بەپەلاماردانى گەرمیان کەلەناوچەى قادەرکەرمەوه دەستى پیکرد لە رۆژى ١٩٨٨/٤/٨ دوو گولە تۆپى ئاراستە کردین کە لە خوار دینکە کەوت دوکەل چوو بە ئاسمانا خەلکەکەى توشى

دله پراوگنکرد، چونکه هه موو واما نزانى (كىمىياوى) ه، به لام دواتر بومان  
 دهر كهوت هه ر بۇ دابه زاندى ورهى خه لكه و (كىمىياوى) نيه، له به ره به يانى  
 رۆژى ۱۹۸۸/۴/۹ سوپاي ئىراق به هيزىكى زۆره وه به هيزه تايبه تيهكى  
 زۆره وه به چك و تفاقيكى سهربازى زۆره وه پهلامارى نهم گوندهيدا، تا دوو  
 رۆژىك هه ندى پوبهرو بونه وه هه بوو له گه ل پيشمه ركه و خه لكى  
 ناوچه كه، له رۆژى ۱۹۸۸/۴/۱۰ خيزانه كهى ئيمه و خه لكى ناوچه كه پويانكرده  
 ناوچهى (زهنگه) و چونه دى (لهك) ي به هجه ت قادرا ناغا، منيش به چهنه  
 قوناغيك پويشتم تا گه يشتمه دى (قهره قوچالى) له وى دايك و باوكم  
 دۆزیه وه، تا شه وى ۱۹۸۸/۴/۱۴ نه وشه وه دايكم (۴) دينارى داپيم باوكيشم  
 به ره حمه تى (۲) ده دينارى داپيم واته (۲۴) دينارى سويسرى، چوينه  
 سه رجاهى گشتى كه لار كفى له و كاته له خوار جاده كه له گه ل دايكم و ميمكم  
 نان و چاي نيوه پوما نخوارد، دواتر ئامرليواى كه لار و سوپايه كى تايبه ت و  
 گه له جاشيك هاتن، سه روك جاشه كانيشيان له گه ل بوو دايكم و ميمكميان برد  
 دايكم به ناوى (ئامينه نه حمه د) ميمكم به ناوى (سۆسه ن فهرج) ، برديانيان  
 خستيانiane ناو ئۆتۆمبيليك و برديان بۇ قۆره تووكه پيشتر به شه كهى ترى  
 خيزانه كه مان برابوونه نه وى، له وكاته تراكتوريك هات پياويكى خزمان بوو  
 به ناوى (عومهر سالح فهرج) كه ئه ويش نه نفالكر، جا ئه وه م له بير چوو له رۆژى  
 ۱۹۸۸/۴/۱۰ مالى (حاته م حاجى رۆسته م) خواردنى نيوه رويان بۇ مالى ئيمه و (۲)  
 مالى تر ئاماده كردبوو، به لام سوپا به پيى نه خشه كهى خوى له پهلاماردا بوو  
 هه ندى هه ليكوپتيره يش هاتبوونه سه ر دى (لهك) ئه وه نده شپزه بووبوون  
 چيشته كه يان له سه ر ئاگر به جيه يشت بوو، من يه كى له خوشكه كانم له ويبوو  
 به ناوى (وه رده) له گه ل نه نكم كه ژنيكى به سالآچووبوونه مه يه كيكه  
 له گريكويزه دهره نيه كانم كه ده مه وىت نهم قسه يه م وه ريگر دريته سه ر هه موو  
 زمانه كان به تايبه تى ئينگليزى و عهره بى، ئه وكات وه كو ئىستانا ميره كانى  
 په يوه ندى نه بووه تا په يوه ندى بكه ن، ئيتر دايك و باوكم زور خه ميان بۇ

خواردبوو، تاپوژى ۱۲/۴/۱۹۸۸ پاش نيوه پوځكې له گوندې (قلا قوچالې) دوزيبوويانه نوۀ نه ونډه گريابو نوۀ ونډه فرميسكى په شتېبوو، نيمه بهزكماك هه ستياري چاومان هيه نه لې هردووچاوى بووبوون به خوښ كه دواتر رزگار بووكان دهيانگيزايه نوۀ كه هه تا كه مپي توېزاه و دووبزېش هركاريگري له سهرچاوى هه بوو . من نه وكات ته مه نم ۱۴-۱۵ ساليووم به لام له پووى جه سته ييه نوۀ لاواز و وردبووم چونكه مندالې واهيه ۱۵ ساله، به لام لهش و لاري گه ورهيه، دواى نه وهى له دايكم و ميمكم داپرام هه رچنده دواتر ميمكم رزگاري بوو له نوگره سه لمان سوپاس بوخوا نيس تاش ماوه، من له گهل دوو كوپي ناموزام مهريوان و كامهران و كوپنكي پورزام به ناوى كه نعان و مامه سمایل و كاوهى برازاي كه خرم و كه سى يه كېووين له گونده كه من (۲۴) دينارم پنيو كه دايكم و باوكم پياندا بووم، به لام هاورنكانم هيچيان پاره يان پينه بوو، روژنيكان سى نه فسر هاتن وتيان جووتى به رخمان دهوئت به (۴۵) دينار هه ريه كهو به رخيكان گرت بو نه وهى پني بفروشين، كوپنكي ناموزام وتي: كه سمن توخوا نهو به رخه به رده تو پارهت پنيه من هيچ پاره م پنيه، واته نهو به رخ بفروشينت بو نه وهى پاره بيته دهستي، منيش وتم باشه، نيمه ش (۱۴) به رخمان داپنيان به هه مووى (۴۵) ديناريان پيماندا كه ميك قسه مانرد له گهل يان عه ره بيشمان نه ده زاني، خاتري خوا (خاترالله) گه وره م (سیدی) و (ماسوينا شى) واته هيچمان نه كرده، نهو دووسى وشه عه ره بيه مان ده زاني به حوكمى نه وهى من تا چواري سهره تايم خويندبوو و سنوره كه شمان نريك بوو له عه رب، نيدارهى حكومه تي نيراقيش هه ره ره بي بوو چه نديارنيكش سوپاي نيراق دهاته گونده كه مان، چه ند وشه يه كه فير بوو بووم، نيت (۹۰) ديناريان داپيمان و روښتن، له وكاته مام كه سه نمان بيني كه به نه سل خملكي گونده كه مانو له سه ره قلا داده نيشت: وتي: خاتري خوا نهو نهو چيده كه ن ليره ؟ نيت ته گيبري بو مانكرد و شه وه كه ي روښتن به چه ند قوناغيك، سهره تا چوينه گوندي (سعيد حوسين) سهرمانكرد،

سوپایه کی زور له ناوچه که یه نهوگوندانه ی نه پوخیتراون ده یانپروو خاندن، هر  
 چونی بیټ خومان چهشاردا، باش بوو پرگارمان بوو چووینه گوندی عهلی  
 خهلف، نیتړ خالم عهبدولکه ریم بهر چه مهت بیټ له گهل حاجی شوکر یادی  
 به خیر که هر خه لکی گوندی خومانه، هاتن بولامان چه یوانه کانیان بومان  
 فروشت و رویشیتین بوقه زای کفری به حوکمی نهو ی من کاتی سهربازیم  
 نه بوو کیشم نه بوو خو شم ده پارسه مائی خاله کانم له کفری بوو، مائی  
 میمکم له خور ماتو بوو، مائی میمکیکی ترم له سلیمانی بوو، ده پویشتم به  
 چه فته یه که ده روژ خو م گوم ده کردو ده هاتمهو کفری، بهرداوام خو م له چاوی  
 جاشه کان و پیاوی حکومت ده پارسه، تا کو له روژي ۱۹۸۹/۳/۲۵ ناوم هات  
 بوسهربازی و بووم به سهربان، له ههولیر و باشوری ئیراق سهربازیم کرد  
 ده یانجار ناومیان ده خوینده وه که مؤلته ده درام ده مووت (شکرا سیدی  
 مارید اجازه شسوی بالا اجازه) واته سوپاس گهره م مؤلته ناویت چی له  
 مؤلته بکه م؟، پسوله ی مؤلته که کم له گیر فام بوو هر له سهرباز که ده مامه وه  
 هیچ مال و شوینم نه بوو بوی بچم له کاتیکا سهرباز ده کانی هاوړیم  
 له خویانده ویست یه که پوژ مؤلته بدرین، له سر نهو به تانیه (په تق) سهربازی  
 ده خوت به خه یال هرجاره ی له گهل دایکم یان باو کم یان خو شک و براکانم  
 قسم ده کرد جارو ابو هر لهو خه یاله قسم له گهل باو کم ده کرد و ده سستی  
 ده هاورد به سه رما، نیتړ به دو مانگ و سی مانگ لهو سهرباز که ده مامه وه  
 له گهل خه مه کانم ده ژیا م کهس نه بوو نازم بکیشی له پوی دایک و باو که خوشک  
 و براوه، بویه به نا چاری هر لهو سهرباز که ده مامه وه . چه سمن هر له گوندی  
 ئومهریل له حوشی خانوه که ی خویان که دوی راپه رین دروستی کرد و ته وه  
 کاکه چه سمن کاتی که هه والم پییدا من دیمه گونده که یان بوقاوپنکه و تن  
 کومه لی جل و بهرگی دایکی و باوکی به دیواری خانوه که وه هه لواسی بوو له  
 شیوه ی پیشانگایه کی بچووک و وینه ی نه ندامانی خیرانه که شی هه لواسی بوو،  
 پرسیارم لیی کرد نه م شتانه چی هه لتواسیوون؟ نهویش له وه لامدا وتی :



پارچه سوفهش ھی سەرداشپولنی ئۆتۆمبیلەکی بوو، باوکم پیاویکی قورئان  
 خوینیش بوو، گرنکی زۆریشی بە جل و بەرگی خۆی دەدا، یەکمە کەس بوو  
 دیسداشە ی کردۆتەبەر ئەم دیسداشە لەوسەردەمە زۆر جوان و  
 سەردەمیانەبوو کە یەخەکی زۆر جوان نەخشراوە، ئەمە کۆلوانە ی دایکە  
 کە خستۆتێ سەرشان، هەرلە ناوشتەکان قورئانیکی هەبوو کاکە حەسەن  
 دەستی دایە قورئانەکی وتی: زۆر بەداخەو و لاتە عەرەبیەکان کە خۆیان  
 بەموسلمان دەزانی لەبەر بەرژوونەدی خۆیان چاوپۆشیان کرد، لەو تاوانە  
 گەورەیی کە لەدژی کورد کرا، ئێمە کۆمەڵکۆژی کراین بەناوی (ئەنفال) ەو  
 گواپە ئێمە بێدینین، ئەمە قورئانەکی باوکە کە زۆرجار سورەتی (الرحمن) ی  
 دەخویند، دەنگی زۆر خوش بوو، ئەمە قاپووتی باوکە سەیرکە چەند جوان و  
 نایابە ئیستا لەمەمووبازارەکان قوماشی لەم شێوێە نیە. لە ناوکەل و  
 پەلەکان حەسەن دەستی برد بۆ پارچە قوماشیکی جوان کە نەدورابوو بەلام  
 یەکسەر دەستی کرد بەگریان و وتی: ئەمە منی کوشتوو بەراستی کاتیکی  
 کەباس لەم پارچە قوماشەدەکم دەچمە دنیا یەکی ترەو، ئەمە یەکیکە لە  
 قوماشەکانی دایک بەداخەو، رۆژیکیان دایک چوو بۆشار پێش پیاوکردنی  
 تاوانی ئەنفال بەماوێە، ئەم قوماشی کەری، زۆر دلی پێخۆش بوو، بەلام  
 نەیدوری و لەبەری نەکرد، ئەمە قوماشی لەبەرکرد نەکفن و نەخاکی  
 کوردستانیش بوو نسیبی، ئەمە بۆیمە ی دایکە کە بەزەنگیانە نەخشراوە  
 لەوسەردەمە ژنان لەسەریان دەکرد، ئەمەش پشتینی باوکە بزانه چەند جوانە،  
 باوکم پیاویکی دلتەپو پێک پۆشبوو، زۆر خزمەتی خۆی دەکرد و  
 دەولەمەندیکی خواردەبوو، ئەگەر (١٠) کەس پێی بکەوتایە ئەم گوندە ئەگەر  
 هەر (١٠) یان میوانی ئێمە نەبویەن دەبوو لانیکەم (٧) یان میوانی  
 ئێمەبویەن، لە شۆرشێ ئەیلول بارەگای عەزیزقازی رحەمەتی لێرەبوو، وەکو  
 بەتەمەنەکان دەیگێرنەو زۆریەتی تیچوی ئەو بارەگایە لەسەرگێرفانی باوکم  
 بوو، بەحوکمی ئەوێ حەزی بەکاری خۆبەخشی کردوو، دەولەمەندیەکی



چیبوه؟ پشتی به به خټوکردنی مهړومالات و کشتوکالکردن به ستوه، پږنیشمان هه بوو که هه موو جوړه کانی میوه ی تیدابوو. له م هوشه یه ی نیمه ( ۹ ) کهس له سر سفره دادنیشټین له و ( ۹ ) کهسه ( ۸ ) ی تیاچوو به ته نه من مام، ( ۲۴۸ ) کهس له م دییه ی نیمه بیسه روشو ټنکران له تاوانی نه نفال، له وژماره یه ( ۷۰ ) کهسیان کهس و کاری منه، نه و شمان له بیر نه چی نه نکم له گرتووخانه ی نوگره سلیمان گه رایه وه به لام بهو کاری گه رایه وه گیانی سپارد. نه م ی خواره وش ناوی نه ندامانی خیزانه که ی کاکه هسه نه که له تاوانی نه نفال شوینبزکران:

۱- عهلی فهرج کاکه خان	له دایکبووی سالی	۱۹۴۷	باوک
۲- نامینه نه حمده بارام	له دایکبووی سالی	۱۹۴۱	دایک
۳- نه هیه عه بولقادر	له دایکبووی سالی	۱۹۶۸	باوه ژن
۴- قه مر عهلی فهرج	له دایکبووی سالی	۱۹۷۳	خوشک
۵- وهرده عهلی فهرج	له دایکبووی سالی	۱۹۷۵	خوشک
۶- سه میره عهلی فهرج	له دایکبووی سالی	۱۹۷۷	خوشک
۷- حوسین عهلی فهرج	له دایکبووی سالی	۱۹۸۶	برا
۸- په یمان عهلی فهرج	له دایکبووی سالی	۱۹۸۷	خوشک

## رەمزىيە غەفور قادىر / ئاقانىي ئەنقال



رەمزىيە خان لە كاتى  
پىدادىگىرىنى ئاقانى ئەنقال تەمىنى  
(۱۷) سالان بولە، چىركى ئاقانى  
ئەنقال لە گوندەكەيان و چۈنەيتى  
دەپرانى لە خىزانەكەي زۆر  
بەجوانى لەبىرە و دەكو خۇي  
پوداوەكە دەگىرتەو، لەو ئەمى  
پرسارەكانم بەمجۆرەي خوارەو  
دەرتەي بە قەسەكردن دا.

رەمزىيە وتى: مەن خەلىكى  
گوندى (قەرەنا) م سەربە ئاچىيە  
(شوان) پارىزگاي (كەركوك)

حكومتى بە عەس پەلامارى گوندەكەمانىدا و پوخاندى ئىمەش بۆ خۇ  
پىزگار كەردن پومان كەردە هەردە و چۆل و شاخ، بەلام هەربە دوامانەو بوون و  
دەورمانىانگەرت و هەموومانىان دەستبەسەر كەرد، بەتايبەت (شىخ سەلاح) ي  
مستەشار خۇي و جاشەكانى ئىمەيان دەستگىر كەرد، خەلم كەناوى (عەلى  
ئەحمەد ياسىن) هە خەلىكى گوندى (گەردخەبەر) بە (شىخ سەلاح) ي مستەشارى  
وت: ئىمە چىمان لىدەكەن گەنگ نىيە، بەلام نابى ئىمە كچانەبەيتە دەست  
حكومت، ئەگەر پىزگار يان ئاگەي گولەبارانىان بگە، خەلم زۆر لىي دەپارايەو  
بەردەوام قەسەي لەگەل دەكەرد، بەلام (شىخ سەلاح) دەيوت ئاتاندەينە دەست  
حكومت مەترەسن هەرتا تۆپزاوەي خواركەركوك دەتانبەن هەندى  
پرسىيارتان لىدەكەن و دىنەو هەرتا پانزە پۇرژىكتان پىدەچىت، هەولى ئەو  
دەدا خەلكەكە هەيوركەتەو، ئىتر هەموو خەلكەكەيان كۆكردەو بەرەو

شاروچکەى تەق تەق بردىنيان بو سەربازگەى قەلاتە کە گەيشتینه قەلاتە ئیمەيان جیا کردەو وە کچەکان خستمانیانە ناو جیبيکی سەربازی بچوکەو، خەلکەکەى تریان سواری ئیفای سەربازیکرد و پادەستی سەربازگەى قەلاتەى کردن، پیشتریش هەرچی پارەو زېرمان پنبوو (شیخ سەلاح) هەمووی برد گوایە بۆمان هەندەگرت، میمکیم دووکچی شوی کردبوو زېرەکانیان لای ئەو بوو (شیخ سەلاح) ئەوانەشی برد، ئیمەيان له ناو تەق تەق بەرەلا کرد من سى کچی خالم لەگەلمبوون بە ناوەکانى (پەروین . پەرژین . نەخشین) ، من مالى مامکیم لە شاروچکەى تەق تەق بوو چوو مە مالى ئەوان، کچەکانى خالیشم چوونە قەزای کۆیە مالى میمکینکیان لەوئى بوو خوشکی باوکیان، لە مالى مام مامەو هەتا پاپەڕینی سالى ١٩٩١ لەکۆپەو کە چوینە ئێران دواى ئەوئى گەپاینەو ئیتەر من هاوسەرگیریمکرد، بەلام ئەوماوەیە دەردەسەرى زۆرم چەشت ژيانم زۆر ناخۆش بوو، نەباوک و نە دایک و نە برا و نە خوشک کەسم نەبوو، مامەکەم بۆ مندالەکانى خۆى باش بوو، بەلام بۆمن وانەبوو بەتەواوى هەستم بەو جیاوازیە دەکرد، کاتیک من هاتە تەق تەق پیلایوئیکى دپاوم لەپنبوو سى جار چوو مە بازارەکە پارەم پنبەبوو جوتى پیلایان جوتى نەعل بکړم، ئەوندم ناخۆشى بینيو هەگیز لەباسکردن نایەت .

ئەمەى خوارەوئەش ناوى ئەندامانى خێزانەکەى پەرزەتیە کە لەتاوانى ئەنفال بیسەرئوشوئنگران:

١. غەفور قادر محەمەد باوکی
٢. حوسنیە محەمەد یاسین دایکی
٣. بەشدار غەفور قادر برای
٤. رینوار غەفور قادر برای
٥. زارا غەفور قادر برای
٦. شنۆ غەفور قادر برای

## جەمىل مەھمەد ئەحمەد / تاقانەي ئەنقال



دوای ئەوەی خەلکی ناوچەكە و  
گوندی لەقی مستەفا وەرس دەبن لە  
خۆشاردنەوە لەمەردەو دۆلی ناوچەكە و  
بارینی ترسیکی زۆر و پلاو بوونەوی  
پرەپاگەندەكانی رژێم، كە گوايە  
كۆمەلگای سەردەمی دروست دەكەن بۆ  
گوندەكان، خەلكەكە بەناچاری گوندەكەى  
خۆيان بەجێدێنن، ماوەيەك لە ھەردەو  
دۆلەكان خۆيان ھەشاردەدەن بەلام ترس  
و دلە راوكێ لەھێرشى سوپا و فېرۇكە  
سەربازيەكان تەنگ بە خەلكە كە  
ھەندەچىنى و ناچار دەبن بەرەو قەزای  
چەمچەمال بگەونەپرى، ئەوەى ھۆكاریكى

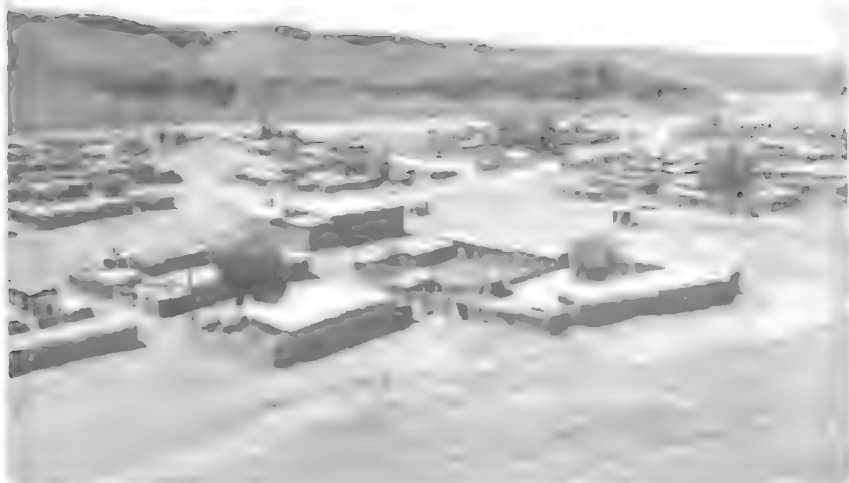
گواستەنەوی ھەبووی وەك تراكتۆر ھەندى پێداویستى ناوماڵ لەگەل خۆيان  
دەبن و شوانەكانیش، مەرو مالاتەكەيان دەخەنە پرى بەرەو قەزای چەمچەمال،  
(جەمیل) یەش ھەرچەندە منداڵ دەبیئت و تەمەنى (١١) سال دەبیئت، بەلام لە  
دوو براكەى گەورەتر دەبیئت، بۆیە لەگەل ئامۇزاكانى مەرو نازەلەكان دەبن  
بەرەو چەمچەمال، ھەرچەندە لەگوندەكەى ئەوان بۆ قەزای چەمچەمال زۆر  
دور دەبیئت كە ئێمە لەكاتى چوونمان لەچەمچەمالەو بۆ گوندەكە زیاتر لە  
دوو كاتر ئێمەمان پێچوو، بەلام بەناچاری مىلى رێگا دەگرن و دەپۆن. لەناو  
گوندی لەقی مستەفا كە زىدى جەمیلە لەمالى خزمىكى جەمیل ماستاوىكى  
خەستمانخواردەو پشویەكماندا، رێك لەو شوێنەى كە پێش تاوانى ئەنقال

مالی جهمیل بوو به لām له گهل زهوی به کسانکرا بوو که یه کهم ویستگهی چاوپنیکه و تنه کهم بوو به دریزایی نو ږنگایه ی که جهمیل به ږیبووی له گونده که ی خویانه وه تا قه زای چه مچه مال هه موو ویستگه کانم به سهر کرده وه دوا ویستگه مالی حه کیم ناغای هه مه وه ندبوو له ئوردوگای پیراییه کان له چه مچه مال که کوتایی جار جهمیل له مالی نه وان گیرسابو وه و ژور لییان پازی بوو، نه مه ی خواره وه پوختی وه لāmه کانی بوو.

جهمیل وتی: ناوم (جهمیل محمده ئه حمده) ه خه لکی گوندی فه قی مسته قام که سهر به ناحیه ی قادر که ره مه له پاریزگای که رکوک. ئیمه له دیکه ی خۆمان دانیشتبوین خه ریکی جوتیاری و مه ردار ی بوین، ده نگوباسی نه وه هه بوو که پژیسم په لاماری ناوچه که ده دات، پیش دینه که ی ئیمه ش گونده کانی (مه سوئی) که چوار گوندن نه نفالکرا بوون، له گهل گونده کانی داویمو ده ورو به ری به سهر په رشتی تاوانبار (بارق حاجی حنقه) بویه ئیمه ش زورده ترساین، ناچار بوین خۆمان بگینینه ناحیه ی سه نگاو پیما ناو بوو نه که رېچینه نه وی ږزگارمان ده بیت، بویه مه رومالات و هه ندی به تانیمان له ولاغ بارکرد، ماله که مان هه مووی جیه نشت که وتینه ږی، من له گهل ناموزاکانم مه رکه کانمانبرد، خه لکه که ش له پیش ئیمه وه پویشن، هه رنه ورورژه دوا ی بانگی ئیواره گه یشتینه گوندی (سهرقه لآ) که نزیك (ناحیه ی سه نگاوه)، خه لکی گونده که خویان له وی نه ما بوون. له گهل جهمیل کاتی گه یشتینه ناو گوندی (سهرقه لآ) و ریك به رده م نه و ژورو ی که مالی جهمیل لیی گیرسابوونه وه هه رچه نده نه م گونده ته خت و خاپورکرا بوو له کاتی نه نفال به لām دوا ی راپه ږین جار یکی تر هه ندی له خانوومکان دروستکرا بوونه وه، دایکی جهمیل خواردنی دروستکردبوو وه کو خوی ده لی مریشکی لینا بوو، جهمیل سه یریکی ده ورو به ری خو ږکردو وتی: به لی ریك ئیره بوو دنیا تاریک بوو بوو ئیمه به مه رکه کانه وه گه یشتینه وه لایان، دایکم جیه نشتی مریشکی لینا بوو دایکم

خواردنی بۆم دانا دواي ناناخواردن وتم دايه كواخوشكهكم وبراكاهم؟  
 ههزدهكم بيانينم، دايكم وتي:كوپم نهوان ماندون نوستون كه گهستينه  
 چهچهمال لهوئي يهكدهبينينهوه، منيش دلم نههات خهبريان بكهمهوه.  
 جهميل بهردهوامبوو لهقسهكردن پيذهچوو ديمههكهئي هاتييتهوه بهرچاو بويه  
 لهناكاو دايهقولپهئي گريان زور بهكول گريا، ئيمهش لهگهئي گريان  
 بهدهمگريانهوه وتي نهوه كوتايي ديدارم بوو لهگهئ دايك و باوكم نيترجاريكي  
 تر نهوانم نهديهوه، پيش ئيمه دياربوو خهلكي گوندهكاني تریش هاتبونه  
 نهوشينه، سهريازهكاني پريم لهوئي ريگايان ليان گرت نهيان هيشت بچينه  
 سهنگاو وتيان ليژه بميننهوه تاسبهئي، بوماوهي سي پوژ ئيمهيان لهويپاگرد،  
 خهلكهكه زور بيزار بوون دواي سي پوژكه نهفسهريكي ئيراقسي هات كه  
 وهريپري كوردی لهگهئ بوو، وتي عائيلهكان باليره بميننهوهو شوانهكانيش  
 مهرومالات بهرن بهرهو چهچهمال كه لهگهئ شوانهكان كهوتينهپري دوو كوپي  
 مام كهلهگهئ مهپهكان دهريشتن بو چهچهمال، ههچهنده نهوكات من زور  
 مندال بووم بهلام كوپهكاني مام وتيان با ( جهميل) لهگهئ ئيمهبيت، باوكم  
 وتي ( جهميل) نابي بيت لهگهلتان چونكه زور مندالو لهخوم جياي  
 ناكهمهوه، بهلام كوپهكاني مام وتيان ههريدهبي بيت له گهلمان ئيمه ناگامان  
 ليني دهبيت، ههريچوني بيت باوكميان رازيكرد كهپروم لهگهليان، كهوتينه پري  
 له باسهپهوه سي پوژ ريمانكرد بهرهو چهچهمال وپيرايي، لهپري زور  
 ناخوشبوو نانمان پينهمابوو جگه لهمهش عهسكهركان بهدرينژايي ريگاكه  
 دهكهوتنه ناو پانه مهپهكهو بهكهيفي خويان كام مهرياشبوو دهيانبرد، ئيمهش  
 نهماندهويژا دهنگ بكهين چونكه دهيانگوت (بارق) چهندين پانه مهرو شواني  
 بردوه. كهگهشستينه شيوه سوري نزيك پيرايي پيش چهچهمال قهسابهكان و  
 نهوانهئي خهريكي كرين و فروشتني مهرومالات بوون هاتنه پيشمان پيمانينان  
 دهگوت ئيستا (بارق) ديت دهتانبات بوئهوهي مهپهكانيان به ههزان

پېښوروشين ئېمەشې زۆر ماندو و شەكەت بوين زۆريش دوترساين نەماندەزانی  
 چيېكەين ناچار جوتى مەپو بەرخمان بە (۱۵) دینار دەفرۆشت. سەبارەت  
 بەوەی کەس یارمەتیدابن ؟ جەمیل دەلی : نەوہلأ سەرەپای ئەوہی کە یارمەتی  
 ئیمەیان نەدەدا کەچی تەعەداشیان لیمان دەکرد جاشەکان دارکاری  
 شوانەکانیان دەکردو مەرەکانیان دەبردو شوانە کەشیان دەدا دەست  
 عسکەری، من لەبەرچاوی خۆم جاشم بینی کەشوانی دارکاری دەکرد وەکو  
 (رەحمانی مام حەسەن) کە خەلکی گوندی کۆزییە، یەکیوو لەو شوانانە  
 جاشەکان تەعزىبیاندا دوايش مەرەکیان بردو خۆشیان دایە دەست سوپای  
 ئەنفالچی. منییش دواي ئەوہی مەرەکانم فرۆشرا پوریکم لەگەل خالم هاتبون  
 بۆ سوڤراغی من منیان لەگەل خویانبرد بۆ سلیمانی بۆ مالی خویان لای ئەوان  
 مامەوہ تا یەك مانگ بەعسیەکان چاریاندا بەناو شارد، ئەگەر هەرکەسى گوند  
 نشینیک لەمالی بگرن ئەوانیش ئەنفال دەکەن، بۆیە خالم ناچار بوو منی برد  
 بۆ ئۆردوگای باينجان لەوئى منی کردە شوانی مالیک بەبئى مقابیل خالم وتى:  
 با ئەم کوپە لاتانییت بەس بۆئەوہی نەيگرن بۆماوہی سى مانگ لەوئى مامەوہ  
 دوايى لەبەر ئەوہی مەرکەزى پۆلیس و ئەمنەکان نزیکیان بوو مالەکە بە  
 خالمیان وت: جەماعەتى مەرکەزەکە وەك بلینى هەستیان پیکردوہ واباشە  
 کوپەکە بەیتەوہ، بۆیە خالم منی بردە چەمچەمال بە ئۆردوگای  
 قادەرکەرەمیەکان لەوئى کردمى بەشوانی مالی حەکیم ئاغا تا سالى ۱۹۹۱ لای  
 ئەوان مامەوہ بەلام دەمەوئى ئەوہ بلیم کە حاجى حەکیم ئاغامنى زۆر  
 خۆش دەویست و پيش منداڵەکانى خوی جل و بەرگ و پیدایستىەکانى بۆمن  
 دەکەری منداڵ زۆر حەزى لەپایسکیەلە دووانى بۆمن کەری بوو، خیزانەکەى  
 جیگای دایکمی گرتبەوہ کوپەکانى بووبوون، بەلام بئى جیاوازی، بۆیە تا  
 مردن لەپیاوہتى ئەو دەرناچم. سەبارەت بەسوڤراغى دایک و باوک و خوشک و  
 براکانى (جەمیل) دەلی : کاتى ئیمە لە گوندی (سەرقلأ) جیا بوینەوہ نیتەر من



ئەوانم نەدیەووە کە ئەرکات تەمەنم (١١) سال بوو هەرئەیان وت بەردەبن تاکو  
 نیستا هەر چاوەڕێم، بەلام دواى ئەمانى رژیمی سەدام کە گۆڕە بەکۆمەڵەکان  
 دەرکەوت زانیم ئەوان سەفەرى مەرگیانکردووە. دواى سالى ١٩٩١ یش واتە  
 دواى پاڤەرىن بوم بە پێشمەرگە لە هیزى بەردە قارەمان تاكو نیستا  
 پێشمەرگەم. لەسالى ١٩٩١ یش ژيانى هاوسەرىم پێکھێنا و دوو منداڵم ھەيە  
 بەناوى (ھێلین و بیلال) و لە قەزای چەمچەمال ژيان بەسەردەبەین. (جەمیل)  
 سەبارەت بەژيان و مەسەلەى قەرەبوو دەلى: من ژيانىكى زۆر ناخۆش و  
 دەرەسەرىم بەردەسەر، دوور لەنازى دایک و باوک و کەس و کارم، نەژیانم  
 قەرەبوو دەکرێتەو و ھەموو ئیراقم لەسەر تاپۆیکەن ناگاتە ئەوێ یەک جار  
 بلیم بابە یان دایە یان ئەو ساتانەى لەگەڵ برا و خوشکەکم لەدامینى  
 گوندەکەمان یاریماندەکرد، بەلام ئەوێ دابخۆشمەدەکات کەسەدامم بىنى بەو  
 شیوەیە پسواکرا و بە زەلیلەى دەرکەوت، لە داھاتوشدا خوازیارم ھەموو  
 ئەوانەى دەستیان لە ئەنقال ھەبوو سزا بەدین، حەزەکم ئەوێش بلیم



ههركاتى كه باسى حكومهتى به عسيانده كرد زۆر ده ترسايين، به لām دوای نهوهى سه داميان بهو شيوهيه گرد وهكو كه سينكى ترسنۆك و بى غيرهت، من خه فهتى نهوهمه نهو ترسنۆكه دايك و باوك و خوشك و براكانمى له من بزر كردو نهو هه موو خه لكه ي نه نفال كرد.

نه مه ي خواره وهش پريزه ندى ناوى خيزانه كه ي جه ميله كه هه موويان له تاواني نه نفال بيسه رو شوينكران:

- ۱- محمهد نه حمهد عزيز له دايكبووى سالى ۱۹۵۶ باوك
- ۲- حهيات حه مه كريم عهلى له دايكبووى سالى ۱۹۵۰ دايك
- ۳- نه رمين محمهد نه حمهد له دايكبووى سالى ۱۹۷۸ خوشك
- ۴- كامهران محمهد نه حمهد له دايكبووى سالى ۱۹۸۰ برا
- ۵- نازم محمهد نه حمهد له دايكبووى سالى ۱۹۸۳ برا

## مەريوان غەبدولقادر سالھ / تاقانەي ئەنقال



مەريوان ئەو مىندالەي كەتوانى لە قورگى تاوانى ئەنقال لەناو قىشلەي كۆيسە خۇي رىزگار بىكات، ئەوكات تەمەنى لە نىوان ۱۲-۱۳ سالىدەيىت، لەگەل خىزانەكەي لەگوندى قەسرۆك دەژىن، كاتى پەلامارەكانى ئەنقالى چوار لە ۱۹۸۸/۵/۳ دەسپىدەكات لەبازنەي چەمچەمال وقەلاسپۆكەر شىنخ بىزىنى و شوان و سالىي بەدرىزايى سنورى زىي بچوك لەو

بازنەيە گوندى قەسرۆكيش دەكەيىتە بەرپەلامارەكانى ئەنقال، بەهوى بۆردومان و ترس و دلپاوكى، بۆ خۆ دەرباز كردن خەلكى ناوچەكە پەنابۆ دۆل و خەشارگەو ئەشكەوتەكان دەبەن لەبنارى چىاي خالخالان، هەرچەندە ئەوناوچەيە ناوچەيەكى چىرەو ئەستەمە سوپاي ئىراق بتوانى خەلكەكە بدۆزىتەو، بەلام بەچاوساغي چاشەكان وەكوسورى بەرلەشكر، مەمور ئەو خەلكانە دەدۆزىنەو و پادەستى سوپاي ئىراق دەكرىن. لەسەرەتاي مانگى پىنچ كە كۆتايى بەهەرە لەوناوچەيە لەگەل مەريوانى تاقانە لەوشوئەي كەدەسگىركان لەدۆلىكى چىر و پىر پاش بەهەرە، لەدامىنى چىاي خالخالان داوام لەمەريوان كرد، چىرۆكى دەسگىركردنى خۇي و خىزانەكەي و ئەوخەلكەي لەونىبون بۆم بگىرىتەو، مەريوان بەم شىوئەيەي خوارەو بەسەرەتاي خۇي بۆمان گىنرايەو و تى:

من سالى (۱۹۷۵) لەگوندى (تالەبانى گەرە) ي سەر بەقەزاي كۆيسە



ئىمەيان دۆزىنەمە كاترېمىز (۲) ى پاشىنىيە پۇبۇ، بەلام ھەندىك لەو خەلكە  
توانيان رابكەن خۇيان دەريازكرد،

ئەمەلىي لەويىيە ھەموومانىيان دەسگىر كىرد، وتيان بابە ئىيە چىدەكەن  
لىرە؟ خۇئىمە ھىچقان لىناكەين لەتەق تەق ئازاتاندەكەين، خەلك باوەرى  
پىيانكرد، نەياندەزانى بەرنامەى كۆمەلكوژيان بۇدانراو، ئىمەيان بىردەو بۇ  
گوندەكە ھەر بەپى دەپۇشتىن نەماندەتوانى بىرۇين لەبرسان بەتايبەت  
مندالەكان، من ھەموو پىم و لاقم بووبو بەدرك، كەگەيشتىنەگوندەكە بىنىمان  
بەشۇفەل و TNT تەواى گوندەكەيان خاپوورو بەسەرىەكدا پروخاندبوو و  
دەسوتا. لەوكاتەى مەريوان باسى پوخان وسوتاندنى گوندەكەى دەكرد، لەگەل  
مەريوان لەناوہ پراستى گوندەكە وەستابووين لەژىر سىيەرى دارىكى گەرە،  
دياربوو ئەمدىرەختە ئەنقال كارى تىنەكردبوو ھەرىەسەرىلندى مابووە، دواى  
پاپەرىنى بەھارى سالى ۱۹۹۱ يش چەند مالىك گوندەكەيان  
ئاوہدانكردبوو، ھەرچەندە ھىشتا زۇرىك لەخانووەكان و مالەكان بە  
ویرانكراوى مابوونە، چونكە زۇرىك لەخانەوادەكان كەسيان لەپاش  
جىنەماوہ لەدواى پىادەكردنى تاوانى ئەنقال، زۆرەشيان لەشوينەكانى تىرى  
كوردستان گىرساۋنەتەو ھۆكارى زۇريان ھەيە بۇ نەگەرەنەوہيان بۇ  
گوندەكە، مەريوان ئاوپرىكى لەمگەوتى گوندەكەدايەو و تى: بەچاوى خۇم  
بىنىم مزگەوتەكە كەبەتەواى ویرانكراوو ھىشتا دووكەل و ئاگرى مابوو  
قورنەكانىش لەناو بلىسەى ئاگردا دەسوتان، كەچى ئىمەش لەژىرناوى  
(ئەنقال) كۆمەلكوژى دەكرىن، بەبى ئەمەلىي ھىچ تاوانىكەمان كىردىت، گوايە  
ئىمە كافرین و ئەوان موسلمانن، ئاژەل و پەلەوہرى گوندەكە ھەمووى  
بلاوبووبوونەو بەيىخاۋەن، سەريازەكان دەيانگرتن و سەريان دەبىرىن و  
دەيانخواردن، ئەم درختەى ئىمە لەژىرى وەستاوین كەلەشى ئاژەلىيان  
لەئەلۋاسى بوو وەك ئەمەلىي خەلالى خۇيان بىت. ئىمە (۱۵۰) خىزان لەيەك

شويڻو جىگەيان خېكردينەمە، يەك لەو خىزانانە مالى ئىمە (دايك و باوك و پىنج خوشك و دووبرا) م بووين. ھەر ئەوكات پياوھكانيان لە ژن و مندالەكان جىيانكردنەمەو بە (۹) زىلى داخراو بەرھوتەق تەق بىردمانيان. لەگەل مەريوان لە كۆتايى شارۆچكەى تەق تەق پوھو كۆيە وەستابووين نەبارانىكىش دەبارى مەريوان ھىماى بۆ سەر پىڭاكە كردو وتى: كە گەيشتىنە ناو تەق تەق كەمىك كاروانەكە وەستا، كاك (خەلىل) لە ئۆتۆمبىلەكە خۆى فېردايە خوارەوھو رايكرد، بەلام دەستپىژى گولەيان لىيكدرد دەسگىريانكردەو، دواترىش بەرھو مەنزومەى كۆيەيان بىردىن، كە گەيشتىنە ناوكۆيە ديسان (خەلىل) رايكرد، شەوبو ئەمجارەيان پىرگارىبوو ئەويش لەخىزانەكەى مەرخۆى دەربازبووھو تاقانەى ئەنفالە، كە گەيشتىنە ئەوشوئىنەى ئىمەيان لىي زىندانىكرد وەك تىبىنىمان كرد نىزىكەى (۶۰۰ تا ۷۰۰) كەسى ترى لىبوو لەخەلكى ناوچەكە. سەرچەم پياوھكانيان لەھۆلىكى تايبەت ئاخنى و ژن و منالەكانىشيان فېردايە ھۆلىكى ترەو بەلام دەرگاكانيان لە ئىمە دانەخست وەك پياوھكان.

من ئەو دەم بەھۆى بچووكى تەمەنەمە كە (۱۲) سالبووم منيان نەبەردەلاى پياوھكان، لەگەل دايكەم مامەو. بەچاوى خۆم ئەمبىنى، سەربازەكان چۆن و بەچ شىوھىەك مامەلەيان دەكرد و بەچ چاويكى سووكەوھ سەيرى ئەو خەلكەيان دەكرد، تۆزقالتىك چىە؟ ھەستى سۆزو بەزەيان لانەبوو، سەرەراى ئەوھى ئىمە پىشتىر برسيمانبوو تاجوار پوژ خواردنەيان نەداينى ئەگەر ھەشبوايە پاشماوھى خويانبوو، ژن و مندال لەبرسا زىرەياندەھات، كەچى سەربازەكان دەھاتن گالتەيان لەگەل ئافرەتەكان دەكردودەستيان بۆدەبىردن، ئافرەتەكانمان لەگەل دابووبەناوى (نامىنە عەلى سادق) ھەشت سالبوو ھاوسەرگىرى كردبوو مندالى نابو، ئەوكاتە دووگيانبوو لەسەرمئال بوون بوو، بە ھۆى ژانى مندالبوونەو ھاوارى پۆژە پىيەك دەرويشت، ھىچ پىداويستىەكىشى لىنەبوو تەننات پارچەيەك قوماشىشى لىنەبوو، ئەم ژنە لە

ژوردهكەي ئىمەبوو، ھەرچۆنكىكىت ژنەكان دەرييان لىيداومندالەكەي بوو، ئەمەش ئەو دىمەنەيە كەتارثيان ماوھ لەپىش چاوم وون نابىت، برسىتى زۆر تىنى بۆمىنابووين، بەلام دواتر دانىشتوانى شارى كۆيە زانىبوويان كە خەلكىكى زۆر لىرەين لەمزگەوتى گەورەبانگەوازكرابوو بۆيە خەلكى كۆيەخواردن و شىر و مەمەي مندالىيان دەھىنا لەبەردەم دەرگاسەرەكەكە داياندىنا و ھەندى لەسەربازەكان خوارنەكەيان دەھاوردە ھەوشەكەو، ئىمەش دەمانبردو دەمانخوارد، ھەندى بوژاينەو، پىشتىرمندال ھەبوو لەبرسا دەبوورايەو، بەراستى خەلكى كۆيە خزمەتىكى زۆريانكرە ھەرچەندە نەياندەويرا لەوشوینە نزیكەنەو، بەلام خواردنەيان ھەردىنا بۆ نزیك دەرگاگە، ئەو شوینەي ئىمەي تىابەنكرابووين بەرامبەر شوینی پیاوھەكان بوو، كە ئەوانیان دەبرد بۆ سەرئاو باوكم دەبینى، زۆرجارىش دەچوینە بەردەم پەنجەرەكانى ئەوان قسەمان لەگەل دەکردن.

لەوكاتەي مەريوان باسى راكردنى خۆي بۆم دەگىرايەو لەوشوینە بووين كە ئەوانى تىابەنكرابوو كە پىياندەوت (مەنزومە) ي كۆيە كەسەربە دەزگا تايبەتەكەي عەلى ھەسەن مەجىدبوو، بە دەستى ھىماي بۆ ھەموو ئەوشوینانەدەكرد كەقسەي لەسەردەكرد، (مەريوان) درىژەي بەم چىرۆكە راستەقىنەيە داو وتى: پورەكەم كە خوشكى باوكم بوو و دايكى محەمەد بووبەباوكمى وت: مەريوان و محەمەد دەرەكەم بابېرۆن، ئىمە تۆوماندەبېرى، وەك ئەوھى دلى ھەوالىدايىت كە كۆمەلكوژيمان دەكەن، بەلام باوكم پازى نەبوومن بېرۆم وتى: با مەريوان نەپوات چارەنووسى لەگەل خۆمانىيت، بەلام وابزانم دواتر باوكم لەقسەكەي پەشىمان بووبووھ لەبەر شەوھى جزدانىكى دابووھ پورەكەم كە پىنج دىنارىەك و چارەكە دىنارىكى تىابوو وتبوى بىدە بە (مەريوان)، پورەكەم (۵) كچى عازەبى ھەبوولەگەل (۳) كوپ كە زۆر بچوكبوون تەنھا (محەمەد) تەمەنى (۱۱) سالىبوو، ئەم ژنە بەردەوام دەگريا و دەيوت تەواو

تۆمانپرا، پورهكەم سوربوو لەسەر دەربازکردنی من و محەمەدی کوپی، دواى  
هەشت پۆژمانە وەمان، شەوپورهكەم وتى :بەيانى زوو خەبەرتان دەكەوه  
دەربازتان دەكەم، مانگی رەمەزان بوو کاتی بانگی بەيانى بوو پورهكەم  
وتى: مەريوان هەستە تەنەت نەبەشت دايکيشم پييزانیت، دەستی منى  
خستە ناو دەستی محەمەد و خۆیکەوتە پيشمان بەرە وەرگا بچوکەکەى  
پشتەوه، دەرگاگە قوفلیکی گەورەى لەسەر بوو بەلام دانە خرابوو ئیترازانم بۆ  
دانە خرابوو، پورهكەم دەرگاگەى کردەوه و وتى: راکەن ئاوپی دواوە دەنەوه،  
نازانم ئەوپاسە واناوە چون ئیمەیان نەبینى لەهەر چوارگۆشەى ئەم شوینە  
چارەدۆشکە هەبوو، کەچوینە دەرەوه پامانکرد هیچ ئاوەرماننە دایەوه سیمیک  
لەبەردە مەمان بوولە کەلینی سیمەکەوه دەرچووین من کراسە کەشم گیربوو  
لەسیمەکە لەسەر بوونە و سەردرا، تاکیک لەپیلانە کەشم جیما دواتر ئەوهى  
تريشم فرەدا، چوینە ناوئەوگەرەکەى پشت گرتوو خانەکە هیچ  
شوینیکمانە دزانى شارەزای کۆشەش نەبووین، هەندى لەناوە سوپاينەوه  
خەریکبوو بگەڕینەوه بۆ گرتوو خانەکە، دواتر من هاتەوه بیرم جارێک  
هاتبوو مە کۆشە لەگەڵ خالم (جەواد) کە زۆر مندالبووم شوتیمان هینابوو  
بۆکۆشە بۆفرۆشتن، محەمەد لە من مندالتربوو، وتم: محەمەد لاى ئەوپرەزە درختە  
جادەیکە هەیه دەپوات بۆتەق تەق، دەستی محەمەد گرتوو پۆشتین بەپى  
تاگەيشتینە بازگەکە کە زۆر دوربوو، گەيشتینە بازگەکە سەربازەکە دەرمانى  
کرد وتى: بپۆن لیڤە مەوهستن، ئیمە زۆر بیوەزە بووین پیخواس و جلەکانمان  
پیس و درابوو، بەلام وازمان نەهینا دیسان چوینەوه، پیاویکی  
کورد لە بازگەکە بوو نوینەرەى سەندیکای گواستەوه بوو هەندى وەرەقەى  
بە دەستەوه بوو لەئۆتۆمبیلەکانى وەرەگرد، بانگی کردین وتى: ئیوه چیدەکەن  
لیڤە؟ ئیمەش بەسەر هاتی خۆمان وەخۆی بۆی گیرایەوه، کابراوتى: وسپن  
قسەمەکەن ئەوسەربازانە هەوا لگرن بەسبزانن ئیوەراتانکردو دەتانگرنەوه و

دەتانبەنەوەشوینی خۆتان لەگرتوو خانەكە. راوەستن ئیستا دەتانیرمەوەبۆ تەق تەق، ئۆتۆمبیلێك هات غازی باركردبوو كابراکە بەشۆفیرەكەى وت: ئەم دوومندالەم بۆیگەینە تەق تەق، گەیشتیئەوە تەق تەق چۆینەمالی پورێكم بەناوی (حەمدیە) كەخوشكى دایكەم، ئیتەر هەوالا بۆیووە كە دوو منداڵ لەئەنفال گەراونەتەو، دەستەدەستە خەلك دەهاتن بۆ هەوالپرسی كەس و کاریان، لەترسى دەسگیرکردنمان ئیمەیان گواستەوەبۆ مالی باپیرم ئیتەر خۆمانشاردەووە لەویمەینەوە باپیرم هەمووكەس وکاری لەدەستدابوو ئیمەش هەندى بووینەمایەى فەرامۆشى، تاسالى ١٩٩١ باپیرم بەوداخەو ئەمرى خوايكرد، خالەكانیشم نەنكمیان بردهووە لای خۆیان لەبەر ئەوەى زۆر بێتاقەتبوو، ئیتەرم بێكەس مامەووسەرگەردانبووم، هەر رۆژەى لەمالێك شۆینێك دەمامەوە جیم نەبوو تیا بسەرەوم، سالى ١٩٩٣ سەرەمەلگرت و رۆیشتم بۆئێران، چەندسالىك لەویمەمەوە و كریكاریمكرد، هەندى پارەم پەیداكرد و هاتەوە هەولێرەگەل (چیمەن) خان هاوسەرگیریمكرد و ئیستا لەكۆیە دادەنیشم و (٤) كۆرم هەیه، گەرەكیان ئیستا لەمالنیه. ئیمە ئەوكات لە كۆیە لەمالى مەریوان دانیشتبووین، بەردەوامبوو و وتى: بەناوەكانى رەزوان و كامەران كەبەناوى كامەرانى برامكردووە كەبەقەد سۆمای چاوم خۆشمەدەویست، ئەمەش (یاد) هەرجاریك بانگی (یاد) دەكەم یادى نازیزانم دەكەمەوە كەلەئەنفال بزركران.

مەریوان لەگەل خێزانیكى (١٠) كەسى ژيانى بەسەر دەبرد كە پێكهااتبوون لە دایك و باوك و خوشك و براكانى، بەلام تاوانى ئەنفال هەموو خێزانەكەى لێى جیاكردەووە بەرەو چارەنووسیكى نادیار و بەتەنها خۆى مایەو، ئەمەى خوارەوش ناوى سەرچەم ئەندامانى خێزانەكەیهتى :



- ۱- عهبدولقادر سالح محمەد لەدایکبووی سالی ١٩٤٩ باوکی
- ۲- قەدرە ئیسماعیل میکائیل لەدایکبووی سالی ١٩٥٣ دایکی
- ۳- کامەران عەبدولقادر سالح لەدایکبووی سالی ١٩٧٤ برای
- ۴- نەریمان عەبدولقادر سالح لەدایکبووی سالی ١٩٧٦ برای
- ۵- نەسرین عەبدولقادر سالح لەدایکبووی سالی ١٩٧٧ خوشکی
- ۶- پەرۆین عەبدولقادر سالح لەدایکبووی سالی ١٩٨٠ خوشکی
- ۷- نەرمین عەبدولقادر سالح لەدایکبووی سالی ١٩٧٨ خوشکی
- ۸- بەیان عەبدولقادر سالح لەدایکبووی سالی ١٩٨٤ خوشکی
- ۹- ژیان عەبدولقادر سالح لەدایکبووی سالی ١٩٨٧ خوشکی



## دەرواز فایق ئەحمەد / تاقانەى ئەنفال



دەرواز خان بە حوکمی ئەوەی  
مەندالییەو هەرلە مەندالییەو دراوتە مانی  
پوریکى لەبەر ئەوەی پورەکەى مەندالی  
نەبوە هەر ئەوەش هۆکاریوە کە بەرتاوانی  
ئەنفال نەکەوێت و لە دایک و باوکى  
پاستەقینەى خۆ بوو هەتا هەتایی  
دایپریت، ئەگەر سەرئەجى تاقانەکانى  
ئەنفال بەدەین بەهۆکاری جیا جیا لە  
خێزانەکانیان دایپران، من هەولمدا  
هەرچۆنێک بێت ئەو قسەم بۆیکاتى  
هەرچێهکى لەبەر بێت چونکە ئەم

چاوپێکەوتنانە دیکۆمینتارییەو پوداوە پاستەقینەکان لەخۆدەگرن،  
دەستمکرد بەپرسیارکردن لێى و ئەمەى خوارمەم لەقەسەکانى هەلێنجى .

دەرواز وتى: من ناوم (دەرواز فایق ئەحمەد) ه خەلکى گوندی عەسکر  
سەرە ناخەى (ناغجەلەر) قەزای (چەمچەمال) من (ئەنفال) م بەبیر نایەت  
چونکە هەرلە مەندالییەو باوکم مەیداوە بە مانی پوریکم لە گوندی (قشلاغلۆ)  
چونکە ئەوپۆرم مەندالی نەبوە، هەر لای ئەوان چۆمەتە قوتابخانەو باخچەى  
ساوايانى بێکەسان ناخۆشیم زۆر بینيو، من کە لەقوتابخانەبوم هەستم دەکرد  
بێکەسم کە مەندالیتەر لێیان دەدام کەسم نەبوو لەسەرم بێتەو لەم، مەروە گەر لە  
خێزانەکەى چەند کەسێک بێت وەک ئەوە نیه بەتەنها خۆى تاقانەبێت، بەلام  
ئێستا کەسەیرى مەندالەکانم دەکەم لەوسا باشترم هەستەدەکەم کەسانێکم هەن  
بەدەورەو من وەک بڕایەک، من تەنها دایک و باوکم لە وێنە بینيو خوشک و  
براکانم لەمن مەندالتر بوون هیچ وێنەیهکیان نەماوە، ژيانم ئێستا و ئەوسا هەر

ناخۆشه چونكه سه‌یرده‌كه‌ی نه باوك نه‌دايك نه برایه‌ك نه خوشكك كه‌ست  
 نیه و هه‌میشه هه‌ست به‌بێكه‌سی ده‌كه‌یت .

ئهمه‌ی خواره‌وه‌ش ناوی خیزانه‌كه‌ی ده‌روازه كه له تاوانی نه‌نفال  
 بێسه‌رو شوێنكران:

- |                              |       |
|------------------------------|-------|
| ١. فایق ئه‌حمه‌د سه‌لیم      | باوكی |
| ٢. ئامینه عه‌بدولاً ئیسماعیل | دایکی |
| ٣. فه‌رمان فایق ئه‌حمه‌د     | برای  |
| ٤. دابان فایق ئه‌حمه‌د       | برای  |
| ٥. ئه‌ركان فایق ئه‌حمه‌د     | برای  |
| ٦. ده‌رون فایق ئه‌حمه‌د      | خوشکی |

## سەباح نەجمەدین محمد عەلى / تاقانەى ئەنفال



لەقەزای کەلار لەگەل کاکە  
(سەباح) ى تاقانە دانیششتین  
ودەسمکرد بە پرسىارکردن و تۆزىك  
گەراندەمەوە بۆ پابردوو و گیرانەوێ  
ئەو رەوشە ناھەمواردى لەسەرەتای  
ژيانىمەوە لەتەمەنىكى منداڵى بەرۆكى  
گرتوو وەكو مۆتەكە لە كۆلى نابیتەوە،  
چونكە ئىستاش لە پوخسارى ھەموو  
نەمامەتەكان دەخوینریتەوە، لەگەل  
دایرانى لەخیزانەكەى، كەكارىگەرى  
زۆرى بەسەریمەوە ھەبە، بەلام لە پەوى

كەسایەتییەو كەسێكى بەھێز و بەرەز. لەو ئەمى ئەو پرسىارانەى  
ئاراستەمکردن وتى:

من ناوم (سەباح نەجمەدین محمد عەلى) • لەدایكبووى سالى  
١٩٧٥ خەلىكى گوندى (كونەكۆژ) كەسەربە ناحیەى (تیلەكۆ) قەزای (كەلار) •،  
لەبیرم دیت سالى ھەشتاكان لەگەل ئامۆزایەكم كە ھەرلە تەمەنى من بوو و تە  
دەچم بۆ قوتابخانە، بەلام باوكم وتى: كۆم تۆ ھىشتا منداڵى بەكەلكى  
خویندن نایەى، بەلام من زۆر حەزم لەخویندن بوو چونكە دەمبىنى مامەكانم و  
ئامۆزاكانم كە لەمن گەورە تر بوون دەچوونە قوتابخانە، دەفتەر و قەلەمیان  
پێبوو، دڵم لەو شتانە چوو بوو، ئەو نەبوو كە بزانم خویندن باشە و پێویستە  
چونكە ئەوانەم نازانى، ئیتەر ئەوكات ئەوئەندە سوربووم بۆ چوونە قوتابخانە  
باوكم ناردى، چەندجارىك چوینە قوتابخانەكە، بەلام مامۆستاكە لەوێ نەبوو،  
قوتابخانەكە لەگوندیكى تریو بەناوى (ھوارە قوڵە)، خەلىكى گوندەكانى

دەۋرۋەبەرى لەۋىدەيانخویند، منیش لەۋى درىژم بەخویندندا، ژيانى ئىمە لە  
 گوندى (كونەكۆت) ژيانىكى زۆر سادە و ئاسايى بوو، كە خەرىكى بە  
 خىوكردنى مەپو مالأت و پەلەۋەر و كشتوكال بووين. سالى ۱۹۸۷ لەبىرمە  
 حكومەتى بەعس ناوچەى قەدەغەكراوى دروستكرد لەنىۋان جادەگشتىهكان و  
 گوندە دوورەدەستەكان، كۆمەلى گوندى رووخاند و تەختى كرد، دانىشتوانى  
 گوندە پوخاۋەكان هاتنە گوندەكانى لای ئىمە، بەلام پرۆسەى پوخانەكە  
 نەگەيشتە گوندەكانى ئىمە، ئىتر نازانم هیشقا پىرىارى نەدابوو لەسەر  
 گوندەكانى ئىمە نازانم چۆن بوو؟ راستە ئىمە خەرىكى كشتوكالبووين  
 باوكىشم پىشمەرگەبوو، دايكم دەۋرى باوك و دايكى بۆ ئىمە دەبىنى لەبىرمە  
 منى لەگەل خۆى دەبرد بە داس درەۋى دەكرد، دەچوو بۆ ناش بۆھارىنى گەنم  
 كەسى گەۋرەمان نەبوو، خىزانىكى گەۋرەش بووين ھەموومان مندالبووين  
 بەمنەۋە (۸) مندالبووين، لەكاتى ئەنفالەكە لە ناوچەى قەرەداغ و گوندى  
 ھەزاركانى شىخ حوسىن دەستى پىكردبوو، شىخ حوسىنى ھەزاركانى زۆر  
 ھاورى باوك بوو، زۆر يەكيان خۆشدەويست، شىخ حوسىن ھاتە لای باوكم  
 تەگىرىكەن چىيەكەن چى نەكەن؟ نامەيان نوسى بۆ مەلا ھەسەن پوغزايى و  
 ھەندى پىاۋى ناوچەكە بۆ ئەۋەى پىارىبدەن لەسەر چارەنوسى خەلكەكە،  
 لەبىرمە لەكاتى نوسىنەكە قەلەمەكەى شىخ حوسىن مەرەكەبى تيانەما منیش  
 قەلەمىكم پىبوو ووتى: ئەوقەلەمەم دەدەيتى باوكم ووتى: بىدەرى ئەۋەندە  
 پىاۋىكى بەرىز بوو ھەرچەندە من مندالبووم تەمەنم (۱۳) سالىبوو پىيى ووتم :  
 گەردنم ئازاكە. سوپاى ئىراق تەنگى بە خەلكەكە ھەلچنى وگوندەكانى  
 سوتاند، بەلام گوندەكەى ئىمە سوپا نەھاتەناۋى ھەربە فرۆكە سوتاندى،  
 خەلكىكى زۆر ھاتبوونە گوندەكەى ئىمە لەكانى عوبىد و زەنگەنە و ناوچەى  
 پوغزايى ەشیرەتى خۆمان و تەرخانى و گوندەكانى (تەپەسەوز و سىخران و  
 مال شىخ) ھەتا لە ناوچەى قەرەداغەۋە خەلك ھاتبوون، بەلام خەلكەكە لە ناو  
 گوندەكە دەرچووبوون كاتى بۆردومانى فرۆكەكان، ئىتر لە ھەموولایەكەۋە  
 سوپا ئابلقەى ناوچەكەيدا، پىشمەرگە ھەندى بەرگرىكرد، بەلام لەتواناى

ئەوان نەبوو، بۇيە بە خەلگەكەيان ووت بېرۇن، خەلگى ناوچەكەي ئىمە زۆرەي  
بەرەو گوندى (قەلاقچالى) پۇيشتن لەوئى و لە ملەسورە ئەنفالكران .من ئەو  
بەيانىيەي لە گوندەكە دەرچوین لەخیزانەكەم دابرام بە حوكمى ئەوەي بېركەيەك  
مەرمان ھەبوو مامم وتى بېھىنە تىكەلى بکە لەگەل ڤانەكەي ئىمە،باش لەبىرم  
نىيە باوكم ئەوكات لەمال بوو ياننا، ئىمە زووتر دەرچووين ھىشتا خەلك  
لەناوگوندەكە مابوو، مائەوەش لەگەل مالى مامم بە تراكتۇر دەرچووبوون،  
ئىمە ھاتىنە گوندى (پەلەوش) دواتر ھاتىنە گوندى (كولەجۆى حاجى  
حەمەجان) شەولەوئى ماينەو، بەلام لەوئىش كەس نەمابوو،قوتابخانەيەكى  
لېبىسو بەكۆنكرىت دروستكرابوو تەقاندیانسەو و پوخاندىان، ئىمەش  
بەمەرەكانەو لەوئى ماينەو مامىكم ھەبوو (سالخ) ى ناوبوو سەرلیماندەدا  
مامەكانى ترم و خاللم سەريان لیماندەدا دەیانووت ئەوئا مائەكانمان لە  
(قەلاقچالىيە) ئىمەش چارەنووسمان وەك ئەوخەلگەيە، دواتر زانىم باوكم  
ھەوالى ناردبوو وتبووى :ئەوكۆرەم بۆيىننەو من مال و مەرھىچم ناوئى  
مەبەستى (من) بوو، ميمكم ماوہ ئىستا لەگەل من دەژى واتە خوشكى باوكم  
وتى: ھەندئى خزم و ناسياومان كە جاش بوون ھەوالیان ناردبوو بۆ باوكم  
وتبيان دىن دەرطان دەكەين، تەنانت ئەوكۆرەي ميمكزام كە خۆى جاش بوو  
ئىمەيان دەرکرد، ئەوھەموو ئامرسرەيە و مستەشارانە چووبوونە لای باوكم  
وتبيان دەرطان دەكەين باوكم پىيانى وتبوو بېرۇن ئىوہ جاشن چلكاو خۆرى  
بەعس ھەر لەو شوئىنە واپىئوتبوون، باوكم سەرەتا وەعدى بە شىخ حوسىن  
دابوو كەبچن بۆ ئىران لە ژئىر كاريگەرى نەنكم چونكە باوكمى زۆر  
خۆشويستوو،خالىك و مامىكم پزگارىيان بووبوو ھەرچەندە خالەكەم دواتر  
ئەنفالكرامەو، باوكم پىيانى وتبوو مادام ئىوہ دەرپۇن دەبنە بندەستى خەلك  
بېرۇن ھىچى من نىن، وتبووى ناپۇين بۆ ژئىر دەستەيى كەس بەعس چيمان  
لیدەكات بابىكات،ئىتر ئىمە چەند شەوئىك لە نىوان گوندى قەلاقچالى و  
ملەسورە ماينەو ئەو ميمكزايەم ھات بۆلامان وتى: وەرئ بادەرطانبەكەم خۇتان  
و مەرەكانتان ئەو شارەزابوو رۆژئىك نزیك خۆر ئاوابوون بوو وتى: وەرئ

بابړوین، لهوکاته یا مانگایه کی کورنیکې ناموزای باوکم زایسی گولکینکی بوو  
 سه رمانېری زور گوناح بوو چونکه نه مانده توانی له گهل خو مان بیبهین،  
 تهنانت ه یوانه بچوکه کاغمان هر جیده هیشت. وه لا مانگا که شیت و هار  
 بوو ده یقوراند، که وتینه پئی له نیوان وه لیهل و سهرقه لاوه دهرمانیا نکرد،  
 نهوسا من مندالبووم نه مده زانی کوئی کوپیه؟ نیستا دهرانم نهو شوینه بوو،  
 هاتینه نیوان ناحیه ی سهرقه لاو دیبته و جه به له که بومن چوونه نهو شوینه  
 شتیکې زه حمتبوو، چونکه مندالبووم وه که نهو و ابو نیستا بچم بو نه وروپا،  
 پیاوینکی به ریز که خه لکی سهرقه لا بوو، ناوی (حاجی علی جهمه) بووه زار  
 رحمت له گوپی هاته لامان نانی بو هاوردین نانیکې ناردی سپی بوو، نیمه  
 له و ماوه یه نانه که مان که پرو لیید ابوو، ناخورا دوونانم له و نانه سپیه خوارد  
 نیستاش تامی له دهم ماوه (یاخوا) به خاتری نه و نانه نه و پیاوه ده بچیته  
 بهمه شت، نه و پیاوه مریشکی بومانده هیئا دهیرژاند به زمانی به رورژوه وه  
 هه رده گریاش بومان نه ونده به ریزبوو، نه و کوپه ی میکر امیش زور پنمانه وه  
 ماندوبوو، نیت برپر مه پره کانی دهر د ده یفرؤشت و پاره که ی بومان  
 ده هاورده وه، چونکه مه پره کان زور بوو، نهیده توانی هه مووی به ریته مالی  
 خو یان، مه پره کان ته و او بوو نیمه ی برده مالی خو یان، من و مام و میمک  
 تهنانت هر نهو میمک زایه ی باوکم مند له کانی خالم و مامیکې ترم و میمکیم  
 و بری کچی ناموزازام هر نهو دهر بازی کردبوون، نیت له مالی نه و ان ماینه وه  
 به منی وت تو به رورژوه مانگا کان بیبه دهر وه، تو مندالی که س نانتناسی،  
 له گهل کورنیکې خو ی ده چوین، به بیرم دیت له مالیان دانیشته بووین به بلنگو  
 بانگه وازیده کرد هه رکه سی گوندنشینیک له مالی بگرین ده سته سه ر مالی دا  
 ده گرین و ده سگریانده که یین شوینیزیریانده که یین، نیمه و تمان سا برؤین  
 میمکرا که ی باوکم وتی: به خوانا پون ده بی منیش له گهل نیوه بگریم، دوی  
 چهند پوژیک نه و خالم که مند له کانی رزگار بوو بوو وتی: من چیبکه م هیچ  
 شتیکم پینیه خیزانه که ی (۸) که س بوون نه و کاته ش خه لک به دزیه وه  
 ده چوونه گونده کان شتومه کی مالیان ده هیئا خالی شم مامی له گهل خو ی برد

و چون له گونده که مان شت بښن که روښتن چوپوونه لای گونده کان دیسان هیزنکی سوپای به عس در چووبوو هردوکیانی گرتبوو، شهوانیش نه نفالکران به نیازبوون منیش له گه ل خویان بهرن، به لام من قاچم ژانیده کرد بویه منیان نه برد، وانه بویه منیش دهگیرام، من که لهو ماله بووم خیزانی شو پیاوه وه دایکم خزمه تی دهکردم جلی ده شوریم سهری چاکده کردم، دلی دهماموه کومه لی خه لک بووین له مالیان خوا هه لئاگری زور خزمه تیانکردین، به لام من عه شیره تیکی گهره م هیه به ناوی (پوغزایی) جگه له مامینکی دایکم نه بی منی بردوو بۆ مالی خوی کهس منی نه برده مالی خوی، کاتی دهچوموه مالیک شهو له ی ده بووم له دلی خومدا دهموت یاخوا بلین نیوره وش لیږه به، یان نه گهر نیوره و له مالیک بوومایه دهموت یاخوا بلین نیواره ش لیږه به، نیمه ی تاقانه به وحاله گهره بووین، یوه ش له مالی میمکزا کهم در چووم ههستم دهکرد نه رکم له سهریان، ماوه یه که له مالان بووم دواتر چووم له چیشته خانه یه که کارمکرد هه رچنده هیچ نازانی، به لام فیږی قاپشورین بووم مانگی (۴۰) دیناریان دهمای، به روژ کارمده کرد به شهویش له گازینوکه سی دهخوتم، خواده زانی شهوی واهه بووه تابه یانی گریاوم بۆ غه ربی و بیگه سی خوم دهگیرام زور پیویستم به دایک و باوکم بوو، هه موو ژيانم گریان بوو بیتهوه ی کهس پییمبزانی، من زور به دلسوزی نیستم دهکرد هیچ شونینکی شتم نه بووبوی بچم نه وهنده به دلسوزی کارمده کرد تا موچه که میان کرده (۱۶۰) دینار بۆمن زوربوو، جاری وا هه بوو عه ره به کان ده هاتن داوای شو یان شتیکیان دهکرد بۆیانم دهموت (تعیش) واته بژی من تیناگه ی شتم وامده زانی خواردنه دهموت (تعیش ماکو) واته (بژی نیه)، دواپی ده هاتن پیده که نین ده یانوت کاکه سه باح (تعیش ماکو) دواتر زانیم واته بژی، بهو شیویه ژيام تاکو نه نکم هاتهوه، دواي (۶) مانگ نه نکم له نوگره سه لمان بزگاری بوو هاتهوه باوکم پیی وتبوو دایه توخوا نه گهر تو بزگارت بوو چوویته وه (سه باح) نامانه تی تو بی، نه نکم نه وه شی گیراوه لهو کاته ی که گیرابوون پییانیان وتبوو حه مه ی مامه حوسین و نه جمه دین نهو



میزه رانه له سهرتان بکه نه وه (به عس) زالمه بائازارتان نه دهن، له وه لامدا وتبوویان وه لا دایناگرین، مه گهر به زله ی به عس له سهرمان بیکه نه وه، دوو گه نجی زورجوانبوون، ئیتر نه نکم خانویه کی کپری من و میمکم واته خوشکی باوکم بردمانیه لای خوئی، میمکه که ی تریشم که خیزانی خالم بوو نهویشی له گهل منداله کانی هاورد له لمان، خانویه کی تریشی کپری به ته ما بوو منداله کانی تری ئازاد بکړین هه رچا وه پوانی بووین تاپا پرینی ۱۹۹۱ هه رنه هاتنه وه، هیوایه کمان هه بوو تاسالی ۲۰۰۲ و پووخانی سه دام ئیتر نا ئومید بووین. له پاپه پرینه که ی ۱۹۹۱ یش پامان کرد هه تا ناوچه ی شلیز سنوری ئیران رویشتن، دواتر گه راینه وه هه له بجه ی شهید هه تا سالی ۱۹۹۳ له هه له بجه بووین، دواتر گه راینه وه نوردوگای رزگاری، له ۱۴/۴/۱۹۹۴ خیزانم پینکه وارد له گهل کچنکی ئاموزازای باوکم، ئیستا له خوا به زیادی (۴) کوپو (۳) کچم هیه، له ۲۰/۳/۱۹۹۵ چوینه وه لادی که ی خو مان (کونه کوتر) ناوه دانمان کرده وه له ۵/۶/۲۰۰۵ گه راینه وه نوردوگای رزگاری، من تا کو ئیستاش کاریگه ری نه بوونی که س و کارم هه رله سهرمه وه له بیرم ناچیتنه وه، کاتی جه ژن یان خوشیه ک یان بونه یه ک ده بی سهره که م که سه دل سوژه کانه که س نیه به ده ورمه وه. یان که سی روژی له روژان قسه یه کی ناخوشی پیمان وتیبی یان خوی به سهرمان هه لکیشابی یان به ئوتومبیل شکاند بیتیه سهرمان، که سمان له پشتنیه به رگریمان لیبکات، نا خوشیه کانی ئیمه زور زورن ناگیردرینه وه و له باسکردن نایه ن، زورجار منداله کانه لیم ده پرسن بابه بۆ مام وپورمان نیه بۆ خالمان نیه بچین بۆ مالیان، چیبکه م به دلخوشیه وه وه لامیان ده ده مه وه ده لیم: که سوکاری ئیمه شه هیدن جیی سهر به رزین، من کیشیه ی دهرنیم زوره بۆ منداله کانه ی باس نا که م، جاری واهیه ده لین برۆین بۆ پارکی بۆ شوینی دلن نا پشکوئی برۆم، بۆ نه وه ی نه چم ده لیم ریگا ناخوشه یان هه ربه ربه ستیکی تر دروستده که م بۆ نه وه ی نه چم په نگه هه ندی جاریش بلیم توانام نیه خو په نگه بزانه هه ندی له قسه کانی من وانیه، به لام هه لده ده م تاقه ناعه تیان پیده که م، من (۷) مندالم هیه له خوابه زیادی تیایانه له زانکوی

ئەھلىيە سالانە زىياتر لە دوو مليۆن سەرفىيە ئەوھ ھەمووی پارەى گەرەكە، من مەبەستم پارە نىيە خۆزگا مەترى زەوى و يەك فەلسىيان پىمانەدايە تەنھا مېژووەكەمان بنوسرايەو، مېژوو لە ھەمووشتيك گىرنگترە، واتە مېژووى ئەنفال بۆ ژىرپىنخراو ؟ خۆئىمە زۆر نىن ئىمە ھەموومان لەم ولاتە شەش مليۆنن با ھەوت بىن كە ئەلەين ئەنفال (١٨٢٠٠٠) ھەزاركەسە راستە، رەنگە (١٨٢٠٠٠) ھەزاركەس راگوازرابىت، بەلام قەناعەتم نىيە ھەموويان زىندەبەچالكرابن، ئىمە بۆ نەزانن چەندكەسمان زىندەبەچالكراو، من لەچەندىن كەسى ياسىايم بىستوو كە دەلەين يەك كەسىش بكوژىت (جىنۆسايد) ە مادام مەبەستى قىركردن ھەبىت، كەخۆت لەمن شارەزاترى سەدان كۆنفرانس و كۆبونوھە كراو وادەلەين، خۆ قوربانىيەكانى ئىمە لە (٥٠,٠٠٠) ھەزاركەس زىاترە ئىتر بۆ بترسىن بلىن ئەوئەندەمان ئەنفالە ؟ .

ئەمەى خواروھەش ناوى قوربانىيەكانى خىزانەكەى (سەباح) ە كە لە تاوانى ئەنفال شوئىنېزكران و تائىستاش نەيانى بىنيەو:

١. نەجمەدىن محەمەدەلى عەبدولكەرىم / باوكم لەدايكبووى ١٩٥٥
  ٢. ياسەمەن محەمەدئەمىن سەلىمان / داىكم لەدايكبووى ١٩٥٦
  ٣. گەلاويز نەجمەدىن محەمەدەلى / خوشكم لەدايكبووى ١٩٧٧
  ٤. گەردە نەجمەدىن محەمەدەلى / خوشكم لەدايكبووى ١٩٨٩
  ٥. ئاوات نەجمەدىن محەمەدەلى / خوشكم لەدايكبووى ١٩٨
  ٦. شەلىز نەجمەدىن محەمەدەلى / خوشكم لەدايكبووى ١٩٨٣
  ٧. شەونم نەجمەدىن محەمەدەلى / خوشكم لەدايكبووى ١٩٨٥
  ٨. سىروان نەجمەدىن محەمەدەلى / بىرام لەدايكبووى ١٩٨٧
  ٩. سەلاح نەجمەدىن محەمەدەلى / بىرام لەدايكبووى (١٩٨٨)
- تەمەنى تەنھا (٢) مانگ بوو.

سەباح جگە لە خىزانەكەى (٤) مام و (٢) خانى ئەنفالكران كە ھەندىكيان بەمال و مندالەوھ تياچوون ھەر وارسىشيان نەماو، دەيان خرمى تىرىشى لەتاوانى ئەنفال تياچوون .

## لەيلا ئازاد عەبدوللا / تاقانەي ئەنفال



لەيلا خان ھەرچەندە ئەوکات  
لە تەمەنى مەدالیدادەیت، بەلام  
ھەموو پوداوەکەى لەپەرە، کاتیک  
مەن چاوپنیکەوتنم لەگەل کردوو  
سەرئىچى گېرانەوێ چىرۆکى  
تراژىدىيەى خۆيانى دەگێرايەو  
پێک وەکو فلىمىکى سىنەمايى ئەم  
تاوانە دەهاتە بەردیدەم، چونکە  
زۆر بەسەلىقەو قەسەى دەکرد و  
ھەموو روداوەکەى وەک خۆى  
دەگێرايەو، مەن بەردەوام بووم لە  
پرسىيارکردن ئەویش بەم  
شێوھەيى خوارووە وەلامى دامەو.

لەيلا وتى: مەن خەلکى گوندى (سەرچنار) ناحیەي . ناغجەلەر . قەزای  
چەمچەمال) م لەبنارى چىيەى خالخالان ناوچەي شىخ بىزنى سەر، ئىمە وەکو  
خەلکى گوندەکەمان خەریکى کاسبى و جوتيارى خۆمان بووین، کاتیک  
گۆپتەپە کىمىابارانکرا لەترسان گوندەکەى خۆمان چۆنکردو چوینە گوندى  
گەردخەبەر ھەر ئەوشەو گەراينەو گوندى سەرچنار دیسان جارێکى تر  
گەراينەو گەردخەبەر، ئىمە دەمانویست بەرو ناحیەي تەق تەق بڕۆین، بەلام  
پێگا نەبوو چونکە وتیان سوپا و جاش پێگاکانیان گرتو، دواتر ھىچ چارمان  
نەما پۆیشتین بەرو گوندى (قەمیشە) ، لای گوندى قەسرۆک و قەمیشە  
کەوتینە دەست سوپا و جاشەکان، ئىمە ھەموومان ترکتۆرمان پێبوو، خەلکى

تریشی زۆر لیبوو ھەموومانیاں کۆکردەو، ھەموو خەڵکەکیان دەپشکنی  
 پیاو و ژن و منداڵ ھەرچ پارە و زیرۆ شتی بەھادار ھەبواوە دەیانبرد، من  
 داخیلەیکە خۆم پێبوو دایکم وتی بالای خۆتیی ئەوەک لەیکە دابڕیین، لەناو  
 دەستم بوو سەربازێک لینی ساند، زۆر ترسام دەنگم نەکرد وادەزانم ئێستایە  
 ھەرگیز لەبیرم ناچیت، دایکم و ئەوانی تر ھەرچیەکیان پێبوو لیبانیان  
 ساند، دواى ئەو ئێمەیان سواری تراکتۆرەکانی خۆمانکرد، بەرەو شارۆچکەى  
 تەق تەق کەشوتینیکی سەربازی بوو لە تەک پردی تەق تەق لەوێ خەڵک کەوتنە  
 جۆلە و ھەلپەى خۆپزگار کردن، ھەندى لەسەربازەکان دەیانووت بڕۆن  
 ئاوبخۆن لە زینەکە دیاربوو مەبەستیان ئەو بوو ئێمە دەربازیین، بەلام ئێمە  
 تینەدەگەیشتین ئەوانیش بەناشکرا نەیانئەوێرا پیمان بلین پابەن، ئەوھى  
 تینەدەگەیشت دەرویشت بەتایبەت ئەوانەى گەس و کاریان لەنا شارۆچکەى  
 تەق تەق بوو، خەڵکی و ھەبوو باوەریان ناکرد ئەم ھەموو خەڵکە بکوژن، ئێمە  
 لەو شوینە تەنھا ژن و منداڵ و پیاو بەتەمەنەکان مابووین چونکە ھەر لای  
 گوندەکانى قەسرۆک و قەمیشە پیاوکانیان لەئێمە جیاکردەو، ئێمە ھەردوو  
 باپیرم واتە باوکی باوکم و باوکی دایکم لەگەڵمانبوون، ئێمەیان جیاکردەو  
 لەژورێکی ئەو شوینە، من و خوشکیی باوکم و سێ خوشکی دایکم و خالۆژنم  
 و دوو ئامۆزای باوکم بەسەربازەکان وترا بوو ئەمانە دەربازبکەن دیاربوو  
 باپیرەکانم رێککەوتبوون لەگەڵ سەربازەکان ئیتر نازانم بەپارەبوو چۆن بوو؟  
 چونکە ئەوکات من فامی ئەوشتانەم ناکرد منداڵبووم، بەلام دەمبینی باپیرم و  
 پیاو بەسالآچووەکانى تر قەسەیان لەگەڵ سەربازەکان دەکرد، پەنگە ئەوانیش  
 پارەیان لا بووبی و شارەبیتیانەو، لەبیرم نیە ئەو سەربازانە کوردبووبن یان  
 عەرەب، بەلام بە دڵنیاوییەو دەزانم ئەو دوو سەربازەى ئێمەیانداوە دەست دوو  
 سەربازەکەیتەر عەرەب بوون، دواى ئەو دایکم و ئەوانی تریان کردە ژورێکی  
 ترەو، ئەوانەى لەگەڵمبوون (شلیرحەوێز خالۆژنم بوو، نایلە تاھیر فارس  
 خوشکی دایکم بوو، فەوزیە تاھیر فارس خوشکی دایکم بوو، وەعدیە تاھیر

فارس خوشكى دايكم بو، چەندكە سىڭكى تىرىش بوون، (زىلى) سەربازى (زىل)  
 ئوتۇمبىلىكى سەربازى (سەربازى) لەبەردەم دەرگاگە وەستابوون بۇ ئەۋەى خەلگەكى  
 پىنگوانەۋە، دوو سەربازەكە بەئىمەيانوت ئىۋە بېۋنە دەرەۋە بۇلاى زىلەكان  
 كە گوايە سەردەكەون بۇ ناو زىلەكان شتەكانى دەستان فرىدەنە ناو زىلەكەۋە  
 و بەتەنىشتيا بېۋنە ھىچ خۇتان تىكەدەن، ئىمەش ھەرىكە ھەندى جىل و  
 پىداۋىستىمان پىبۋو فەرماندايە ناو زىلەكە و پۇشتىن، ئەو شۋىنە درەختى  
 قەيسى زۇرى لىبۋو، ئەو دووگەسە ھەر چەند مەترىك لەگەلمان ھاتن و  
 دامانىانە دەست چەند كەسىڭكى تىر كە ئەۋانىش سەربازى عەرەب  
 بوون، دوانەكەى تر گەرەنەۋە بۇلاى دايكم و ئەۋان، ئىتر نەمانزانى چىيان  
 بەسەرھات، ئىتر لەو شۋىنەۋە لە دايكم و خىزانەكەم داپرام، ئەو سەربازانە  
 ئىمەيان بىردە ژورىك كەمىك دوربۋو لەو شۋىنەى لىۋەى دەرەبازبوۋىن ھەندى  
 بەتانى و پىخەق لىبۋو وتيان خۇتان داپۇشن، ئەگەر كەسانىك ھات باۋابزان  
 ئىۋەش سەربازن نوستوون، ھەر كەسىڭكىش ھاتە ئىرە ۋەلامى كەس  
 مەدەنەۋە سەر ھەلمەبېن، باش بوو كەس نەھات، دواتر ئىمەيان دەر كىرد،  
 ئامۇزايەك ئىستاموۋە لەو دەشتە لە دايكبوو دواتر تركتۇرەكەمان قىلبۋەۋە  
 دايكى لە سى جى قۇلى شكاۋو نەيدەتۋانى مەلۇتكەكە ھەلبىگىرت سەربازەكە  
 لىنى ۋەرىگرت ھەر سەيرى ئاسمانى دەر كىرد دوعاى دەر كىردو لە خوا دەپاراپەۋە  
 بەزمانى عەرەبى و دەشگىرا ديار بوو زۇر لەو زىۋفەى ئىمە بىتاقەتبۋو، من  
 زۇر سەرنجى ئەو پىاۋەم دەدا زۇر چاك لەبىرە، منىش دەموت ئەمە بۇ  
 ۋادەكات ئىمە چىمانە بۇ دەرگى؟ تومەن ئەو دەيزانى چى لەم خەلگەدەكەن  
 بىزمەندەكەن ئىمە نەماندەزانى، ئىمەيان بىردە ناو درەختە قەيسىكەكان وتيان  
 بېۋنە يەكى ھەندىك گىياۋشت بخەنە ژىردەستان كە گوايە خەلگى شارۋچكەى  
 تەق تەقن، بېۋ بۇمالە ناسىاۋ و خرمى خۇتان لەناو شارۋچكەكە، ھەموومان  
 چۈينە مالى خالم (ئاغالە) لەبىرە ئەو شەۋە تابەيانى گىيام و دەموت دايكم  
 دەۋىت، ھەتا بەيانى چاۋەرپى دايكم كىرد، بەلام نەھات، دواى ئەۋە مالىكى

ناسیایومان هه‌بوو له‌که‌رکوک تورکمان بوون پیشتر سێ کورپیان پاکردووی سه‌ربازی سوپای ئی‌راق بوون لای مائی باپیرم واته‌ باوکی دایکم بوون به‌خیویانده‌کردن، من و خوشکیکی باوکم چوینه‌مالیان له‌که‌رکوک سێ مانگی له‌وی ماینه‌وه، ئه‌گهر پشکنین و گهرانی پیاوه‌کانی پێرم هه‌بوايه ئیمه‌یان له‌ژیر زه‌وی ده‌شارده‌وه، خۆیان شه‌و شوینه‌یان دروستکردبوو، دواي شه‌وه هاتینه‌وه بۆ ته‌ق ته‌ق خانویه‌کی ئه‌حمه‌د ئاغا هه‌بوو وتی تێدابژین بۆ خۆتان کریم لی‌تان ناوی‌ت، ئیمه‌ دیسان له‌گه‌ڵ ئه‌وانی‌تر یه‌که‌مانگرته‌وه هه‌موومان گه‌نج بووین ژنه‌کانیش هه‌ر گه‌نج بوون له‌وی‌مانه‌وه، دواتر که‌پیر و په‌که‌مه‌وته‌کانیان نازادکرد باپیرم و نه‌نکم هاتنه‌وه له‌گه‌ڵ شه‌وان ژیا‌م هه‌تا شه‌وم‌کرد، به‌لام باوه‌رناکه‌م هه‌یج که‌سێک بتوانی جینگای دایک و باوکم بگرێته‌وه.

ئهمه‌ی خواره‌وه‌ش ناوی خیزانه‌که‌ی خاتوو له‌یلان که‌ له‌تاوانی نه‌نفال بیسه‌روشوینکران:

١. نازاد عه‌بدولأ حارس ١٩٥٧ باوکی
٢. فه‌خریه‌ تاهیر فارس ١٩٥٣ دایکی
٢. پشتیوان نازاد عه‌بدولأ ١٩٨١ برای
٤. پێباز نازاد عه‌بدولأ ١٩٨٢ برای
٥. سه‌رباز نازاد عه‌بدولأ ١٩٨٤ برای

## ئەحمەد محمدەد كرىم / ئاقانەي ئەنقال



ئەحمەد كەسىنكى قالىبۇي  
 پىنشىمەرگايەتتەو كەسىنكى  
 چاۋكراۋىيە، لەسەر دەمى  
 جىبە جىكرىنى تاۋانى ئەنقال  
 پىنشىمەرگەبۇ، بە خۇكى ئەۋى  
 گەرەبۇ پۇداۋەكان زۆر بەجۋانى  
 دەگىزىتتەو مەن دەستىمىد بە  
 پىرسىيىرىكىرىن ئەۋىش بەم شىۋەيەي  
 خوارەۋە ۋەلامى دامەۋە،

ئەحمەد ۋتى: مەن خەلىكى گوندى  
 (تەرەقە) ئاھىيە (شۋان) پارىزگاي

(كەركوك) م، تاۋانى ئەنقال تاۋانىكە ۋشە ئاتۋانى تەبىرى لىبىكات، مەن لە  
 خىزانەكەي خۇمەۋە لىنى دەۋانم، شىنكىكە كەناتۋانىن لەبىرى بىكەين ئاتۋانىن  
 باسى بىكەين، ئىمەي كورد ئەۋەندە سەركۈتكرۋىن ئاتۋانىن باسى ئازارەكانى  
 خۇشەمان بىكەين، مەن لەخىزانەكى خۇماناكەسم پىزگارنەبۇ بەتەنە خۇم ماۋم،  
 ئەۋكات گەنجىكى ھەرزەكاربۇوم پىنشىمەگە بۇوم، بۇيە دەربازبۇوم لە تاۋانى  
 ئەنقال، خىزانەكەي مەن خەرىكى جوتىيىرى و كاسىبى خۇيان بۇون لەگوندى  
 (تەرەقە) لە پۇژى ۱۹۸۸/۳/۵ بۇو كۆمەلى خەلىك لە دىۋى (قەلاسىۋىكە) ۋە  
 ھاتن بە دىۋى لای شۋانا ۋتىان گوندى (گۆپتەپە) كىمىيىبارانكرۋە و خەلىكى  
 زۆر بەركەۋتۇون، ئىمەش ئەۋكات چەند رۇژىك بۇوگوندىكەي خۇمان  
 چۆلىكرىدۇو (تەرەقە) كەسى تىيانەماۋو، خەلىكەكە لە ھەردەي ماسقەلان و  
 شىۋەسۇر خۇيان شارىدۇۋە، ئىتر كە ئەۋ خەلىكەش لەدىۋى (قەلاسىۋىكە) ۋە

ھاتن وتیان ئەگەر بەكۆمەل خەلك بېيىنن بەكىمياوى لىيىدەدەن، خەلككە  
 بەگىشتى بېريارساندا وتیان دەبى چارەسەرى خۇمان بگەين و ئەم ناوچەيە  
 جىبىلىن، پەنگە بلىم بەھەزاران خەلك لەودەشتە بەرەو جادەي (شوان . كەركوك)  
 بەرىكەوتن بەمەبەستى ئەوئى خۇيان پزگار بگەن بەرەو كەركوك و  
 ئۆردوگاكانى دەورو بەرى ھەولیز، مالى ئىمەش خۆم بەرپیانمكرد تاكو گوندی  
 (مۆرد) لەگەلیان چووم ئیتەر من گەرامەو چۈنگە نزیك جادەكەوتینەو، ئەوان  
 چووبوونە سەر جادە فەوجىكى جاش لەویبوون ھەندى خەلكیان پزگار كەردبوو  
 بەتایبەت ئەوئى خەزم و دۆستى خۇيان بوون، بەلام دوو ھۆكار ھەبوون بۆ  
 ئەوئى یارمەتى خیزانەكەى من نەدرتت یەكەم باوكم كۆرى پىشمەرگەبوو واتە  
 من پىشمەرگەبووم، ئەو فەرماندەى فەوجەش یارمەتى خیزانى پىشمەرگەى  
 نەداد، فەوجەكە ھەمووشیان خەلكى (شوان) بوون یەكیان دەناسى،  
 ئەومستەشارە ناوى (ئەحمەد پەجەب) بوو من تاوانبارى ئاكەم پەنگە  
 ترسابىت یارمەتى كەسوكارى پىشمەرگەبەت پەنگە ھەرخۆى باوہپى  
 وابووبى، من ناتوانم دەستنىشانى بگەم ئەوئى خۆیەتى، بەكردار یارمەتى  
 خەلكى زۆریدابوو، بەلام یارمەتى كەسوكارى پىشمەرگەى نەداد، خیزانەكەى  
 ئىمەش زۆر بوون ژمارەیان (۱۰) كەس بوو دایكەم و باوكم و دوو خوشكەم و  
 شەش برام بوون، دەر باز كەردنى (۱۰) كەسیش ئاسان نەبوو پەنگە لەو جادەيە  
 قەمەرەيەك ھاتبىت خۆى نەفەرى یان دوانى لەگەل بووبى چۆن بتوانى (۱۰)  
 كەس ھەلگىرى، ھەر ئۆتۆمبىلىك ھاتبوو نەیتوانیبوو خیزانەكەى ئىمە ببات  
 دواتر فەرماندەى فەیلەق بە ھەلىكۆپتەر بەسەر ناوچەكەدا سوپا بووئە ئەو  
 قەرەبالغیەى بىنى بوو، بۆیە لە ناوھەندى ناحیەى شوان (رەیدار) دابەزىبوو  
 لیوايەك مغاوير یان فەوجىكى ناردبوو ئەوانەى لەویبوون پەنگە ژمارەیان  
 (۱۵۰) كەس بووبى ھەموویانئیان دەسگىركەردبوو خیزانەكەى منیش لەگەل  
 ئەوان دەسگىركەران، دواتر (كۆیخا ئەحمەد كە ئەحمەدى ھەمەرەشید) ی  
 پىدەلین خەلكى گوندی (ناروجەيە) خۆى و خوشكىكى لەگەل دایك و باوك و





هاوکاری تاقانه‌کانی نه‌نغال و خاو‌ن قوریانیانی نه‌نغال ده‌کەن، کاریکی زۆرگه‌وره‌یان بۆمن کرد به‌بێ به‌رامبەر له‌سه‌ر ئه‌رکی خۆیان، من سێ که‌س له‌خانه‌واده‌که‌م تۆمارنه‌کرا‌بوو له‌ خوشک و براکانم له‌نفوس تۆمارنه‌کرا‌بوون له‌ داگا کاره‌که‌یان بۆم ته‌واو کرد لی‌روه ری‌ز و سلّوم بۆ جه‌نابت و کاک نه‌یاد ئیسماعیل کاکه‌یی هه‌یه.

ئه‌مه‌ی خواره‌وه‌ش ناوی نه‌ندامانی خیزانه‌که‌ی کاک نه‌حمه‌ده که له‌ تاوانی نه‌نغال بی‌سه‌رو شوین‌کران، به‌لام به‌داخه‌وه کاک نه‌حمه‌د سالی له‌دایک‌بوونی هه‌ندیکیانی له‌بیر نه‌بوو:

- |                           |      |       |
|---------------------------|------|-------|
| ١. محمەد کەریم فەقی شەریف | ١٩٤٣ | باوکی |
| ٢. بەدیعه علی کاوینس      | ١٩٥١ | دایکی |
| ٣. سه‌مه‌د محمەد کەریم    | ١٩٧٣ | برای  |
| ٤. سالح محمەد کەریم       | ١٩٧٥ | برای  |
| ٥. پابیه محمەد کەریم      |      | خوشکی |
| ٦. سه‌باح محمەد کەریم     |      | برای  |
| ٧. سه‌لاحه‌دین محمەد      |      | برای  |
| ٨. سیروان محمەد کەریم     |      | برای  |
| ٩. فەرحان محمەد کەریم     |      | برای  |
| ١٠. سه‌بیحه محمەد کەریم   |      | برای  |

## سەرنجىڭ لەسەر چاۋىتكەۋىتى تاقانەكانى ئەنفال

ئەگەر بەوردى سەرنجى قىسەكانى تاقانەكانى ئەنفال بىدەين،  
كۆمەلى پەھەندى ئابوورى وكۆمەلایەتى ونىشتەمانى وتەنەت ياسايش  
هتد..... بەدى دەكەين كە گىرانەۋەى بەسەرھاتى ھەرىكەتكان  
خەرمانىك لىكۆلنەۋەو گەفتوگۆ ھەلدەگىرت كەلە خوارەۋە ھەندىكان  
پۆلن دەكەين و شروۋەيان دەكەين بەكورتى :

### لايەنى ئابوورى تاقانەكانى ئەنفال

تاۋانى ئەنفال گورىزىكى گەۋرەۋو كە بەر ژىرخانى ئابوورى كوردستان و  
دانىشتوانەكەى كەۋت، چۈنكە گوندنیشىنەكان لەماۋەى ئەۋ ھەمووسالەى  
ژيانىان كە خۇيان و باپىرانىان كۇيان كوردبۈۋە، لەسەرۋەت و مالىيان لەرىنى  
كشتووكال و ئازەلدارى و پەلەۋەردارى، ھەموو ئەۋ ھۆكارانەى بوۋبوۋنە ھۆى  
بژىۋى ژيانىان و خۆشگوزەرانىان، ھەموۋى لە پەلامارەكانى تاۋانى ئەنفال  
تالانكران، لەلايەن سوپاى ئىراقى ئەۋكات، ئەۋەى ماۋەش سوتىنراۋ لەناۋبرا  
و زەۋى و زارەكەشىيان بىخاۋەندمايەۋە و ناۋچەكانىان كرابە ناۋچەى  
قەدەغەكراۋ، بەفەرمانى (ەلى ھەسەن مەجىد) ھاكىمى رەھائى ناۋچەكە كە  
فەرمان بەھىزەكانى دەكات، ئەگەر ئازەلىشتان بىنى لەناۋى بەرن،  
ئەۋخىزانانەش كە لەتاۋانى ئەنفال شوئىنېز كران بە پىنگىرانەۋەى  
رزگار بوۋەكان دەلن: ھەرشىتىكمان پىبۋوبى و بەھادار بوۋبى لىمانىان  
ۋەردەگرد ۋەكو زىر و پارە، باشتىن بەلگەش بۇ ئەم قىسەى ئەۋەىە كاتى  
گۆرەبەكۆمەلەكان ھەلئەدرىنەۋە لەگەل تەرمەكان ھىچ پارەۋ پارچە زىركت  
بەرچاۋناكەۋىت، جگە لەھەندىك پىداۋىستى كەسى ۋەك تەسبىح و شانە و

موكىش و مەمەى مىندالان و بىرىك لەناسنامەى پىاوەكان چۈنكە زۆربەيان ناسنامەكانىشيان لىۋەرگىراۋەتەۋە .

تاقانەكانى ئەنفاللىش تەنھا بەۋجىل و بەرگەى بەريانەۋە پىزگارىيان بۈۋە ، ھەندىكىشيان رانەمەريان پىيۋەۋە ، بەلام ئەۋ مەرانەش ھەربەۋە دىنەھەژماردن كەتالانكرابىن ، چۈنكە بەپارەيەكى زۆركەم خەلكانى ھەلپەرسىت لىيانكرىون يانىش سەربازەكان و جاشەكان لىيان ساندوون ، بەمەش تاقانەكانى ئەنفال سەرەراى ئەۋەى بەبىكەسى و بەبىلانە ماۋنەتەۋە ، ھىچ پارەيەكيان نەبۋە بۇ بىژىۋى ژيانىيان ، بۇيە لەگەل ھەلكشانى تەمەنيان ھەۋلى بەدەستەپنىانى كارىكيان داۋە تا ئەۋكاتەى حكومەتى ھەرىم مۇجەى بۇيانپىۋەتەۋە ، لەگەل دامەزاندنى ۋەزارەتى كاروبارى شەھيدان و ئەنفالكرۋەكان لەسالى ۲۰۰۵ بەدۋاۋە ، ھەرچەندە ئەۋ مۇۋجەيەش بەپىي پىداۋىسىتى ئەۋان نەبۋە بەلام تارادەيەك ژيانىيانى گۆپىۋە .

### كىشەكانى بارى كەسىتى تاقانەكانى ئەنفال

بەھۋى ئەۋەى زۆربەى كۆمەلگەى كوردى ، بەتايبەتى لەگونىدەكان لەسەردەمى پىش سالاتى نەۋەدەكانى سەدەى رابىردو ، بۇ ئەۋانەى ھاۋسەرگىريان دەكرىد تەنھا لاي مەلاكان مارەيان دەپراۋپىرۇسەى ھاۋسەرگىريەكە ئەنجامدەدرا ، بۇيە لەتۇمارى فەرمانگەى بارى كەسى (نفوس) تۇمارناكران ، بۇيە زۆربەى ئەۋ خەلكانە چەندەنداللىكىشيان دەبۋو ، دايك و باۋكەكە لەتۇمارەكان ھەربە زگورتى دەمانەۋە مىندالەكانىش تۇمارناكران و بەپى ناسنامەى بارىكەسى دەمانەۋە ، دۋاى تاۋانى ئەنفاللىش نەبۋونى پىناسەى بارى كەسىتى بۈۋە بەربەرسىتى گەۋرە لەبەردەم تاقانەكانى ئەنفال ، چۈنكە كەگونىدەكان خاپوركران و ژيانىيان تىياسىرايەۋە ، ئەۋانەى لەتاۋانى ئەنفال رىزگارىيان بۈۋە لەكۆمەلگە زۆرەملىكان كۆكرانەۋە لەژىرچاۋدىرى تۈندى پىاۋانى ئەمەن و ھەۋالگرى و سىخۋرەكانى حكومەت ، بۇيە دەبۋو ھەمۇ تاكىك

پېنئاسەى خۇى ھەبوايە چونكە بۇ ھەرشوئىنك بېرۆيشتيايەى تەنانت لەمالى  
 خۆشت داواى ناسنامەت لىدەكرا، ئەوانەى رزگارىيان بوو لەتاوانى ئەنفال  
 توانيان بە ھەرشىئوئەيك بىت خۆيان تۆمارىكەن لەفەرمانگەكانى بارى كەسى  
 (نفوس) ، بەلام زۆربەى تاقانەكانى ئەنفال نەيانتقوانى ئەم كارەبكەن،  
 جگەلەوئەى ئەگەر سەردانى فەرمانگەكانى مېرىيان بىكردايە ئاشكرادەبوون كە  
 تاقانەى ئەنفالن و دەسگىردەكران، لەمەمانكات دايك و باوكيان لەتۆمارى  
 فەرمانگەى بارى كەسى (نفوس) ەكان تۆمارنەكرابوون، بەمەش ھىچ بەلگەيەك  
 نەبوو بىسەلمىئىنى كە كورى ئەودايك و باوكانەن، بۆيە بەناچارى لەلايەن خزم  
 و كەسانى نزيكيان (تبىنى) كراون واتە بەناوى خزم و كەسيان تۆماركراون و  
 بوون بەكورى ئەوان بەفەرمى، تاقانەى ئەنفاليش ھەيە ناسنامەى بارى كەسى  
 كەسىكى خرمى بەكارھىناوہ كەلەژيان نەماوہ، وەكو (بورھان ھەمەخان  
 غەريب) كەناسنامەى بارى كەسى ئامۆزايەكى ھەلگرتبوو كەلەژيان نەمابوو،  
 دواى سالى ۱۹۹۱ كە پىرۆسەى ھاوسەرگىرى ئەنجامدابوو، خۇى و  
 ھاوسەرومنداڵەكانى ھەربەناوہو تۆماركردبوون، بۆيە دواى ئەوئەى سەردانى  
 فەرمانگەى بارى كەسىتى گەرميان (نفوس) دەكات يەكسەر دەستگىر دەكرىت  
 و دەخىتتە بەردەم دادگا، ھەرچەندە لەگەل پارىزەر ئەيادكاكەيى چاودىرى  
 كەيسەكەماندەكرد، بەلام دادگا ھوكمى دا بەبەندكردنى، چونكە لەپرووى  
 ياسايىيەو ئەم كارە تاوانە، ئەوكات مەن و پارىزەر ئەيادكاكەيى و محسن  
 شىروانى بەرئوہبەرى ياسا لەوہزارەتى كاروبارى شەھيدان و ئەنفالكراوہكان  
 سەردانمانكرد لە گرتووخانەى سەربازگەى سەلامى سلىمانى و پەيمانمان  
 پىندا ھەولنى بۆيەدەين لە ھوكمەكەى دەربازى بكەين، دواتر كەيسەكەمان  
 گەياندە سەروكايتى ھەرىمى كوردستان و بەرپىرسانى ئەوفەرمانگەيەمان  
 تىگەياندە لەپراستى پووداوہكە، بەرپىز مەسعودبارزانى سەروكى ھەرىمى  
 كوردستان فەرمانى لىيوردنى بۆى دەرکردو رزگارى بوو.

كاتى ۋەزارەتى كاروبارى شەھىدان ۋەئەنئالكرائەكانىش دامەزرا لەسانى ۲۰۰۵، بۇ بېرىنەھەى مۇچە ۋەئەدەستكەوتانەى لەياساى ئەم ۋەزارەتە ديارىكرابوو، بۇ وارسى خاوەن قوربانىيانى ئەنئال، بەربەستى گەورەى ياساىى كەوتە بەردەم ھەموو ئەوانەى (تەبىى) كرابوون لەلايەن كەسانى تر، بۇدەستەبەركردنى مۇچەو دەستكەوتەكان لەلايەن ئەم ۋەزارەتەو بۇ وارسەكان، پىوېست بوو بەشىۋەى ياساىى پشتراستبكرىتەو كە ئەوان وارسى ژمارەيەكن، تاقانەكانى ئەنئالېش ژمارەيەكيان (تەبىى) كرابوون بەناوى خزم و كەسانى نزيك خۇيانەو، بۇيە ناچاربوون بۇئەو بەماى خۇيان بگەن، بچنە بەردەم دادگا كان بۇ راستكردنەو ناوى خۇيان و بخرىنەو سەردايك وىاوكى راستەقىنەى خۇيان، كەئىمە لەرىكخراوى ئەنئالەكانى كوردستان دەيسان لەوكەيسانەمان راستكردەو لەدادگاكان بەھاوكارى پارىزەرى خۇبەخشى رىكخراومان بەرپز (ئەياد ئىسماعىل مەمەد كاگەىى) ، كەتاكوئىستاش كىشەى تۆماركردنى بەشىك لەخىزانەكانيان كە لەتاوانى ئەنئال بزرېوون ھەرامو ۋەئىمەكارى لەسەردەكەين. ئەگەر سەرنجى پۇژى لەدايكبوونى تاقانەكانى ئەنئالېش بەى زۆربەى زۆريان پۇژى لەدايكبوونيان پۇژى ۷/۱، بەمەش ئەو دەگەيەنئىت كە لەدادگاكان تەمەنەكەيان ديارىكرائە، لىرەدا دەگىنە ئەوراستىەى كە لەكاتى ھاتنەدنبايەوەيان تۆمارنەكراون .

### لایەنى دەرونى تاقانەكانى ئەنئال

دىارە لە ھەر شوئىنىك شەپ و ئاشوب ھەبى، ترس و دلەپراوكى لەناو مروفەكان بلاو دەبىتەو، گەلى كوردېش بەدرىژاىى مىژوو لە ژىربارى ترسى لەناو بردنبوو، بۇيە تاكەكانى كۆمەلگای كوردستان ھەمىشە نىشانەى بارى دەرونى ناجىگىر بە پوخسارىانەو ديار بوو، بەتايبەتى گوند نشىنەكان، بەھوكمى ئەو بەردەوام، لەژىر ھەپەشەى پەلامارى فېوكەو تانك و ھىرشە

سەربازىيەكان بون، بەتايىبەتى (منداڤان) . لە ماوەى جىيەجىكردى تاوانى ئەنفال ئەم ترس و دلەپراوكىيە گەيشتە لوتكە، چونكە لە ماوەى تاوانى ئەنفال، ھەموو جۆرەكانى چەك بەكارھات دژى خەلكى مەدەنى، تەنھەت چەكە قەدەغەكراوە نۆدەولەتيەكانىش بەكارھێنرا وەكو چەكى كىمىيائى و بايلوچۆى، سەرەپاى پراوەدوونان و دەسگىركردنى گوندنشيان ھەموو ئەمانە بوونەتە ھۆكارىك كە بارى دەرونى خەلكى ئەم ناوچە پەر لەترسە سەقامگىر نەيىت.

بارى دەرونى تەقەنەكانى ئەنفال، لە ھەموو خەلكانى تر ناجىگىر تر بوو، چونكە سەربارى ئەوێ لەناوجەرگەى پەلاماروتائەكان رزگارىيان بوو، لەتەمەنىكى منداڤدا لە خىزانەكانيان داپراون و بىسەرپەرشتىار ماونەتەو و ھىچ پشت و پەنايەكيان نەبوو، ديارە خىزان بۆ منداڤەكان لە كۆمەلگای كوردى پەنايەكى بەھيژ و باوەشيكي گەرمە و لاى منداڤان شورايەكى بەھيژە بۆ پاراستنيان لە ترس و برسيتى و نەخۆشى و ھەموو ئاستەنگەكانى ژيان، لەناو خىزانيش دايك و باوك بۆ منداڤەكان زۆر گرنگەترە، دواى تاوانى ئەنفاليش واتە كۆتايىيەكانى سالى ١٩٨٨ تا سالى ١٩٩١ و پاڤەپىنى خەلكى كوردستان، ئەم تاقانانە ھەر لەترس و دلەپراوكىدا گوزەرياونكردو، لەبەر ئەوێ ھەركاتيك ئاشكرابوايەن كە بەجىماوى ئەنفالان راستەوخۆ دەسگىردەكران لەلایەن پىاوانى حكومەت، دواى سالى ١٩٩١ يش بەھۆى ئەوێ حكومەتى ئىراق ئابلقەى ئابورى خستە سەر كوردستان بەگشتى، ئەمەش كاريگەرى زۆرى دەرونى لەپرووى ئابورىيەو خستە سەر خەلكى كوردستان بەگشتى و تاقانەكانى ئەنفال بەتايەبەتى، بۆيە دەبوو حكومەتى ھەريەمى كوردستان دەيان ناوەندى راھىنانى دەرونى بکردايەو بۆ تاقانەكانى ئەنفال و ھەموو ئەوانەى لەوتائوانانە رزگارىيان بوو، چونكە تاكو ئىستاش ئەگەر بەوردى سەرنجى تاقانەكانى ئەنفال بەدەين بەرونى بۆت دەردەكەويىت سىمايان لەپرووى ئەرونيەو ناجىگىر و ماندوبونىكى زۆريان پىو ديارە،

كەمن لە كاتى چارپىكەوتنەكان و ھەلسوكەوتى بەردەوام لەگەڵيان بە پوونى ھەست بەم مەسەلەيەدەكەم، تەنانت نایجىرى بارى دەرونى تاقانەكانى ئەنفال، كاریگەرى خستۆتەسەر مندالەكانیشیان .

### لايهنى كۆمەلايهتى تاقانەكانى ئەنفال

لايهنى كۆمەلايهتیش بەرپەستىك بوو لەبەردەم ژيان و گوزەرانى تاقانەكانى ئەنفال، دواى داپرانىيان لەخيزانەكانيان، چونكە لايەنى كۆمەلايهتى لەكۆمەلگای كوردی زۆر داخراو و چەقبەستوو، ھەربۆشەش كەسىك لەدەرەوى ھەرخيزانىك بێتە ناو خيزانىكى تر زۆر ئەستەمە گونجاندنى لە چوارچێوەى ئەو خيزانە، ھەرچەندە خزمى يەكیش بن، سەرەراى ئەوى دواى تاوانى ئەنفال بەخيوکردنى كەسىك لەپوى مادىيەو زەحمەت بوو بەھۆى باریدارايى و ئابلقەى حكومەتى ناوەندى كە كاریگەرى زۆرى ھەبوو لەسەر ژيانى خەلكەو لەوسەردەمدا، بۆیە تاقانەكان ئەگەر شۆيىنيكيان دەستكەوتبى بۆ ژيان بەتەنھايى دلخۆش بوون بۆ ئەوى نەبنە ئەرك بەسەرکەسانى ترەو.

تاقانەكانى ئەنفال لەگەڵ ھەلكشانى تەمەنيان زیاتر پووبەپوى كۆسپەكانى بەردەم ژيانيان بوونەتەو خويان گونجاندوو لەگەڵ تەنھايى و بێنازى داىك و باوك، بۆیە توانيويانە كاریكەكەن بۆ خۆزياندن و مانەويان بەسەر بەرزى وەك تاكىكى بەسود بۆ كۆمەلگا و نیشتمانەكەيان .

تاقانەكانى ئەنفال لەئىستادا بەھەردوو پەگەزەو خيزانيان پىكەيناو و خاوەند مال و مندال و پەيوەندى توندو تۆليان لەگەڵ خزم و دۇستانيان ھەيە و ھەمیشەش سوپاس گوزارن بۆ ئەوكەسانەى ھاوكاريانيان كردوون، لەھەمانكات بوون بەمىژووى مىللەتى كورد وەكو بەلگەيەك بۆ پشتپراستكردنەوى مەزڵومىيەتى مىللەتى كورد لەچوارچێوەى تاوانى ئەنفال لەباشوورى كوردستان.



## لایه‌نی نیشتمانی تاقانه‌کانی نه‌نفال

گه‌لی کورد له‌ئه‌زه‌له‌وه لایه‌نی نیشتمانی‌ره‌وه‌ری به‌هیزبووه، چونکه هه‌میشه له‌ژێر زوڵم و ستم بووه له‌لایه‌ن ده‌سه‌لاتدارانی ئهم چوارولاته‌ی که‌کوردیان به‌سه‌ردا دابه‌شکراون، له‌هه‌رچوارپارچه‌که‌ی کوردستان. تاقانه‌کانی نه‌نفال به‌جوکمی ئه‌وه‌ی له‌ناوخیزانه‌کانیان له‌ماوه‌ی سه‌ره‌تای ژیا‌نیان، واته‌ له‌ته‌مه‌نی زۆر مندالی ژیا‌ون، بۆیه‌هه‌لقولاوی گیانی شۆرش‌گێڕی و نیشتمانی‌ره‌وه‌رین، چونکه لادی‌کان هه‌میشه پر‌بووه له‌ رۆ‌حی به‌رنگاربوونه‌وه‌ی دوژمنانی کورد، لادی‌کان زیاتر لانکه‌ی پێش‌مه‌رگایه‌تی و سیاسه‌ت بوون، دواتریش که‌ دوژمن هاتوو هه‌رچی به‌ها پر‌یۆز و خوش‌میس‌ته‌کانی که‌هه‌یان‌بووه لی‌ی ساندوون وه‌ک و دایک و باوک و خوشک و برا و خزم و مال و سه‌روه‌ت و سامان و شوینی له‌دایک‌بوونیان و یاد‌گاره‌تال و شیرینه‌کانی زیدی خو‌یان، ئه‌مه‌ش بۆ‌ته‌هۆی پته‌وکردنی رۆ‌حی به‌رنگاربوونه‌وه‌ی پاره‌وه‌ستان به‌ران‌به‌ر ئه‌و ده‌سه‌لاته‌ دیکتاتۆره‌ی به‌عس که‌ هه‌میشه هه‌ول‌ی قه‌رکردن و له‌ناوبردنی کوردی داوه له‌پار‌بدوودا، له‌نیستادا رۆ‌حی نیشتمانی‌ره‌وه‌ری له‌ناخی تاقانه‌کانی نه‌نفال له‌هه‌رتا‌کینکی کۆمه‌لگای کوردی به‌رز‌تره‌و هه‌میشه‌ش له‌هه‌لکشاندا‌یه، بۆیه دوا‌ی راپه‌ڕینی به‌هاری سا‌لی ١٩٩١ی خه‌لکی کوردستان زۆربه‌یان بوونه‌ته پێش‌مه‌گه‌و له‌پرسه‌نه‌ته‌وه‌یه‌که‌کان له‌پرسی پێشه‌وه‌ی جه‌ما‌وه‌ری کوردستانه‌وه‌ن.

## لایه‌نی خو‌ینده‌واری تاقانه‌کانی نه‌نفال

به‌دریژایی می‌ژوو حکومه‌ته‌یه‌ک له‌دوا‌ی یه‌که‌کانی ده‌وله‌تی ئێ‌راق گرنگیان به‌لایه‌نی خو‌ینده‌واری کورد نه‌داوه، ئه‌گه‌ر له‌ناوچه‌کوردیه‌کان هه‌ندی قوتا‌بخانه هه‌بووی ئه‌ویش بۆ ئه‌وه‌بووه که‌ گوا‌یه پ‌ژیم جیا‌وازی ناکات له‌نیوان نه‌ته‌وه‌کان له‌خزمه‌تکردن، به‌لام له‌بنه‌په‌تدا وانه‌بووه، چونکه خو‌یندن به‌زمانی کوردی له‌ژێر فشاری شۆرشی کورد هه‌ندی‌جاره‌بووه به‌تایبه‌ت له‌

ریڤهوتنی سالی ۱۹۷۰ له گهڼ شورشی کورد، بهلام دواي تیکچونی ریکهوتننامهکه له سالی ۱۹۷۴ دیسانهوه خویندن گوډاوه بۆ زمانی عهرهبی، بهمهش زهرهري گهره بهر قوتابیانی کوردکوت چونکه ماوهماوه گۆپینی زمانی خویندن له نیوان دوو زمان کاریگهري زۆري دهییت لهسهر فیڤبوونی خویندکار.

جگه له کورد له کوردستان نه تهوهی تریش هه ن وهکو تورکمان و ناشوری وهتد... بهلام هیچ یهکی لهم نه تهاوه نه یانتوانیوه به زمانی خویان بخوینن وهک نهوهی نیستا له ههریمی کوردستان هیه که نه تهوهکان به زمانی خویان قوتابخانهیان بۆکراوه تهوه له سایه ی حکومه تی کوردی، ده بوو هه موونه تهوهکان به زمانی عهرهبی بخوینن. له تیراق لهسهردهمی پینش راپه پینی کورد گرنگی تنها به زمانی عهرهبی ده درابه تایبه تی لهسهردهمی حزبی به عسی له زمانپهوا، له ماوهی ۴۵ سال حوکمرانی خۆیدا، چونکه ئادیسدۆلۆجیای به عس ره تکرده نهوهی هه موونه تهوهکان بوو، بۆیه حزبی به عس دهویست هه مووکات نه تهوهکان له بۆته ی نه تهوهی عهرهیدا بتوینیتتهوه، خویندنیش به زمانی عهرهبی کاریگهري زۆري هه بووه لهسهر نه تهوهکان بۆتهوهی شارهزای ئهدهب و زانستین له پیری زمانی عهرهبیوه، ئه مهش وایده کرد نه تهوهکان شارهزای ئهدهب و زمانی خویان نه بن و گرنگی زمانی زکماکی خویان له بیر بکه ن، دیاره تاکو ئیستاش کاریگهري ئه م لایه نه بهسهر زۆریک له خوینده واران ی کورده وه هیه به تایبه تی خه لکی ئه و ناوچانه ی که نزیکن له ناوچه عهره بییه کان که له ئیستادا پیانده و تریت ناوچه کورده یهکانی ده رهوهی ههریمی کوردستان، وهک که رکوک و شنگال و زمار و خانه قین و شوینهکانی تر.

تاقانهکانی ئه نفالیش به حوکمی نهوهی له گوندهکانی کوردستان جینشین بسوون و ئه و گوندهانهش جیی بایه خی حکومهت نه بوون له پووی خزمهتگوزایه وه، له سه دا نه وه دیان نه خوینده وارن، چونکه له کاتی تاوانی ئه نفال یان ته مه نیان کاتی ئه وه نه بووه بچه بهر خویندن، یان له گوندهکانیان

قوتابخانه‌نبوو هه یانیش له سه‌ره‌تای چونه‌قوتابخانه بوون، یانیش له قوتابخانه‌ی سه‌رتایی بوون تاوانی نه‌نفالیا به‌سه‌ردا پیاده‌کراوه، دواى جیبه‌جیکردنی تاوانی نه‌نفال و دابراښیشیان له‌خیزانه‌کانیان سه‌ره‌پای نه‌وه‌ی زۆربه‌یان به‌لگه‌ی باری که‌سیتیاڼ نه‌بووه، له‌هه‌ولێ نه‌وه‌دابوون پارویهک نانیاڼ ده‌ستکه‌وێت و په‌ناگه‌یه‌کیان ده‌ستکه‌وێت لێی بژین، دواى سالی ۱۹۹۱ ییش زه‌مینه‌یه‌کی له‌بار بۆزیاڼیاڼ نه‌بووه که‌بیر له‌خویندن و چونه‌قوتابخانه‌بکه‌نه‌وه، له‌هه‌مانکات ته‌مه‌نی‌شیاڼ گه‌وره‌بووه، جگه‌له‌کو‌مه‌لێ به‌ره‌ستی تر، هه‌رچه‌نده زۆربه‌یان نه‌خوینده‌وارن، به‌لام له‌پوی رۆشنییری و قسه‌کردنه‌وه له‌ زۆربه‌ی خوینده‌واره‌کان رۆشنییرتر و قسه‌زاترین .

به‌لام ده‌بوو حکومه‌تی هه‌ری‌می کوردستان پرۆژه‌یه‌کی تایبه‌تی هه‌بوايه بۆنه‌وه‌ی په‌ره‌به‌ خویندنی تاقانه‌کانی نه‌نفال و هه‌موو نه‌وانه‌ی به‌هۆی تاوانی نه‌نفال و تاوانه‌کانی تر دژی خه‌لکی کوردستان نه‌یا‌نتوانیوه درێژه به‌خویندن بده‌ن بۆ نه‌وه‌ی نه‌وانیش توانا‌کانی خۆیاڼ به‌ره‌سته‌بکه‌ن و ببه‌ خاوه‌ن بپروانه‌مه و خزمه‌تی گه‌ل و نیشتمانه‌که‌یاڼ فراوان‌تربکه‌ن.

### ( جاش ) سوره‌ی به‌رله‌شکری نه‌نفالچی

جاش نه‌و به‌ناو‌کوردیه‌ که‌ بۆ به‌ده‌سته‌ینانی بڕیک پاره‌ ناماده‌یه هه‌موو کاریکی شیاو و نه‌شیاو نه‌نجامبده‌ت و خیانه‌ت له‌ میله‌ته‌که‌ی خۆی بکات، مه‌سه‌له‌ی خیانه‌تکاری له‌ناو هه‌موو میله‌ته‌انی جیهان میژویه‌کی دوور و درێژی هه‌یه، نه‌گه‌ر سه‌رنجی قیته‌نامه‌یه‌کان بده‌ین له‌ماوه‌ی به‌رنگاربوونه‌وه‌یاڼ له‌گه‌ل نه‌میریکا، زۆرترین که‌سی به‌که‌ریگراو و نه‌لقه‌ له‌گوێی دوژمنه‌که‌یاڼ هه‌بووه، به‌لام کاتی‌ک له‌شۆرشه‌که‌یاڼ به‌سه‌رکه‌وتووی ده‌رچوون، نه‌یا‌نه‌یشت نه‌وخیانه‌تکارانه‌ ته‌نانه‌ت ئاوی و لا‌ته‌که‌یاڼ بخۆنه‌وه، میله‌ته‌ی کوردیش به‌ده‌رنه‌بووه له‌ میله‌ته‌انی جیهان، له‌سه‌ره‌تای بزوتنه‌وه‌ی رزگاری گه‌لی کورد، لی‌زه‌و له‌وێ خه‌لکانیکی خیانه‌ت کار هه‌بووه، به‌لام نه‌وکه‌سانه ژماره‌یاڼ

كەم بوو و لەسەرئاستى تاك بوون، ديار دەى خيانەتكارى يان جاشايەتى قۇناغ بەقۇناغ لەگەل بزوتنەو شۆرشگيرەكانى كورد لەدژى دوژمنانى و لەپينا و پاراستنى ناسنامەكەى فراواتر بوو، لەسەردەمى حوكمرانى رژیىمى بەعس ديار دەى جاشايەتى و خيانەتكارى بەشێوەیەكى فراوان گەشەيکردوو، ھۆكارەكان زۆرین لیژەدا ناچینەسەر ھۆكارەكان چونكە من وەكو كوردیك هیچ ھۆكارێك پەسەند ناكەم كە ببێتە بەھانەیەك بۆ ئەوێ چەك درژی گەلەكەى خۆت ھەلبگرى، بەتایبەت بۆ لایەنیك وەك حزبى بەعسى فەرمانبەر وەك كە جگە لە نايدۆلۇجىيائى حزبكەى خۆى ھەموو نايدىاو نەتەو و فرەيى و ئازادى و ھەموو بەھا پیرۆزەكانى مرقاىيەتى رەت دەكردەو و تاسەر ئیسقانىش دوژمندارى مێللەتەكەت دەكات و پڕۆژەى لەناوبردن و توانەوێ دادەپژێرت،

زۆرین بوون ئەوانەى لە پینا و ئاوساندنى و رگى خۆيان و خیزانەكانیان، خیانەتیان بەرامبەر نەتەو و نیشتمانەكەیان كردوو كە پینان دەوتریت (جاش) واتە بەچكەى (كەر) كە ئەم ناو پڕ بەپینستى خیانەتكاریانە.

جاشايەتى بۇخۆى تاوانێكە جینی قبوولكردن نیە، چونكە ئەم تاوانە تەنھا بەرامبەر تاكێكى كوردنیە، بەلكو تاوانێكە بەرامبەر ھەموو تاكەكان و گەل و نیشتمانە، بۆیە مافى گشتیە بۆ پوبەر و بونەوێیان، ئەگەر كوردستان و لايتىكبوايە ياسا لێى سەرورەبوايە، دەبوو داواكارى گشتى تايەك جاش لەكوردستان بىمايە رانەووستايە لە راپینچكردنیان بۆ بەردەم دادگاكان. بۆ ئەوێ ببێە عیبرەت بۆ ھەموو ئەوانەى كە لەداھا توودا بیرلە خیانەتکردن و جاشايەتى دەكەنەو لەسەرئاستى كوردستانی گەرە.

ھەندى لە سەرۆك جاشەكان باسى ئەو دەكەن كە بە فەرمانى حزبەكوردستانىەكان بوونەتە جاش، ئەمەش پیموايە درۆیەكى گەورە و بێبەمايە، چونكە خەلكى شۆرشگير هیچكات ھانى ھاو نیشتمانىانى خۆى نادات بۆ خیانەتكارى و جاشايەتى لەژێر ھەر ناو ھۆكارێك، چونكە وەكو

وتمان جاشايەتى بۇخۇى تاوانە . رژیى بەس وداموودەزگاكانى تايبەت بەجاش، لە هیچ جاشیكى قبولناکرد كە بەبەلگەوہ تاوانى بۇ ئەنجام نەدات، لەسەرەتاواناوەراستى ھەشتاكان جاشەكان دەچوون شووانەكانیان سەردەبىرى وکەللەسەرەكانیان دەبرد بۇ ئاغا عەرەبە بەعسىەكانیان دەیانووت ئەمە پاسدارى ئىرانىە، یان ئەوانەیان سەردەبىرى كەنەخۇشى دەرونیان ھەبوو چونكە شوان و ئەوانەى نەخۇشى دەرونیان ھەبوو ریشیان درىژ بوو، گوايە تاقىمى سوپای پاسدارانى ئىران، ئەم كەردەوہ قیزەوہنەش لەپیناوە بەدەستەینانى پارەو پۆستى بەرزى جاشايەتى بوو، ئەك ھەرنەم تاوانە بەلگە سەدان خەلگى شۆرشگىروپىاوى قارەمانى ئەم مىللەتەیان شەھیدكردوہەزران ھاوونیشتمانى كوردیان پادەستى بەس كەرد.

ئەگەر سەرنجى وتەى تاقانەكانى ئەنفال بەدەین ھەموویان باسى (جاش) دەكەن كە چ پۆلىكى خراپیان ھەبوو لە دۆزینەوہى خەلگى گوندەكانى كوردستان، ئەنەشكەوت و دۆل و ھەشارگەكان و پادەستكردنیان بە سوپای ئەنفالچى، جاشەكان جگە لە پادەستكردنى ھاوونیشتمانى خویان بەسوپای ئەنفالچى تالانى گوندەكانى كوردستانیشیان كەردووە، ئەگەر بەوردى چاپىكەوتنى تاقانەكان بخوینیتەوہ زۆر بەیان باسى تاوانەكانى جاشەكان دەكەن .

لەئىستادا زۆرىك لە مستەشار و سەركە جاشەكان باسى ئەوہەكەن كە خەلگىيان پزگاركردووە لە پرۆسەى تاوانى ئەنفال، بەلام ئەوانەى چاكەيانكردووە لەو سەردەمە زۆر كەمن ئەوہى كەردوشیانە بەقەرزترسان بوو لە شۆرشى كورد و پڤگایان بۇ خویانخۆشكردووە گەر پۆژى لەپۆژان شۆرش سەركەوت بگەرنەوہ ناوشۆرش، كە دواى پاپەرىن ئەمە پویداو ئىستا ھەموویان بوون بەپالەوانى گۆرەپانەكەو زۆرتەرىن سودیان لەشۆرش بىنیوہ، لەكاتىكا بە بەلگە پىشتراستكراوہتەوہ كەتاوانیان ئەنجامداوہ، جگە لەم بەلگانەش زۆرىك لەجاشەكان لەھەمبەر كورد كوشتن نیشانەى ئازايەتیان

وهگرتوه له لایهن خودی سه دامه وه، خه لکی پی شه مرگه و شوژ شگیریش به ده سستی به تاله وه هه ناسه ی سارد هه لده کیشتن، به لام راستیه ک هه یه ده بی هه مو لایه ک بیزانی به تاییه تی جیلی داهاتوو، جاش له سه رده می جاشایه تی ده بو هه زاران تاوان و خراپه کاری بکات به رانه بر میله ته که ی، ئینجا نه گهر به بی ئاگاداری به عس چاکه یه کیان بگردایه، ته نانه ت نه گهر که سی نزکی خوشیان بکهوتایه ته ده ست پیاوانی پژم نه یانده توانی هیچی بۆبکه ن، چونکه جاشایه تی و بهرپر سیاریه تی له پریزه کانی جاشه کان له سه ر تاوانکاری و بوبه رو بوونه وه ی نه ته وه که ی خویان بوونیات ده نرا. گه واهی تاقانه کانی نه نفال و هه مووشایه ت خاله کان نه م راستیه پشتر است ده که نه وه له سه ر تاوانه کانیان.

## ناو و زانیاری تاقانده گانی نه نفال

ئەم خىشتەيەي خوارە كەناۋى تاقانەكانى تيا تۆماركراۋە قوربانىيانى  
تاۋانەكانى ئەنفالن، بۆ دەستىنىشانكردنى ئەم تاقانانە پشتمان بەستۈە  
بەزانيارى خويان و خەلكى ناۋچەكانيان خوشيانمان سەرپشككردۈە بۆئەۋەي  
خەلكانى جگە لەتاقانەكان نەخزىنە نيۋانيان ھەرچەندە رەنگە من  
سەركەۋتۈۋەنبۈۋەم لەم ئامارە، دەكرى تاك تاك تيايەھەبىت كەتاقانە نەبىت  
يان خەلكى تىرىش ھەبىت تاقانە بىت و تۆمارنەكرابىت بەلام ئەۋەندەي من  
بەدۋادچۈۋەم كىردۈۋە لەسەرتاسەرى كوردستان ھەر ئەم ئامارەم  
دەستكەۋتۈۋەتۆمارمكردۈۋە بۆ پاكىردنەۋەي تۆمارى تاقانەكان پىۋىستە  
پشت بەياساى تاقانەكان بىبەستىرت و بەلگەنامەي زياتر لەپرىنى دادگاكانەۋە  
فەرھەم بكرىت.

خوينه‌ری به‌ریز ژماره‌ی قوربانیه‌کان که له کۆتایی خشته‌که تۆمارکراوه ئه‌وه ته‌نها ژماره‌ی قوربانیانی خێزانی تاقانه‌که‌یه له‌دایک و باوک و خوشک و برا جگه له‌مانه‌ش تاقانه‌کان زۆربه‌یان خزم و که‌سی تریشیان قوربانی ئه‌نقاله وه‌کو مام و پور و خال و که‌سانی تریان .

ردیف	نام و سببی تالقانی	پیشه	تاریخ تولد و فوت	تاریخ شهادت	تاریخ شهادت	تاریخ شهادت
۱	موسس جمعیه رفاه	نه فسر نه مزارعتی پیشمرگه	۱۹۷۱/۱/۱	قمرای که لار	گوندی وارانی- نه وچول-خورماتوو	(۹) کس
۲	به ختیار محمود که ریم	تویژمری کومه لایه تی	۱۹۸۵/۱/۱	قمرای کفری	گوندی چهوری- نه وچول-خورماتوو	(۴) کس
۳	به کر معروف روستم	کادری حزبی	۱۹۷۶/۱/۱	قمرای که لار	گوندی گامه خن- تیله کو-که لار	(۵) کس
۴	حوسین عاسی که ریم	پیشمرگه	۱۹۷۷/۱/۱	قمرای که لار	گوندی وارانی- نه وچول-خورماتوو	(۸) کس
۵	کازم محمد دانه من رسول	کاسب	۱۹۷۸/۱/۱	قمرای که لار	گوندی قه لاریول- تیله کو-که لار	(۶) کس
۶	عومر علی رسول	وفاقی کردوه	۱۹۷۲/۱/۱	خوی و فغانی کردو مکه سیشی نه ماهه	گوندی ده تاح هومر-تیله کو- که لار	(۹) کس نه ناله خوشی له نویژی کوزراوه
۷	هه لکوت خمر سو حارس	کاسب	۱۹۷۹/۷/۱	قمرای که لار	گوندی قه لاریله- تیله کو-که لار	(۶) کس
۸	کاوه محمد محمد صالح	کاسب	۱۹۷۶/۱/۵	قمرای که لار	گوندی سید به خان- پیناز-که لار	(۶) کس
۹	جدها محمد رشید محمد صالح	پولیس	۱۹۷۱/۱/۱	رزگاری- که لار	گوندی سید به خان- پیناز که لار	(۱۰) کس
۱۰	روستم عه بنو که ریم علی	کاسب	۱۹۷۵/۳/۱	قمرای کفری- که ریمین	گوندی باو مگر- قادر که ریم- چمچه مال	(۵) کس
۱۱	غازی عاسی نه محمد	وفاقی کردوه	۱۹۷۰/۱/۱	.....	گوندی عزیز قادر	(۱۱) کس
۱۲	به کر له خردین سانج	کاسب	۱۹۷۶/۱/۱	قمرای که لار	گوندی هومر بل- سه رقه لا- کفری	(۱۰) کس
۱۳	نیراهیم محمد سعید عوسمان	کاسب	۱۹۷۵/۷/۱	کومه لگای هه لجه تی لاره عدره تی- سلیمانی	هه وار مقوله - تیله کو - که لار	(۶) کس

نومى ۋە ئاتىسى	پىشە	سالى ئەدايىكىن	ئىشە جىيەنى يىتىلگەن	ئىشە جىيەنى يىتىلگەن	زىيارەت خىراجىتى
نومىد رشىد مەممەد	كاسپ	۱۹۸۸/۶/۲	زىيارەت / كەلەر	گۈندى زىيارەت - نەزەر/خورماتىو	(۱) كەس دايىكى نەزەر/باۋىكى پىتەر شەھىد بولۇپ
جۈمىز جەبار تەھىر	قەرزىيەر	۱۹۷۲/۷/۱	قەرزىيەر كەلەر	گۈندى تەھىر - مىستەفا/قەرزىيەر - چەمچەمەل	(۷) كەس
كەزەل شوكر مەممەد	كەبىلى مەل	۱۹۷۲/۱/۱	قەرزىيەر كەلەر	گۈندى باۋىكى - ناۋىسى - كەزە	(۸) كەس
نەزەر مەلى قەرزىيەر مەلى	پۇلىس	۱۹۷۸/۱/۱	قەرزىيەر كەلەر	گۈندى مەسۈرە - كەلەر	(۱۲) كەس
مەممەد مەلى قەرزىيەر مەلى	پۇلىس	۱۹۷۲/۱/۱	گۈندى مەكە - تەلەك - كەلەر	گۈندى مەكە - تەلەك - كەلەر	(۶) كەس
كاۋە رشىد مەسلىخ	كاسپ	۱۹۷۲/۷/۱	زىيارەت كەلەر	گۈندى مەكە - تەلەك - كەلەر	(۵) كەس
مەلى مەسلىخ	كاسپ	۱۹۷۸/۱/۱	قەرزىيەر كەلەر	گۈندى زىيارەت زىيارەت - نەزەر - خورماتىو	(۷) كەس
مەلى مەسلىخ مەلى مەسلىخ	كاسپ	۱۹۷۸/۱/۲۰	زىيارەت كەلەر	گۈندى مەكە - تەلەك - كەلەر	(۴) كەس
سەئىدىيە مەلى مەسلىخ	كەبىلى مەل	۱۹۷۹/۷/۱	مەسلىخ - سەنگە - چەمچەمەل	گۈندى مەسلىخ - سەنگە - چەمچەمەل	(۶) كەس
مەزىزىيىكرام عىسمان	پۇلىس	۱۹۸۱/۷/۱	زىيارەت - كەلەر	مەسلىخ مەسلىخ - تەلەك - كەلەر	(۴) كەس
خوسىن قەرزىيەر مەسلىخ	كاسپ	۱۹۷۲/۳/۱۵	گۈندى مەسلىخ - مەسلىخ - سەزەلە	گۈندى مەسلىخ - مەسلىخ - سەزەلە	(۶) كەس
تەھرىز مەسلىخ مەمەد مەزىن	كاسپ	۱۹۷۸/۱/۱	زىيارەت - كەلەر	گۈندى مەسلىخ - سەزەلە - كەزە	(۶) كەس
رەببۇر ناسىخ مەمىد	كاسپ	۱۹۸۲/۷/۲	قەرزىيەر كەلەر	گۈندى تۈكەن/سەزەلە - كەزە	(۵) كەس



نام و سببی تاقاندهی	سببی	نامی	شویس	شویس	زماردی خیراسی که
نه نفال	سببی	له دیکون	نیسته جیووش	نیسته جیووش کاسی	سهر جه میان نه نفالکرون
۲۵	کهریم موسا سانج	کاسپ	۱۹۶۴/۲/۱	قهرای که لار	گوندی زنانه - نه ورجول - خورماتوو
۲۶	نه خوشین روستم والی	کابانی مال	۱۹۶۵/۱/۱	رزگاری - که لار	گوندی کاسی عوبید - تیه که - که لار
۲۷	عومر نه محمد محمدسن		۱۹۷۱	شهید	گوندی نومرل / سهرقه لا - کفری
۲۸	ریوارمه جید شریف		۱۹۷۵/۷/۱		فهلای مسته فا - قادر کرم
۲۹	ریوار جهبار رمزا		۱۹۸۸/۱/۱	ومطاتی کردووه	گوندی قوشه لان وارانای خوی ومطاتی کردووه دوومننالی جیماره
۳۰	نه دیب نه محمد روستم	پولیس	۱۹۶۹/۷/۱	رزگاری - که لار	گوندی خان
۳۱	سالار محمد فارس	کاسپ	۱۹۸۲/۱/۱	گوندی قه لای ته پروس - شیخ تهویل - که لار	گوندی قه لای ته پروس - شیخ تهویل - که لار
۳۲	عومر جهمال علی	کاسپ	۱۹۸۴/۷/۱	سینمانی	گوندی قه لای مسته فا - قادر کرم
۳۳	په یمان حوسین محمد سانج	کابانی مال	۱۹۸۸/۱/۱	گوندی گازاری - تا نهرو / سینما نی	گوندی سیدینخان - پیماز - که لار
۳۴	کازم قه تاح محمد	کاسپ	۱۹۸۲/۱/۱	رزگاری - که لار	گوندی ملسوره - سهرقه لا - کفری
۳۵	عبدولهادی عبدول محمد	کاسپ	۱۹۶۵/۷/۱	رزگاری - که لار	گوندی قویجان سهرمه - تیه که - که لار
۳۶	جهمال کازم کهمر	کاسپ	۱۹۷۴/۷/۱	رزگار - که لار	گوندی قهوالی - تیه که - که لار
۳۸	مریم	کابانی مال	۱۹۷۵/۷/۱	قهرای که لار	گوندی ته په سوز -

نوم	ناوی سیانی تاقاندهی نه نضال	پیشه	سالی له دایکون	توبی بیخته جیوون نیستا	توبی بیخته جیوون کاش نه نضال	ژماردی خیزاس که بهر چه میان به نضالکراون
	نه محمد عبدالولا				تیهلکو - که لار	
۲۹	سالح رؤستم نامیق	کاسب	۱۹۷۰/۲/۱	رزگاری - که لار	گوندیکه لال که وه - باو و نوور - که لار	(۸) کهس
۳۰	عومر عالی رسول	کاسب	۱۹۸۱/۳/۱	رزگاری - که لار	گوندیکه مته مه / باو و نوور - که لار	(۸) کهس
۳۱	خلیل عبدالولا نه محمد	کاسب	۱۹۷۲/۷/۱	قهرای - که لار	گوندی قه لاچهرمه له - تیهلکو - که لار	(۴) کهس
۳۲	حسن مه حمود نه محمد	کاسب	۱۹۸۷/۱/۱	قهرای - که لار	گوندی قه لاچهرمه له - تیهلکو - که لار	(۷) کهس
۳۳	چیمین سیامند چه مرشید	کابانی مال	۱۹۸۱/۱/۱	قهرای - که لار	گوندی سه رکه له - تیهلکو - که لار	(۴) کهس
۳۴	نازاده تا حمه جان	کاسب	۱۹۷۸/۷/۱	رزگاری - که لار	گوندی کوله جو - تیهلکو - که لار	(۹) کهس
۳۵	که مال عوسمان مه جید	کاسب	۱۹۷۴/۷/۱	رزگاری - که لار	گوندی مله سوره - سه رقه لا - کفری	(۸) کهس
۳۶	لوقمان مه جید سه عید	کاسی	۱۹۷۴/۷/۱	گوندی عزیز قادر - سه رقه لا - کفری	گوندی عزیز قادر - سه رقه لا - کفری	(۹) کهس
۳۷	عومر مه حمود قهرج	کاسب	۱۹۷۵/۱/۱	گوندی عزیز قادر - سه رقه لا - کفری	گوندی عزیز قادر - سه رقه لا - کفری	(۶) کهس
۳۸	ته یور عه بنولانه محمد	کاسب	۱۹۷۶/۱/۱	رزگاری - که لار	گوندی کوله جو - تیهلکو - که لار	(۵) کهس - له گور به کومه له کان رزگاری بووه
۳۹	بورهان حمه خان غه ریب	خانه نشین	۱۹۷۱/۷/۱	رزگاری - که لار	گوندی توکن	(۹) کهس
۴۰	که مال خه سرمو رسول	کاسب	۱۹۷۶/۷/۱	رزگاری - که لار	گوندی سماق - تیهلکو - که لار	(۸) کهس
۴۱	بورهان بهر مه جید	کاسب	۱۹۷۲/۷/۱	رزگاری - که لار	گوندی عزیز قادر - سه رقه لا - کفری	(۹) کهس

ردیف	ناوی سیاتی ناسانەتی نەتەنناز	پێکە	بانی نەدایەتکۆن	شوێنی پێکە جێبوونی پێکە	شوێنی پێکە جێبوونی پێکە	زماوەی جێبوونی سەرچەمیان نەتەنناز
٥٢	ڕەحیم تەقی کەمر	کاسب	١٩٧٤/٧/١	رزگاری کەلار	گوێندی قەوالی - تیله کۆکەلار	(٧) کەس
٥٣	عەبدولسلام وانی فارس	جوتیار	١٩٦١/٧/١	رزگاری کەلار	گوێندی سەرمرش - تیله کۆ - کەلار	(٢) کەس
٥٤	مەھمەد تەجەددین رەشید	کاسب	١٩٧٨/٤/١	رزگاری - کەلار	گوێندی تە پەسپی - تیله کۆ - کەلار	(٦) کەس
٥٥	سێوان حەسەن حەمە نەمین	کاسب	١٩٧٢/٥/١	قەزای کفری	گوێندی عەلیان - سەر قەلە - کفری	(٨) کەس
٥٦	نارمەز مەھمەد نە حەمەد	کابانی مال	١٩٧٩/٧/١	هەولێر - قەرمانبەرەن	گوێندی دوراچی - نەوجول - خورمانیو	(٤) کەس
٥٧	شادان نەبویە کەر مەھمەد	ماموستا	١٩٨٢/١/١	قەزای کەلار	گوێندی نۆمەیل - سەر قەلە - کفری	(٧) کەس
٥٨	رەسمیە نە حەمەد کاکێ	کابانی مال	١٩٧٠/٧/١	قەزای کفری	گوێندی بە لەگە - سەر قەلە - کفری	(٢) کەس
٥٩	پەڕین سابێر شوکر	کابانی مال	١٩٧٦/٦/١	قەزای کفری	گوێندی مە حەمەد بەگ - سەر قەلە - کفری	(٩) کەس
٦٠	رێژاو حوسێن نە حەمەد	کابانی مال	١٩٧٦/٧/١	سەلیمانی - زێڕینۆک	گوێندی مەسۆیی - سەنگاو - چەمە مال	(٣) کەس
٦١	نە کەبەر رەحمان عەلی	کاسب	٩٧٤/٧/١	سەلیمانی	گوێندی فەقێ - مستەفا - قادەر کەریم	(٦) کەس
٦٢	خالید حوسێن عەبدوللا	پێشمەرگە	١٩٧٩/٧/١	کەرکوک	گوێندی فەقێ - مستەفا - قادەر کەریم	(٦) کەس
٦٣	مەھمەد حوسێن عەزیز	قەرمانبەر	١٩٧٦/٧/١	گوێندی عەزیز قادەر - سەر قەلە - کفری	گوێندی عەزیز قادەر - سەر قەلە - کفری	(٩) کەس
٦٤	حەنێفە مە حەمەد خەلیفە	کابانی مال	١٩٨٤/١/١	قەزای سەینسانق - سەلیمانی	گوێندی گۆمە زەرد - تیله کۆ - کەلار	(٤) کەس
٦٥	تەھا عەزیز مەھمەد	کاسب	١٩٧٧/٢/٧	رزگاری - کەلار	گوێندی مەسورە - سەر قەلە - کەلار	(٥) کەس
٦٦	کامەران فاتح حەمید	کاسب	١٩٧٦/٧/١٥	قەزای کفری	گوێندی بە لەگە - سەر قەلە - کفری	(٨)
٦٧	خالید عاسی مەھمەد	پۆلیس	١٩٧٩/١/١	قەزای کەلار	گوێندی کەرەمک - سەر قەلە - کەلار	(٥)

نومېر	ناوې سياڼې ټاټوبې ته نښال	پېښه	مالي لښه دايکيوون	شويې نېټه جېموني نېټه نېټا	شويې نېټه جېموني نېټه نېټا	ژمارې جېموني ته سرچېمې ته نښالګر اول
					نډوچول - خورماتوو	
٦٨	مه هابيات رحيم حمد نه مين	کاباني مال	١٩٨٢/١/١	قهرزاي چېمېمال	ګوندي هموارمقوله - تيله ګو - که لار	(٤) کهس روي لډايکيوون دايکي به هه له تومارکراوه ١٩٨٢ واته دايکي دووسا له خوي که وره تره که راسته کهي ١٩٦٠
٦٩	سيامه ند محمد قارو	نه لاسر	١٩٧٠/١/١	رزګاري - که لار	ګوندي خان روسته - تيله ګو - که لار	(٩) کهس
٧٠	حسېن غېلي فدره ج	ګاري حربي	١٩٧١/١/١	قهرزاي کفري	ګوندي نومړيل - سمرقه لا - کفري	(٨) کهس
٧١	سبحان نه جمدين مهمند	کاسب	١٩٧٥/٣/١	رزګاري - که لار	ګوندي کونکو تر - تيلي ګو - که لار	(٨) کهس
٧٢	ومهاب نه محمد مهمند	ب - ناحيه	١٩٧٠/٢/١	که لار	ګوندي وارانې خوارو - نډوچول - خورماتوو	(٨) کهس
٧٣	جېميل محمد نه محمد	پېښه رګه	١٩٧٧/٧/١	قهرزاي چېمېمال	ګوندي شېخې مستفا - قاندرکريم	(٥) کهس
٧٤	نيدريس جېميل حسېن	کاسب	١٩٧٧/٧/١	قهرزاي چېمېمال	ګوندي هدرينه - قاندرکريم	(١٠) کهس
٧٥	کارزان جېبار قاندر	کاسب	١٩٨٨/٧/١	شورش - چېمېمال	ګوندي توپخانه - قاندرکريم	(٢) کهس
٧٦	جېدېر نه سمان محمد	کاسب	١٩٧٨/٧/١	ناحيه قاندرکريم	شورش - چېمېمال	(١) کهس
٧٧	به رزان حسين محمد	پېښه رګه	١٩٨١/٧/١	ناحيه ته کيه	ګوندي سمرچنار - ناغېله لمر - چېمېمال	(٥) کهس
٧٨	عزتار جلال کاکه	کاسب	١٩٧٢/٧/١	ناحيه ته کيه	ګوندي شېخان - ناغېله لمر	(٤) کهس دايکي پېش نه نښال له يادکي جيا بوته وده واته ماوه

ردیف	ناوی سیاهی تاقادهی نه نضال	پیشه	سالی له دایکون	نښه جینوونې نښه	سویښ نښه جینوونې کاسی نه نضال	ژماردی خیراتی که سر چه میان به سالیگرو
۷۹	عادل مهجید مهمدمنه مین	موختار	۱۹۷۲/۷/۱	قهرزای چمچه مال	گوندی سر چنار - ناغچه لمر - چمچه مال	(۶) کس
۸۰	سہ بیچه دارا علی	کابانی مال	۱۹۷۱/۱/۲	ناحیه ی ته کیه - چمچه مال	گوندی سر چنار - ناغچه لمر - چمچه مال	(۹) کس
۸۱	بېستون خدر عویند	کاسب	۱۹۷۲/۱/۱	قهرزای چمچه مال	گوندی توتہ قہل - ناغچه لمر - چمچه مال	(۵) کس
۸۲	نارمزو قادر کریم	کابانی مال	۱۹۸۶/۱۰/۱۹	قهرزای چمچه مال	گوندی چوغلیچه - ناغچه لمر - چمچه مال	(۴) کس
۸۳	نه حمده مهمده نه حمده	کاسب	۱۹۶۸/۱/۱	قهرزای چمچه مال	گوندی چوغلیچه - ناغچه لمر - چمچه مال	(۱) کس دایکی پیش نه نضال و وفاتی کردوه
۸۴	نه دیبه کلکمرش سایر	کابانی مال	۱۹۸۰/۷/۱	سلیمانی	گوندی جہ له مژد - ناغچه لمر - چمچه مال	(۹) کس
۸۵	لمیلا نازاد عیدولا	کابانی مال	۱۹۸۰/۷/۱	کمرکوک	گوندی سر چنار - ناغچه لمر - چمچه مال	(۵) کس
۸۶	مهمده جمیل رشید	کاسب	۱۹۷۲/۱/۱	گوندی سر چنار - ناغچه لمر -	گوندی سر چنار - ناغچه لمر - چمچه مال	(۸) کس
۸۷	نازم جدوهر شهاب	کاسب	۱۹۷۲/۸/۱	قهرزای چمچه مال	گوندی شیخان - ناغچه لمر - چمچه مال	(۶) کس
۸۸	هزار نه بویه کر عہزیز	کاسب	۱۹۸۵/۷/۱	قهرزای چمچه مال	گوندی گرد خه بمر - ناغچه لمر - چمچه مال	(۵) کس
۸۹	نومید حسن سالیج	کاسب	۱۹۷۹/۲/۱۵	کومه لگای پیرمه گرون -	گوندی عه سکر - ناغچه لمر -	(۱) کس

نواز سیانی تاقانہی نه نغزال	پیشته	سالی له دایکون	شونځی پیشته جیمووس نیستنا	شونځی پیشته جیمووس کاش نه نغزال	ژماردی خیرانی که سره جهمیان به نغزیکر اوڼ
۹۰	جومه نادر عبدالولا	۱۹۷۸/۳/۱	قمرای دوکان	چمه مه مال	(۵) کهس له پشمه رگایه تی بینداربووه (نابینایه
۹۱	رمزیه غه فور قاردر	۱۹۷۶/۳/۱	کومه لگای تاسلوچه - سلیمانی	گونډی گرد خیمبر - ناغچه لهر - چمه مه مال	(۴) کهس
۹۲	سوه دله مستهفا حمد نه مین	۱۹۷۰/۱/۱	قمرای کویه - هه لیر	گونډی گرد خیمبر - ناغچه لهر - چمه مه مال	(۸) کهس
۹۳	که ژال مه حمود کاکه خان	۱۹۶۹/۷/۱	ناحیه ی عهریه ت - سلیمانی	گونډی گرد خیمبر - ناغچه لهر - چمه مه مال	(۶) کهس
۹۴	سوزه مه حمود حسین	۱۹۷۰/۷/۱	قمرای کویه - هه ولیر	گونډی گرد خیمبر - ناغچه لهر - چمه مه مال	(۱۰) کهس
۹۵	عهدنان جه لال کاکه خان	۱۹۷۸/۷/۲۹	هه ولیر	گونډی گرد خیمبر - ناغچه لهر - چمه مه مال	(۶) کهس
۹۶	مریمه عبدالولا نه حمود	۱۹۷۶/۱/۱	تق تق - قمرای کویه - هه ولیر	گونډی گرد خیمبر - ناغچه لهر - چمه مه مال	(۷)
۹۷	هوار قادر نامیق	۱۹۸۸/۱/۱	قمرای کویه - هه ولیر	گونډی گوپته په - ناغچه لهر - چمه مه مال	(۲) کهس
۹۸	محمد جه عفر نیسماعیل	۱۹۷۸/۷/۱	تق تق - قمرای کویه - هه ولیر	گونډی قهسروک - ناغچه لهر - چمه مه مال	(۸) کهس
۹۹	مهریوان عبدالقادر سانج	۱۹۷۵/۸/۱	قمرای کویه - هه ولیر	گونډی قهسروک - ناغچه لهر - چمه مه مال	(۹) کهس
۱۰۰	ناواز شوکر سایر	۱۹۶۹/۷/۱	قمرای کویه -	گونډی کانی رش -	(۱۱) کهس

نوع بیان تاریخی نه‌نقال	پسته	سالی له‌دایکون	توبین بیسته جیوونی نیستا	توبین بیسته جیوونی کاس نه‌نقال	زمانی جیزاتی که نه‌جه‌مال نه‌مالکراون
			هولیز	ناشتی-کویه	
۱۰۱	عهدالته فارس عوسمان	۱۹۸۵/۳/۲۰	گوندی کانی ریش-ناشتی- کویه-هولیز	گوندی کانی ریش- ناشتی-کویه-هولیز	(۶) کهس . له‌کاتی نه‌نقال نه‌نیقای سه‌ریازی که‌وتوته‌خواربوه میشکی تیکه‌پوهوه
۱۰۲	نیبراهیم نه‌نور عه‌نی	۱۹۷۵/۷/۱	قهرای کویه- هولیز	گوندی گومه‌شین- ناشتی-کویه- هولیز	(۹) کهس
۱۰۲	قهرهاد رشید نه‌مین	۱۹۷۷/۷/۱	قهرای خوماتوو	گوندی زینانه- نه‌وجول-قهرای خورماتوو	(۸) کهس
۱۰۳	خالد محمد حسن	۱۹۸۴/۱/۲۴	قهرای خوماتوو	گوندی زینانه- نه‌وجول-قهرای خورماتوو	(۴) کهس
۱۰۴	رونک عه‌زهدین محمد	۱۹۸۰/۷/۱	قهرای خوماتوو	گوندی زینانه- که‌وره-نه‌وجول- قهرای خوماتوو	(۶) کهس
۱۰۵	نه‌سه‌د حوسین حسن	۱۹۷۳/۱/۱	که‌رکوک	گوندی عه‌زیزه‌گ- ناحیدی قاهرکه‌رم	(۹) کهس
۱۰۶	هازل نه‌محمد جه‌وه‌در	۱۹۷۵/۷/۱	قهرای خوماتوو	گوندی توکن- تیه‌که‌کۆ-که‌لار	(۶) کهس
۱۰۷	به‌رزان نه‌بوینه‌گر سایج	۱۹۷۴/۹/۴	قهرای خوماتوو	گوندی دوراجی- نه‌وجول-قهرای خورماتوو	(۸) کهس
۱۰۸	ناکۆ عه‌زهدین نیسماعیل	۱۹۸۸/۱/۱	قهرای خوماتوو	گوندی وارانسی به‌چوک-نه‌وجول- قهرای خوماتوو	(۷) کهس-ناکۆله‌خیزانه که‌ی دابراوه‌دواترله به‌غدا دۆزرومته‌وه
۱۰۹	شلال نیسماعیل جه‌مید	۱۹۸۷/۱/۱	قهرای خوماتوو	گوندی تالاو- نه‌وجول-قهرای خورماتوو	(۴) کهس

ردیف	نام و نام خانوادگی	پیشه	سابقه له دایکمون	شویس نیشته جیدووس	شویس نیشته جیدووس کاتی	تعدادی خیراتی که بدرجه مان بدرنالکراون
۱۱۰	خهوله نه محمد فاتح	کابانی مال	۱۹۸۲/۹/۲۵	ههزای خوماتوو	گوندی ههلا - نه وچول - ههزای خورماتوو	( ۶ ) کەس
۱۱۱	سهلاح خورشید مه جید	کاسب	۱۹۷۷/۱/۱	ههزای خوماتوو	گوندی گهرمک - نه وچول - ههزای خورماتوو	( ۷ ) کەس
۱۱۲	خالید همه عهزیز همه دهمه ین	ناسایش	۱۹۷۷/۱/۱	کۆمه لگای پیر همه گرون - دوکان	گوندی سیندر - ههزای دوکان	( ۶ ) کەس
۱۱۳	شهولی ههسین نه محمد	ههزایههز	۱۹۷۲/۷/۱	ههزای دوکان - سلیمانی	گوندی مرمه گوی - سورداش - سلیمانی	( ۸ ) کەس
۱۱۴	نهیوب له تیف مه حمود	کاسب	۱۹۸۲/۱/۱	کۆمه لگای پیر همه گرون - دوکان - سلیمانی	گوندی سونی - ههلا دزی - سلیمانی	( ۷ ) کەس
۱۱۵	شه مان مه محمد سایر	ههزایههز	۱۹۷۹/۷/۱	کۆمه لگای پیر همه گرون - دوکان - سلیمانی	گوندی سهزمورد - سورداش - ههزای دوکان	( ۵ ) کەس
۱۱۶	سه عهذیه مه محمد مه معروف	کابانی مال	۱۹۷۲/۷/۱	سلیمانی	گوندی سهزکو - ناحیهی ههزمداغ - سلیمانی	( ۹ ) کەس
۱۱۷	ههسین معروف ههسین	کاسب	۱۹۷۷/۷/۱	کهزکوک	گوندی ههزگینه - ناحیهی قادر کهزیم	( ۶ ) کەس
۱۱۸	نه سردین خورشید رهشید	کاسب	۱۹۷۰/۱۱/۱	ناحیهی پردی - کهزکوک	گوندی هههزرسور - نه وچول - ههزای خورماتوو	( ۹ ) کەس
۱۱۹	مه محمد عدلی مه محمد نه مین	کاسب	۱۹۷۴/۸/۱	ناحیهی دهره نندی خان - سلیمانی	هه له بجه	( ۴ ) کەس
۱۲۰	نه محمد محمد کریم	پ - م	۱۹۷۱/۷/۱	سلیمانی - گهرمکی تافهه	گوندی تهزفه - ناحیهی شوان	( ۱۰ ) کەس



ر	ئاۋىياتى ئاقانەتى تەتقىقات	يېشى	ماتى لەدايىكىۋ	تۇرىنى يېشى جەھەتتىن يېشى	تۇرىنى يېشى جەھەتتىن يېشى	تۇرىنى يېشى جەھەتتىن يېشى
					كەركوك	
۱۲۱	مەنسۇر ومردە مەخۇ	فەرمانبەر	۱۹۷۴:۴/۱۰	دەۋك - گەرمكى سەرھەلداڭ	دەۋك - ئامبىلى - گوندى درگىنى	(۸) كەس
۱۲۲	شىيا مەرىنە داۋد		۱۹۸۰:۸/۲۷	دەۋك - سى گركا	دەۋك - ئامبىلى - گوندى باشى	(۱۴) كەس
۱۲۳	ھىيىن ئىسماعىل نەيۋب خان	فەرمانبەر	۱۹۸۵:۴/۸	دەۋك - مالتا	دەۋك - ئاھىيە مانگىش - گوندى (گوندى كۈسە)	(۵) كەس
۱۲۴	دەرواز ھايىق نەھمەد	كاتبانى مال	۱۹۸۱	گوندى عەسكەر - ئاھىيە ئاغجەلەر - قەزاي چەمچەمال	گوندى عەسكەر - ئاھىيە ئاغجەلەر - قەزاي چەمچەمال	(۶) كەس
۱۲۵	رەمزيە غەفور فارىس	كاتبانى مال	۱۹۷۴	كەركوك	گوندى قەمەناۋ - ئاھىيە شۋان - كەركوك	(۶) كەس

ئەلبۆمى وىنەكان





جل و بهرگ و  
پیداویستی  
قوریانیه کان له  
دهقهری گهرمیان -  
کفری

( پاش نه نفال )



مرکز شباب خورماتوو ، شويىنى كۆكردنەۋەى قوربانييەكان -  
ئەۋ شويىنەى (فەرھاد)ى تيا بەند كرابوو لەگەن خيزانەكەى



دۆلى گوندى (بەلەگە)ى گەۋرە لەگەن كامەران



**گوندی به نه گدی گه وره**





**ناکو عیزه‌دین ، له‌گه‌ل مه‌جید کوردی و کوره‌که‌ی**



**گوندی وارانێ نه‌و شوینه‌ی قوریانیه‌کان خویان تیا جه‌شار دابوو**



**له گوندی زینانه وه بهرمو قه زای خورماتوو له گهل فهرهادی تاقانه**



**گوندی زینانه ، ناوچهی داویه له گهل فهرهادی تاقانه**





له نښوان گوندی دهغی مسته‌فا و سه‌نگاو له‌گه‌ن (جه‌میلی تاقانه)



گوندی (زینانه) له‌گه‌ن (فهرهادی تاقانه)



**گوندى قەسرۇك**



**گوندى قەسرۇك مالى مەريوانى تاقانە**



گوندى نۆمەربىل



لە گەڭ جەمىلى تاقانە لە گوندى فەقى مستە فاوہ بەرمو سەنگاو و  
چەمچە مال



لەگەن جەمیلی تاقانە ، گوندی فەقی مستەفا ،  
ناحیە قادری کەرەم



لەگەن حەسەنی تاقانە نەو قورنانهی که له باوکی بۆی ماوه تەو



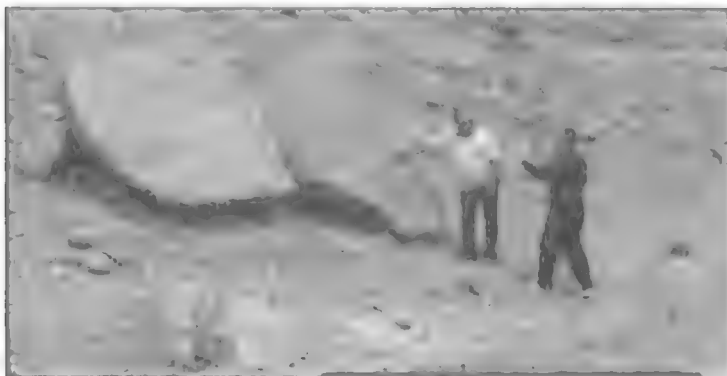
**ئەگەل ھەسەنى تاقانە ئەگۈندى ئۆمەربىل**



**ئەگەل ھەسەنى تاقانە ئەگۈكەل و پەلانەنى كە ئەدايك و باوكى  
بۇنى ماۋەتەۋە**



پیش ھەلاتنی مەریوان باوکی ئەو جزدانە ی دەداتنی کە پینج دینار و  
روبعیکی تیدابوو، تاکو نیستا پارێزراوە



ئەگەل ھەرهادی تاقانە ، ئەو دوو بەردە ی ئەگەل خێزانە کە ی ئە  
ژێری دەخەون بۆ کوتایی جار ئە دامینی گوندی سەر شوراوی داوودە



**نه گهڻ شه مائي تاقانه ، گوندي سهرمورد**



**نهو دمرگايه کي ميريوان نه مدنزومه کويه ليڼوي دمرباز بووه**



**مەنزومەي كۆيە نەو شويىنەي كە قوربانىيەكانى تيدا كۆ كراونەتەوۋە**



**تاقانەكانى نەنغال نە ھۆلى نەوتار - ھەولير كە مەراسىمى  
ريزلىنا نمان بويان ريكخستبوو**



تاقانەكانى پارىزگاي دھوك كە (۲) كەسن ، مەسىھىن



ھېلىن ئىسماعىل ئەيۇب

ويىنەي خىزانە ئەنفال كراۋە كەيلىنى بەدەستەۋەيە

كە ژمارەيان (۵) كەسن



منصور وردە مخۇ



شىييا مەرىيىنا داۋود



نەشكەوتىك نەگەرمىيان كە خاومن قوربانيەكان خۇيان تيا جەشار دابوو

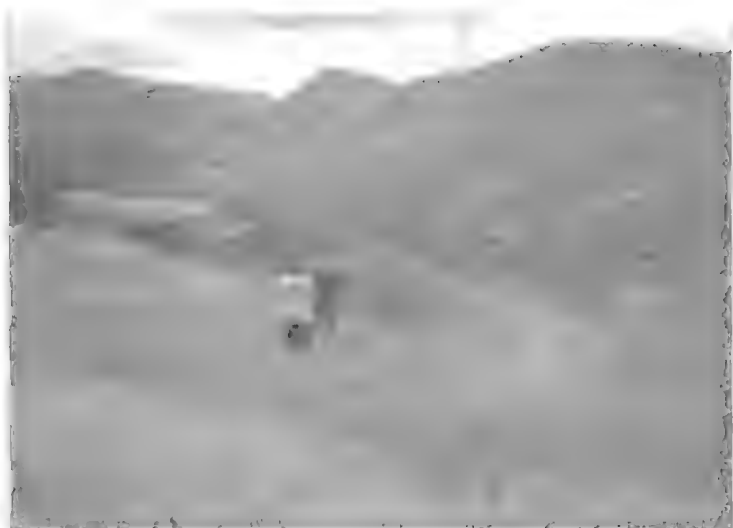




**هه گه ن' تاقانه گانی نه نفال له گوندی سفه یه کاکه یی**



**هه گه ن' تاقانه گانی نه نفال له په رله مانی کوردستان**



دامىنى چىيى خالخالان، نەو دۆلەى قوربانىيەكان خۇيان تىيا جەشار دابوو و  
جاشەكاندۇزىانەوۋە لەكاتى چاوپىكەوتىنم لەگەل (مەريوان غەبدولقادر)



گوندى قەسرۇك لەگەل مەريوان



**له گڼ حسدن عدلی فدره ج تاقاندي نه نفال و ويندي سدرجه م  
خيزانه گهي که نه نفالکران**



**له گڼ نه حمده محمد مهدي تهره قدي تاقاندي نه نفال و نه ياد  
کاکه يي له دادگای هه ونيږ**



**لەگەن ئاكوۆى تاقانە لەگوندى وارانى**



**لەگەن تاقانەكانى ئەنڧال و كىمىيابارانى ھەنە بچە – ھەولنر ،  
ھۆلى ئەوتار**



بەندە ئاۋى خۋاى بەخشىدە و مېھرابان

پ / سوپاس و ئېزافىن

دەۋىران دەۋلەت لە دەست ئەستى

بەلام ئاۋى چاك تا سەر ئەستى


بەرزان كاك ۱- زەمان عەبدە

۲- ئەپاد كاكەبى

سلاۋىكى گەرم

ئەمەئى لەو ووتەمەي سەردەد شۆر بېمەۋە بۇ ئاۋ قوڭىسى ھەستەكەم ، بەرزان دەۋىران دەۋلەت لە دەست ئەستى و ھېچ رۇڭم و دەسلەتلىك تا سەر دەسلەتلى نامىنى گىرگ ئەۋەپە مەۋقەكان كە دەسلەتلىان ھەپە بۇ خىزمەتى كۆمەلگا بە كارى بېنى زۆر ئەۋانە ئاۋىيان لە مېزۋودا بە رەشى ئەستى ، بەلام بەرزان ئىۋە ھەر دوۋىكتان بە ھۋى ھاۋىكارى و چارەسەر كىشەي ئەمقالكراۋىكانەۋە كە خۇبەخش كار ئەكەن ئاۋاتان لە دل و دەۋىنى ئىمەي خانەۋادى ئەمقال گراۋىكاندا ھەمىشە ۋەك جىرايەكى گەش ئەسۋىتى و ئەستى سوپاسى خۇمتان ئاراستەي ئەكەم كە ھەمۋو كىشە پەسەپەكانتەن بۇم چارەسەر گەرد .

ئەگەل پىزدا ...



سەباح نەجم الدىن

تاقانەي ئەمقال

كەلار / بىزگارى / ئەمقالەكەن

۰۷۷۰۱۵۵۳۶۸ / م ۳